

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "ניצבים-וילך"

כ"ה באלול תשע"ג, 31/08/2013

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
18:44	18:47	18:37	18:45	18:30
19:43	19:44	19:44	19:44	19:42

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן העניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
. 1	פרשת "ניצבים- וילך" – על הפרשה	2
. 2	לקח טוב מהפרשה	8
. 3	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	19
. 4	בין אדם לחברו	80
. 5	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	82
. 6	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	109
. 7	החיים הבריאים	115
. 8	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	117
. 9	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	121
. 10	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה, נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

1- פרשת "ניצבים- וילך" – על הפרשה

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת "ניצבים- וילך" הן פרשות מחוברות השנה, ונקראות יחד השבת פרשת "ניצבים" היא הפרשה השמינית בחומש "דברים" פרשת "וילך" היא הפרשה התשיעית בחומש "דברים" פרשת "ניצבים" מתחילה בפרק כ"ט פסוק ט' ומסתיימת בפרק ל' פסוק כ'. סה"כ 40 פסוקים. פרשת "וילך" מתחילה בפרק ל"א פסוק א' ומסתיימת בפרק ל"א פסוק ל'. סה"כ 30 פסוקים. בפרשות השבוע "ניצבים- וילך" יש 70 פסוקים.

1.2. תוכן הפרשה

א. משה רבינו נפרד ביום מותו מכל עם ישראל בכינוס שכינסם לצורך כריתת ברית בינם לבין הקב"ה

ב. "ולא אתכם, לבדכם אנכי, פרת את הברית הזאת, ואת האלה, הזאת. כי את אשר ישנו פה, עמנו עמד היום, לפני, ה' אלהינו ואת אשר איננו פה, עמנו היום"

ג. משה מזהיר את בני ישראל מפני השפעת העמים שמסביב

ד. "ושבת עד ה' אלהיך, ושמעת בקלו".

ה. חלקים מהתפילה לשלום המדינה בפרשות השבוע

ו. "כי המצוה הזאת, אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך, ולא רחקה הוא. לא בשמים, הוא לאמר, מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו, וישמענו אותה, ונעשנה. ולא מעבר לים, הוא לאמר, מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו, וישמענו אותה, ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר, מאד בפיה ובלבבך, לעשתו"

ז. זכות הבחירה החופשית שהקב"ה נתן לכל אדם

1.3. ההפטרה

השנה כאמור פרשות השבוע "ניצבים- וילך" הן מחוברות והן נקראות בשבת השביעית שלאחר תשעה באב השבת - השבת האחרונה לשנת תשע"ג - השבת האחרונה משבעת השבתות הנקראות "שבע דנחמתא" - הכינוי לשבע ההפטרות שמפטירים בנביא ישעיהו לאחר קריאת התורה, בשבע השבתות שבין תשעה באב לראש השנה, העוסקות בנבואות נחמה ובחזון הגאולה, כפי שיהיה באחרית הימים. ההפטרות לקוחות כולן מקובץ נבואות הנחמה שבספר ישעיהו, החל מפרק מ'.

על פי מנהג יהודי איטליה קוראים רק שלוש הפטרות הנחמה הראשונות (לפרשות ואתחנן, עקב וראה) ואילו שאר ההפטרות הן מעניין פרשת השבוע.

שבע ההפטרות דנחמתא הן:

- 1 "נחמו" (ישעיה מ', א'-כ"ו) - לפרשת ואתחנן.
- 2 "ותאמר ציון" (ישעיה מ"ט, י"ד עד נ"א, ג') - לפרשת עקב.
- 3 "עניה סוערה" (ישעיה נ"ד, י"א עד נ"ה, ה') - לפרשת ראה.
- 4 "אנכי" (ישעיה נ"א, י"ב עד נ"ב, י"ב) - לפרשת שופטים.
- 5 "רני עקרה" (ישעיה נ"ד, א'-י') - לפרשת כי תצא.
- 6 "קומי אורי" (ישעיה ס', א'-כ"ב) - לפרשת כי תבוא.
- 7 "שוש אשיש" (ישעיה ס"א, י" עד ס"ג, ט') - לפרשת ניצבים או לפרשות ניצבים-וילך.

כאמור השבת אנו מפטירים את ההפטרה: "שוש אשיש"
(ישעיה ס"א, י" עד ס"ג, ט')

1.4. תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשות "ניצבים- וילך"

א. משה לפני מותו מרכז את כל בני ישראל (הגברים, הנשים והילדים) הן ראשי העם והן פשוטי העם "אתם נצבים היום בלכם, לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם, זקניכם ושטריכם, כל, איש ישראל. טפכם נשיכם וגרד, אשר בקרב מחניך מחטב עציד, עד שאב מימך" על מנת לכרות ברית בין ה' ובין בני ישראל.

על פניו ניתן לאמר שהתורה אומרת לנו שכל עם ישראל היה ניצב על בסיס היררכיה מעמדית מהעשירון (האלפיון) העליון מה שנקרא הטייקונים (חלקם עדיין וחלקם כבר לא ועל חלקם מאיימת כרגע מסקנות הוועדה לבחינת הריכוזיות במשק) ועד לעשירון התחתון חוטבי העצים ושואבי המים. נשאלת השאלה מה המשמעות של מחוטב עצים ועד שואב מימך מהו ועד, מדוע לא נאמר מחוטב עצים ושואב מימך ועל כך עונה הספורנו (מחשובי פרשני המקרא) שגם בארגון המקצועי/ הגילדה של חוטבי העצים ושואבי המים גם שם היתה היררכיה היה נשיא החוטבים, ראש ממשלת השואבים היועץ של חוטבי העצים וכך הלאה עד לעוזרו השני של משנה השוליה של חוטב העצים הסבר זה מתאים לנו לרעיון ההיררכיה שהזכרנו קודם. רעיון דומה לכך אנו מוצאים שחוטב עצים הוא מקצוע שעובדים בו בגובה ושואב מימך במקום נמוך ובהתאמה לימינו היה לכתבו מהטייס ועד לצוללן

הסבר נוסף למילה "ועד" שבעצם מדובר במעגל, מחוטב עצים דרך ראשי שבטיכם, השוטרים, הנשים והטף ועד לשואב מימך לא מדובר במדרג מלמעלה למעלה אלא בסיבוב שלם של כל מאפייני העם ואם ניקח את זה לימים בהם אנו נמצאים הרי כשאנו באים לעמוד לדין בפני בורא עולם אין הבדל בין מלך, שר, איש הי-טק ופועל ניקיון. כולנו שווים כפי שנגיד בעוד מספר ימים "וכל באי עולם יעבור לפניך כבני מרון", מעבר שווה לכולם ובחינה שווה לכל איש ואיש ללא קשר למעמדו הכלכלי, הציבורי ואפילו הדתי/הילכתי הרב הראשי שווה לאחרון המתפללים שיושב בשורה האחרונה בבית הכנסת.

ב. כריתת הברית היתה בין הקב"ה לבני ישראל לדורותיהם. ומהיכן אנו יודעים שהברית בין הקב"ה לעם ישראל היא לדורות ולא רק לדור יוצאי מצרים? לפי הנאמר "ולא אתכם, לבדכם אנכי, פרת את הברית הזאת, ואת האלה, הזאת. כי את אשר ישנו פה, עמנו עמד היום, לפני, ה' אלהינו ואת אשר איננו פה, עמנו היום" ועל כך אומר המדרש שכל היהודים בכל הדורות השתתפו במעמד הסכם הברית.

ג. משה מזהיר את בני ישראל מפני השפעת העמים שמסביב ומתריע לבני ישראל מללכת בדרכי הגויים כפי שהזהיר כבר בעבר. גם במידה ובני ישראל לא ישמעו בקול ה' ואכן יגלו מהארץ משה מבטיח לבני ישראל שהקב"ה ישוב ויקבץ את בני ישראל

מכל קצוות תבל ובני ישראל יחזרו לשכון בארץ ישראל (יש המייחסים את הקמת המדינה ואת גלי העלייה הגדולים להבטחה לעיל).

ד. לא לחינם אנו קוראים את פרשת ניצבים לפני ראש השנה שבידוע משמש לחשבון נפש ולבדיקת מעשינו בשנה החולפת. בפרשה שלנו מופיע נושא החזרה בתשובה מספר פעמים "וְיִשְׁבֹּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ, וְשָׁמַעַתָּ בְּקִלּוֹ".

ה. ברוב בתי הכנסת בארץ ובעולם נהוג ששליח בציבור לאחר קריאת התורה משמיע בפני הקהל את "תפילה לשלום המדינה" ובו אנו מבקשים מהקב"ה לברך את מדינת ישראל, את מנהיגיה, בקשה לשלום אמיתי וחיזוק צה"ל ועוד, חלק מתפילה זו מצוי בפרשתנו ועוסק בקיבוץ גלויות ובעליה לארץ "אִם יְהִי נִדְחָךְ, בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מְשֶׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, וּמְשֶׁם יִקְחֶךָ. וְהֵבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבֶּךָ וְהִרְבֶּךָ, מֵאֲבֹתֶיךָ"

תפילה לשלום המדינה

(לקרוא ולקוות שכל מילה ומילה תתגשם: שמירה על ארצינו, וחיילנו, תבונה למנהיגינו, קיבוץ גלויות, אחדות, שלום):

אבינו שבשמים . צור ישראל וגואלו, ברך את מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו, הגן עליה באברת חסדך, ופרוס עליה סוכת שלומך; ושלח אורך ואמתך לראשיה, שריה, ויועציה, ותקנם בעצה טובה מלפניך, חזק את ידי מגיני ארץ קדשנו, והנחילים, אלוהי ישועה ועטרת ניצחון תעטרם. ונתת שלום בארץ, ושמחת עולם ליושביה

ואת אחינו בני ישראל פקד-נא בכל ארצות פזוריהם, ותוליכם קוממיות לציון עירך ולירושלים משכן שמך, ככתוב בתורת משה עבדך; אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך ה' אלוהיך ומשם יקחך, והביאך ה' אלוהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה. ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, לשמר את כל דברי תורתך, הופע בהדר גאון עזרך על כל יושבי תבל ארצך, ויאמר כל אשר נשמה באפו; ה' אלוהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה, אמן סלה.

ו. משה מסביר לבני ישראל שקיום המצוות וההליכה בדרך ה' הינה לא מסובכת מידי ולא קשה לביצוע והיא אפשרית בחיי היום יום ושאינ תירוצים שנאמר "כִּי הַמְצָנָה

הזאת, אשר אנכי מצוה היום לא נפלאות הוא ממך, ולא רחקה הוא. לא בשמים, הוא לאמר, מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו, וישמענו אתה, ונעשנה. ולא מעבר לים, הוא לאמר, מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו, וישמענו אתה, ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר, מאד בפיו ובלבבך, לעשותו.

ז. במקביל לציווים שהקב"ה נותן לבני ישראל ניתנת בפני האדם זכות הבחירה החופשית האם ללכת בדרכי ה' (דרך "החיים" כפי שממליצה התורה) או בדרך הרעה. כמובן שההמלצה היא על דרך החיים.

ח. שבת פרשת ניצבים נקראת תמיד בשבת שלפני ראש השנה שמכונה בתורה "יום תרועה". אומרים חכמי ישראל שראשי התיבות של הפסוק בפרשה "פן יש בכפ שרש פרה ראש ולענה" (כ"ט, י"ז), מצטרפים למילה שופר שמרמז על החג הקרב ובא. טעם נוסף לקריאת פרשת ניצבים לפני ראש השנה הוא כדי להפסיק בקריאת פרשה אחת לפחות בין פרשת התוכחה עם הקללות שבפרשת "כי תבוא" שקראנו בשבוע שעבר לשנה החדשה ולקיים בכך את הפתגם: תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה

פרשת וילך – ראשי פרקים

א. משה מודיע לבני ישראל שימיו ספורים (הגיע לגיל 120) והוא לא יעביר אותם את נהר הירדן כדי לרשת את הארץ. "וילך, משה; וידבר את הדברים האלה, אל כל ישראל. ויאמר אליהם, בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד, לצאת ולבוא וזה אמר אלי, לא תעבר את הירדן הזה". במילים אחרו משה רבינו מלמד אתנו פרק חשוב בהתנהגותו של מנהל. משה המנהל והמנהיג מבין שהתרומה שלו לארגון (עם ישראל) והתפקוד שלו אינו טוב כבעבר "לא אוכל עוד, לצאת ולבוא" ויותר מכך עקב השינוי במצב שעם ישראל אמור להיכנס לארץ ולו למשה ידוע שלא יכנס לארץ ישראל, משה מבין שתפקידו נגמר ואין שום הצדקה להידבק לכסא ולכן יורד כגדול מעל במת ההיסטוריה.

ב. משה מעודד את בני ישראל ומבקש מהם לא לפחד מעמי הארץ. לאחר מכן משה מסמך את יהושע בו נון כמנהיג העם ומבקש ממנו להמשיך בדרכו, מחזקו בדברים לקראת התפקיד ומבטיח לו שהקב"ה יתמוך בו. "ה' אליהך הוא עִבְר לְפָנֶיךָ,

הוא יִשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וּיְרַשְׁתֶּם... חִזְקוּ וְאַמְצוּ, אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, הוּא הַהֵלֶךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ, וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ"

ג. משה קורא ליהושע ולפני כל העם מעביר לו פיקוד תוך כדי שהוא מעודד אותו ומכין אותו למשימה של הנחלת ארץ ישראל לעם ישראל על פי הבטחתו של הקב"ה "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ, וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל חִזְקוּ וְאַמְצוּ כִּי אֲתָה תָּבֹוא אֶת הָעָם הַזֶּה, אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם; וְאַתָּה, תִּנְחַלְנָה אוֹתָם. וַיְהוֶה הוּא הַהֵלֶךְ לְפָנֶיךָ, הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ, וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ; לֹא תִירָא, וְלֹא תַחַת".

ד. משה כותב את כל דברי התורה על ספר ומוסר אותו לידי הכהנים הוא מצווה אותם להקהיל את כל העם אחת לשבע שנים, בחג הסוכות, בשנה שלאחר שנת השמיטה ולהקריא בפניהם את דברי התורה על מנת שהילדים ילמדו וידעו את הכתוב בתורה. "מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים, בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסּוּכוֹת. בָּבֹוא כָּל יִשְׂרָאֵל, לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּמָקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחָר: תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם. הִקְהֵל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטַּף, וְגֵרְךָ, אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ, וַיִּרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֶיכֶם, וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". בימינו נוהגים לקיים מעמד זה (מעמד "הקהל") בחג הסוכות על מנת לקרב בין דתיים וחילונים ועל מנת לידע את כל העם על המסורת והתרבות היהודית ה. הקב"ה קורא למשה ויהושע ומספר להם שבעתיד בני ישראל לא יילכו בדרך התורה ולכן יצאו לגלות, והקב"ה יפנה להם עורף ("הסתר פנים") ובכל נקודת זמן על בני ישראל לזכור שעונש הגלות הוא על אי כיבוד ההסכם שבין עם ישראל לקב"ה שאם ילכו בדרכו יהיה טוב ואם לא יילכו אזי תבואנה צרות על עם ישראל (ראה פרשות קודמות וראה את ההיסטוריה של עם ישראל, חורבן בית ראשון, חורבן בית שני ועוד)

ו. כנהוג בכל ברית בין שני צדדים צריך עדים. במקרה של ברית ה' עם בני ישראל נלקחים שני עדים הקיימים לעד והם השמים והארץ. "הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם, וְשִׁטְרֵיכֶם; וְאֲדַבְּרָה בְּאָזְנֵיהֶם, אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְאַעֲיִדָה בָּם, אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" את ההסכם עצמו אנו נקרא בשבוע הבא, פרשת האזינו.

לקח טוב מהפרשה

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

כוחו של הניגון / ר' משה רוט

בסיום פרשת "וילך", מצווה הקב"ה את משה רבנו לכתוב, ללמוד ולזכור את "השירה הזאת" – את "שירת האזינו" המופיעה בפרשה הבאה:

וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְרֶהָ בְּפִיהֶם... (דברים לא, יט).

במאמרנו זה, נעסוק במהותם של השירה והניגון.

מה ההבדל בין שירה לטקסט רגיל?

שירה היא סידור של רעיון ומילים בצורה נאה ואסתטית, תוך שימוש במקצב, במשקל, בחריזה ובמקבילות. וכך אנו מוצאים את שירת הים ואת שירת הבאר בתורה ואת תפילת חנה ושירת דבורה בנביאים ועוד.

במילות השירה, מבטא המשורר הודיה ושמחה ומשתף את כולם ברגשותיו ותחושותיו.

ואכן, כאשר בני ישראל עלו מן הים לאחר קריעת ים סוף, לאחר שניצלו מצבא פרעה הרודף אחריהם, הם אמרו לפני ה' "שירה חדשה", שאותה הם חיברו. ככתוב: "שירה חדשה (שירת הודיה לקב"ה) שִׁבְחוּ גֵאוּלִים (ניצולים), לְשִׁמְךָ עַל שִׁפְתַי הֵימָּה (מיד עם הצלתם)" (מתוך התפילה).

אל השירה מתלווה בדרך כלל גם מנגינה המעצימה את המילים, כפי שאכן היה בשירת הים, ככתוב: "וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֹת אֶהֱרֹן אֶת הַתֵּף בַּיָּדָה וַתִּצְאֶן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בַּתְּפִים וּבַמְּחִלֹת" (שמות טו, כ).

האם כל המנגינות והניגונים, השירות והזמירות הם "אותו דבר"?

שלמה גרוניך בשירו "שירים פשוטים", נותן מענה לשאלה זו.

בְּלֶם רוֹצִים שִׁירִים פְּשׁוּטִים

שִׁירִים בְּשָׁנֵי אֶקוֹרְדִים (צלילים),

בְּלֶן דּוֹרְשׁוֹת מְלִים פְּשׁוּטוֹת
שְׁלֵא אֹמְרוֹת לִי שׁוּם דְּבָר.
יּוֹצְאִים לְרִקְדּוֹ רוֹצִים לְשִׁמְחָה
לֹא לְחֹשֵׁב יוֹתֵר מְדִי
לְשִׁיר בְּשָׁנֵי קוֹלוֹת
שְׁעַם יִשְׂרָאֵל עוֹד חֵי...

ישנם שירים פשוטים ותרועות פסטיבלים. ישנם שירים שניגונם פשוט ומילותיהם
סתמיות – מילים שלא אומרות לי שום דבר. שירים שבינם לבין ה"שירה" וה"ניגון"
המבטאים רגש ומהות, אין שום דבר.

מול השירים הפשוטים הללו, ניצבים ה"ניגונים" – ניגוני הרגש והנשמה. על ניגונים
עמוקים שכאלה, כתבה פניה ברגשטיין (לחן: דוד זהבי) מראשוני קיבוץ גבת, בשירה
"ניגונים":

שֶׁתְּלַתֶם נִגּוֹנִים בִּי, אִמִּי וְאָבִי,
נִגּוֹנִים מִזְמוֹרִים שְׂכוּחִים.
גְּרַעֲיִנִים גְּרַעֲיִנִים נִשְׁאַם לְבָבִי
עָתָה הֵם עוֹלִים וְצוֹמְחִים.

עָתָה הֵם שׁוֹלְחִים פְּאוֹרוֹת בְּדַמִּי,
שְׂרִשִׁיהֶם בְּעוֹרְקֵי שְׁלוּבִים.
נִגּוֹנֵיךְ אָבִי וְשִׁירֵיךְ אִמִּי,
בְּדַפְקֵי נְעוּרִים וְשָׁבִים....

אותם מזמורים שְׂכוּחִים – אותן "זמירות שבת" של "העולם הישן", נבטו וצמחו
ב"עולם החדש" (של החלוצים) שכה ביקש להשכיח אותם ונתנו שוב את אורם ואת

טובים. וְהַנְּגוּן שֶׁזָנְחָתָ לְשׂוֹא, עוֹד חוֹזֵר... (מתוך השיר "עוד חוזר הניגון", של נתן אלתרמן).

בימי ראש השנה ויום כיפור הבאים עלינו לטובה, תופסים השירה והניגון מקום של כבוד וחשיבות והם משמשים כ"כלי העבודה" והביטוי הרוחניים שלנו.

כמה מחשבות על כוחו של הניגון:

- הניגון הנו "שווה לכל נפש" וכל אחד ימצא בו את עצמו. לא צריך להיות "למדן", כדי להתחבר אל הניגון.
- כאשר אנשים מדברים יחד זו ערבוביה. אולם כאשר הם שרים יחד, אנו שומעים ומרגישים את האחדות. זהו כוחו של הניגון, המחבר בין כולם.
- ניגוני הנשמה העדינים (פיוטי מזרח ומערב וניגוני חצרות החסידים) אותם אנו שרים במהלך התפילה. נועדו להיכנס אל ליבנו, ולהיות שלובים בעורקינו (כלשון השיר "ניגונים"). "לחמם" אותנו, לעורר אותנו, להכניס אותנו לאווירת היום ולגרש כל עצבות ורוח רעה.
- ניגוני השמחה המושרים בימים אלה למרות היותם ימי דין, נותנים לנו כוח ומבטאים את שמחתנו ואת בטחוננו ב"אבינו מלכנו", שיקבל ברחמים וברצון את תפילתינו (מתורתם של אדמו"רי מודז'יץ).
- קול השופר – קולות התקיעה, התרועעה והשבירים – קולות הבכי, הלילה והצעקה ה"גולמיים" של השופר, משמשים לנו כְּפָה ומבטאים עבורנו את כל מה שקשה לנו לומר ולבטא...
ומן המנגינה, אל המילים.
- פרקי תפילה רבים מיוסדים על פרקי תהלים, דבר המאפשר למתפלל המתקשה "למצוא" את המילים ה"נכונות" בעצמו, להתבטא בעזרת מילותיו של דוד המלך ולצקת בתוכן את מחשבותיו וכוונותיו.

אולם, מעלה גדולה יש במי שמצליח להוסיף בתפילתו לפני ה' "שירה חדשה" – תפילה אישית משלו במילותיו הוא (גם אם זה לא בחרוזים...), שהרי זהו עיקרה של התפילה.

ומאידך, מי שמילותיו נתקעות ואינן סדורות, יוכל לבטא את עצמו בעזרת מילותיו של דוד המלך, או אף בעזרת זעקת השופר חסרת המילים, הבוקעת רקיעים. תורת החסידות נתנה מאז ומעולם מקום של כבוד גם למי שרוצה לבטא את עצמו ולהתפלל, אך לא מצליח.

ואכן, ידועים הסיפורים החסידיים על הנער הרועה שהתפלל בעזרת חלילו, או הנער שלא ידע לקרוא ומסר לקב"ה את האותיות ואמר – ריבוננו של העולם, הרי האותיות לפניך, סדר מהן אתה את התפילות...

סיפורים אלה מבטאים מחד את הצורך של כל אחד ואחד בתפילה לפני ה', ומאידך, את היכולת להתפלל בכל דרך, למרות המגבלות.

כעת, כשאנו מצוידים בכוחם של השירה והניגון, אנו יכולים להיכנס אל השנה החדשה, מתוך שמחה, ואחדות. "מִפְּנֵי שְׁאֵת הַמְּנַגֵּינָה הַזֹּאת, אֵי אֶפְשָׁר לְהַפְסִיק" (מתוך שירו של עודד פלדמן, "מוכרחים להמשיך לנגן")...

"וַיְהִי נָא אֲמַרְנֵנוּ (תפילותינו וניגונינו) לְרִצּוֹן, לְפָנֵי אֲדוֹן כָּל (הקב"ה) – "הַבּוֹחֵר (להאזין ולקבל את) בְּשִׁירֵי זְמֵרָה (הזמרה שלנו)" (מתוך התפילה).

יהי רצון שיתקיים בנו מאמרו של רבי נחמן מברסלב: "על ידי ניגונים (של תפילה ושמחה) ומחייאת כף, מְתַמְתְּקִין (ומתבטלים) כל הדינים..."

קורא יקר

ראשית, אאחל ברכת שנה טובה וכתובה וחתימה טובה לך, למשפחתך ולכל בני ביתך. יהי רצון שתחל שנה וברכותיה לכל אחד מאיתנו ולכלל ישראל.

מידי שבוע, אנו נפגשים שוב ללימוד של הפרשה ומאירים בה עוד "נקודה טובה". הקישורים של הפרשה אל הווייתנו המודרנית ואל התרבות הישראלית והכללית, נועדו להראות כי תורת ה' היא תורת נצח – תמיד רעננה ועדכנית. מעל לגיל ולזמן...

ויהי רצון לפני ה', שנמשיך גם הלאה בשנה הבעל"ט, לדלות "נקודות טובות" מן התורה והפרשה – ממעיין הנצח האלוקי הזה.
כמידי שנה, בנקודת סיום זו, נקודה שהיא גם התחלה חדשה, אשמח לקבל מכם – קוראי, משוב, הארות והערות, מכל סוג שהוא.

בברכת שבת שלום, שנה טובה וכתובה וחתימה טובה

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל : nekudatova.roth@gmail.com.

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

הכנות אחרונות לראש השנה / ניר אביעד

פרשת ניצבים הינה אחת הפרשות המרגשות והיפות בתורה. במעמד מרשים בעוצמתו, הקב"ה, באמצעות משה, כורת ברית עם עם ישראל רגע לפני כניסתם אל הארץ המובטחת לאחר ארבעים שנות נדודים במדבר. משה שב ומדגיש בפני העם עד כמה עשיית דברי הבורא וציווי השונים חשובים לקיומם בארץ, ומחזק את האנשים באומרו כי קיום מצוות התורה אינו כה קשה כפי שאולי היה מי שחשב: "לא בשמים... ולא-מעבר לים הוא... כי-קרוב אליך הדבר מאד. בפיה ובלבבך לעשותו". היכולות לבחור תמיד בטוב, להתגבר על היצרים ולחיות חיים של קדושה אינם נמצאים מעבר לים או בשמיים, אלא ממש בתוכנו. אנחנו נולדנו עם המסוגלות הטבעית לקלוט את דברי השם וליישם. זו המשמעות הייחודית של "עם סגולה". בהקשר הזה מובאים בהמשך הדברים המפורסמים המשקפים את נקודת הבחירה של העם ככלל ושל כולנו כפרטים: "ראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-הטוב, ואת-המוות ואת-הרע... ובחרת בחיים - למען תחיה אתה וזרעך". אנחנו לא בובות על חוט של הקב"ה שמשחק עמנו כראות עיניו. יש לנו את הבחירה החופשית האם לבחור בטוב או חלילה ברע, ומתוקף כך אנחנו יכולים תמיד לשנות את מסלול חיינו ולנתבם לאפיקים בריאים, נכונים ואמיתיים יותר.

הפרשה הנוכחית היא תמיד הפרשה האחרונה בשנה והיא מאפשרת לנו את ההזדמנות הכמעט אחרונה לבדק בית, "שיפור עמדות" והכנה למעמד המשפט הגדול שכל אחד עובר, על פי האמונה היהודית, בראש השנה.

חודש אלול כולו, שבעיצומו אנחנו נמצאים, מכונה גם "חודש הסליחות והרחמים". יש לנו הזדמנות במשך חודש שלם לפשפש ולמשמש במעשינו השנה ולבדוק מה היה טוב ומה פחות. את הטעויות שעשינו ניתן לתקן ע"י חרטה וקבלה טובה לשנה החדשה ובכוחם ממש לנקות את כתמי העבר. "המלך בשדה" ולכן כל אחד יכול לפנות אליו בבקשות לשינוי ולתשובה (מלשון לשוב) ורצונותיו מתקבלים ביתר קלות מאשר בשאר הזמנים. לפי החסידות ההכנה לעשיית המצווה חשובה אף יותר מהמצווה עצמה, ולכן להכנה הפנימית שלנו בימים האלה לקראת ראש השנה משקל גדול.

היהדות טוענת כי לכל מעשה ועבירה יש תשובה. אסור לעולם להתייאש ולומר שאין לנו תקנה או יכולת וזכות לתקן דרכינו. "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים" (התלמוד הבבלי). זו טעות לומר לעצמינו ש"במילא עשינו כבר כל כך הרבה רע אז מה זה משנה אם נמשיך בעשייה השלילית?". משמעות המשפט "לב שבור הוא לב שלם" הוא שדווקא מי שמרגיש צער על מעשיו הרעים הוא זה שזוכה לתחושת השלמות וההשלמה. מתוך הצער והחרטה צומח כוח חדש ועוצמתו של התחדשות.

ידוע הסיפור החסידי על רבי ישראל סלנטר, שהיה מגדולי ישראל, ושהתהלך באחד הימים בשעת לילה מאוחרת בעיר וילנה המושלגת ונעליו קרועות. לפתע הבחין באור קטן ומהבהב מתוך חנותו של הסנדלר. הוא נכנס לחנות ושאל האם יוכל לתקן את נעליו. הסנדלר ענה לו ש"כל עוד הנר דולק ניתן עוד לתקן". רבי ישראל נרעד מהתשובה עד עמקי נשמתו וראה בדבריו של הסנדלר רעיון עמוק ונפלא! הנר מסמל את הנשמה ("נר השם נשמת אדם"), ולכן כל עוד אנו חיים אף פעם לא מאוחר מידי לתקן את מעשינו, לבקש סליחה ממי שצריך, להתחייב להשתפר, להתחיל מחדש ולמעשה לבחור ב"חיים" ו"בטוב" עליהם מדברת הפרשה.

בכל מקום בו אנחנו נמצאים עלינו לעשות את הטוב ביותר האפשרי ולהיות נוכחים. לעיתים אנחנו מוצאים את עצמנו עושים פעולות בבינוניות, מתוך הרצון לסמן ויזעבור הלאה. לעיתים אנחנו רואים בחיים אוסף ארוך של מטלות מייגעות ומטרידות שפשוט צריך לעשות אותן כדי להגיע ליעד לא ברור.

מומלץ לכל אחד לרגע לעצור ולחשוב: לאן אני הולך? מה המטרה של כל העשיות שלי? האם אני משקיע את כול כולי בדבר? האם אני חי באמת או שחיי מתנהלים כמו קו ישר ואופקי של אקו לב שסופו ידוע מראש?

על מנת להצליח לעשות שינוי אמיתי יש להתבגר. עלינו להבין שיש לנו תפקיד בעולם ושלא באנו לכאן רק כדי להעביר את הזמן בהבל וריק. מתוך ההבנה הזו יש לקחת אחריות על העשיות השונות שלנו בחיים. החיים ללא ספק מלאים בעשיות שאינן תמיד קלות ופשוטות, כאשר החוכמה האמיתית היא לוותר על הילד שקיים בתוכנו ושמחפש רק פינוקים והנאות, ולבצע את שנדרש בשמחה ומתוך חיבור למטרה. רגע לפני ראש השנה זה הזמן המושלם להוציא מלכסיקון המונחים

והמחשבות שלנו את הביטוי "אכלנו אותה". גם אם קשה לנו בהתמודדות כזו או אחרת (עם הבעל/אשה, עם הילדים, עם המינוס בבנק, עם השכן מלמעלה, עם החמות, וכו') – הקושי הזה אינו סתמי. לא מדובר ב"גורל אכזר" וגם לא ב"עונש משמיים". כל מה שאנחנו עוברים וחווים נשלח אלינו בהשגחה פרטית כדי שנהיה אנשים טובים ומודעים יותר, ולכן יש להתייחס אל ההתמודדויות השונות בשמחה ומתוך אתגר וסקרנות.

חז"ל ועימם כל גדולי ישראל לאורך הדורות מורים לנו לנסות ולעשות את הטוב ביותר האפשרי לנו, להיות אנשי אמת, אנשים שרואים במטלות חייהם אוסף של הזדמנויות להוציא מתוכם את החלק האלוקי שבהם, את האור שגנוזים בהם. הדבר נוגע לכל תחום ותחום בחיים. כך לדוגמא:

עובד צריך לעשות את עבודתו מכל הלב ובכל הכוונה והרצון להטיב למקום עבודתו. אין טעם "לחפף", אין מקום ב"עיגול פינות". אם בהסכם עם המעסיק הוחלט כי הוא יעבוד מספר שעות מסוים אז עליו לוודא שהן יהיו המועילות והפרודוקטיביות ביותר.

הורה צריך להשקיע בילדיו את מיטב כוחותיו בכל רגע ורגע. כה עצוב לראות היום הורים שרואים בילדיהם מעמסה ועול ושולחים אותם לבהות שעות על גבי שעות בטלביזיה רק כדי "להשיג מעט שקט", או לחלופים מממנים אינסוף חוגים ומורים פרטיים בעוד כל מה שהילד באמת רוצה וזקוק לו זה עשרים דקות ביום של תשומת לב אישית, חיבוק, פרגון ושיחה מלב אל לב בלי הסחות דעת ברקע.

בזוגיות עלינו להקדיש לבת/בת הזוג את העלית שבעלית שבכוחותינו. יש לפרגן, לתמוך, להתמסר ובעיקר לאהוב כל הזמן בלי הפסקה ותנאי. בלי הנכונות לוותר על הנוחות האישית שלי לטובתו/לטובתה אי אפשר באמת לבנות מערכת של אמון שתחזיק מעמד לאורך שנים ותשרוד את הסטטיסטיקה ההולכת ועולה של אחוזי הגירושין.

היהדות מדברת על חינוך עצמי מתוך הכרה בעובדה ש"יצר האדם רע מנעוריו". בכולנו יש צד חייתי ואגואיסטי שעלינו לכבוש. אדם לא בוגר, שעדיין לא ויתר על רוח השטות הטבעית שקיימת בתוכו, עלול להרגיש "פראייר" כשהוא עושה משהו עבור הזולת. מי שטרם הפנים שתפקידו פה הוא להפיץ אור סביבו, בקלות עשוי

למצוא עצמו מתחשבן מול אשתו כמה פעמים הוא הוריד את הזבל ועשה קניות מול כמה פעמים היא הכינה ארוחת ערב ועלול לחשוב שהוא "אכל אותה" בכל פעם שהוא קם בשלוש בבוקר להחליף לילד שלו חיתול או כשהוא מסתכל על הצלוליטיס של אשתו ונזכר ברגליים החטובות של המזכירה במשרד. להיות בוגר פירושו לקבל את מה שהקב"ה שלח לכל אחד ואחד בהשגחה פרטית, לשמוח עם זה ולחשוב כיצד אנחנו נותנים לעולם ולא רק מקבלים ממנו. לוותר על רוח השטות פירושו לחיות עבור הזולת – ללטף גם כשבא לנו וגם כשלא בא לנו באותה המידה.

הקב"ה נתן לנו ברוב חסדו את תחושות ההנאה והעונג המצטרפות אל עשיות בסיסיות וקיומיות שכל אחד עושה. כך לדוגמא, קיבלנו את היכולת ליהנות מטעם משובח של מזון ומשקה וליהנות מבחינה גופנית ורגשית מפעולת הזיווג בין גבר ואישה. שתי פעולות אלה, החיוניות לחיים ולהמשכו של המין האנושי, יכלו היו להינתן לנו בלי תחושת ההנאה הנלווית אליהן. הבעיה הגדולה של בני האדם (אשר החריפה במיוחד בעידן המודרני) היא שהפכנו את תחושות העונג הנלוות לתהליכי החיים הבסיסיים והבריאים למטרה בפני עצמה והפרדנו אותן מייעודן המקורי. רבים וטובים כלואים בתוך התאוות של עצמם ונכנעים לתכתיבים של הגוף ושל היצר הרע. כך, אכילה איבדה את מהותה הראשונית להזין את הגוף באבות המזון ונהפכה למרדף אחר זללנות לא בריאה, פעולת הייחוד בין גבר ואישה איבדה את מהותה הראשונית של "פרו ורבו" והפכה למרדף אחר תאוות מקולקלות המפרקות משפחות ומבלבלות את השכל והלב של האדם, הצורך בכבוד איבד את מהותו הראשונית כמאפשר תקשורת נעימה בין בני אדם ונהפך לתלות אובססיבית של כולנו בתשומת לב ופידבקים חיוביים בלתי פוסקים מהסביבה, וכו' וכו'. לעניות דעתי, ה"בחירה בחיים" עליה מדברת הפרשה הנוכחית היא בדיוק באבחנה הזו בין העיקר והטפל וזכירה שתחושת העונג היא חשובה (שאם לא כן היא לא הייתה ניתנת), אולם היא משנית למהות ולעשייה אותה היא מלווה.

מסופר שפעם עלה ר' מאיר מפרמישלן בעת תפילתו ל"טיול בשמיים" וראה מחזה מפתיע. הוא צפה באדם בן שמונים משרת ילד בן שבע, ולכן תמה מאוד ושאל מלאך שליווה אותו: "מה קורה כאן? אין לכם נימוסים ודרך ארץ?". המלאך צחק ואמר: "כאן בשמיים לא מודדים זמן כמו שמודדים אותו אצלכם למטה. אצלכם אדם יכול להעביר שנה שלמה בלעיסת מסטיק ובהייה בטלביזיה מבלי שעשה תזווה אחת אמיתית לעבר

הנשמה שלו ואתם אומרים שהוא גדל בשנה, בעוד אצלנו בשמיים סופרים רק את הרגעים שהאדם באמת עשה מאמצים לעשות טוב, לצאת מהגבולות של עצמו ולהתקרב אל הקב"ה. הילד הזה בן השבע שאתה רואה עשה הרבה יותר מהזקן בן השמונים ולכן הוא נחשב מבוגר יותר".

בהקשר דומה, מסופר על האדמו"ר מגור, אשר נפטר בגיל 58 בלבד וכונה ה"שפת אמת" על שום סיפרו המפורסם, שבנו ספד לו בהלווייתו באומרו כי "אביו זכה לאריכות ימים גדולה". כשהוא נשאל מה פשר אמירה משונה זו הוא הסביר שיש "אריכות שנים" ויש "אריכות ימים". "אריכות שנים" זה כשאדם חי, למשל, מאה ועשרים שנים, אולם "אריכות ימים" פרושה שהימים שלו ארוכים, כלומר שהוא ממש מנצל כל רגע ורגע לחיות בו.

אם לאדם יש 24 שעות ביממה ומתוכם הוא עסוק רוב היום בלכעוס, לקנא, להיות עצוב, להיות תחרותי, או "סתם" בלהעביר את הזמן בהבל וריק מתוך רצון לסיים את המשימה הנוכחית ולעבור למשימה הבאה כדי להגיע סוף סוף אל המנוחה בכורסת הבטטה שלו או אל המיטה בסוף היום – אזי אותו אדם לא כל כך חי באותו היום. הלב אומנם המשיך להזרים דם לחלקי הגוף, הריאות נשמו והרגליים הלכו, אולם מה עם הנשמה?? מה עם העולם הרגשי?? מה עם קירבה אל בן/בת זוגו/ה, אל הילדים וכמובן אל הבורא? "ובחרת בחיים" מצווה עלינו הפרשה. חיים אמיתיים זה לא משהו שבא מאליו לבד. צריך לבחור בזה וצריך לעמול על מנת להשיג את זה.

"אתם נצבים היום בלכם לפני ה' אלהיכם... מחטב עצים ועד שואב מימין" אומרת הפרשה. סמיכות הפרשה לראש השנה חוזר על עצמו מידי שנה והוא אינו מקרי. בשניהם כל העם ניצבים בפני ה' ובשניהם צפוי להתרחש חיבור מחדש וחיזוק הקשר. דרשות רבות נאמרו על הדימוי "חוטב עצים ושואב מים". אחד היפים שבהם (לדעתי) מדבר על כך שהמילה "עץ" באה מאותו שורש כמו המילה "עצה", ולכן בעצם אנחנו מבקשים מהקב"ה שישלח לנו את המורים והחברים הנכונים שיתנו לנו עצות טובות וחיזוקים בדרך כיצד להתקרב אליו. כמו כן אנו מבקשים "לשתות" מהתורה, שהומשלה למים, כמה שיותר ולהכניס אותה לחיינו בכל צורה ואופן.

לסיום – טיפ נוסף וחשוב לקראת השבוע האחרון של השנה. הגמרא במסכת ברכות מספרת על תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי, אשר רגעים לפני פטירתו נפרדו מרבים

היקר וביקשו ממנו ברכה. הרב אמר להם: "יהי רצון שיהיה מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם" (כלומר שתפחדו מהתגובה של הקב"ה כמו שאתם מפחדים מהתגובות/מילים/מעשים של בני אדם). התלמידים שאלו בתמיהה: "זה הכול?" והוא השיב: "הלוואי שתהיו כן. תדעו שבשעה שאדם עובר עבירה הוא אומר שלא יראני אדם ואינו שם אל ליבו שהקב"ה בכבודו ובעצמו רואה אותו".

חז"ל אמרו לנו במקום אחר: "דע מה למעלה ממך. עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים! אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך". המשפט הקריטי של כולנו בפתח ואנחנו רוצים לזכות בחיים ארוכים, טובים ומלאים. כדי שזה יקרה אנחנו צריכים צרור של סגורים ממולחים ואמינים, שייצגו אותנו שם למעלה כשספר החיים יפתח וידונו בעניינינו. מי הם אותם סגורים מבוקשים? – לימוד התורה, עשיית המצוות, הרצון הטוב, הלב הטהור, המחשבות החיוביות, נתינת הצדקה והעזרה הפרקטית לזולת. בכוחם של אלה לעשות את ההבדל ולהכריע את הכף לטובתנו עוד לא מאוחר. כל יום יקר ובכל רגע ורגע ניתן לצבור עוד נקודות של זכות.

אין זמן טוב יותר מעכשיו להתכוונן לעבר העתיד הנפלא שאנחנו מייחלים לעצמינו מעברו השני של ראש השנה. אסור לנו להפסיק להאמין שמגיע ושיהיה לנו טוב. זה לא בשמיים ולא מעבר לים, זה כאן – בפינו (בדיבורים טובים ומרוממים) ובלבנו (בהחלטות לתיקון ושינוי) לעשותם. אבא, השיבנו אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם.

ישנם יהודים רבים שזקוקים לעזרה שלנו ונמצאים במצוקה גדולה ואמיתית. ניתן לתרום דרכי למשפחות נזקקות ע"י שליחת מייל חוזר לכתובת niraviad@hotmail.com. בכספים שיאספו נקנה מוצרי מזון ונחלקם לפני החג, וכן משקפים לילדי בית ספר שסובלים מקוצר ראייה ומשפחתם לא מסוגלת לממן את הרכישה.

תקציר פרשת ניצבים

משה רבינו מכנס את עם ישראל כדי להכניסם בברית מיוחדת עם בורא העולם, ע"מ שיקיימו את מצוותיו. הוא פותח בהכרזה: אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם. רְאִישֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל. טַפְכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבֵּי מַחֲנֶיךָ, מִחֹטֵב עֵצִיף עַד שֹׂאב מִיַּמֶּיךָ. לְעִבְרְךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֵיךָ וּבְאֲלֹתָיו, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם. ברית זו מזהירה אותם שלא לחשוב שהם יוכלו לעשות עבירות מבלי להיענש על כך. ה' לא יסלח לחוטאים אלא יגרש אותם מארץ ישראל, וכאשר בני החוטאים יראו את ארץ ישראל החרבה, הם יבינו כי היה זה עונש מאת בורא העולם. הם ישובו אליו בכל לבבם ובכל נפשם, והוא יחמול עליהם, יקבץ אותם מבין העמים ויביא אותם אל הארץ המובטחת. בנוסף לכך, הוא יברך אותם בכל מעשי ידיהם ובנכסיהם. המצווה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא רחוקה היא. לא בשמים היא שעליכם לחפש אדם שיעלה השמימה כדי להביא אותה, ואף לא במדינה רחוקה מעבר לים, שיש צורך לנסוע למרחקים. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיוך ובלבבך לעשותו. אני מעיד בכם את השמים ואת הארץ, כי נתתי לפניכם את החיים והמוות, את הברכה והקללה, עליכם לבחור בחיים, מסיים משה את דברי הברית. כעת הוא מתפנה להיפרד מבני ישראל ולמנות את יהושע כממלא מקומו. הוא מצייץ כי ביום זה מלאו לו מאה ועשרים שנה, ומכין אותם לקראת קרבות כיבוש הארץ הקרובים. אל לכם לחשוש ממלחמות אלו, הוא אומר, כי אלוקים עמכם. הוא קורא ליהושע ואומר לו דברים ברוח דומה. לאחר מכן הוא מעביר לבני ישראל את מצוות הקהל: בשנה שלאחר שנת השמיטה יהיה עליהם להתכנס בבית המקדש, שם ישא המלך דברים בפניהם מן התורה ויחזק אותם בקיום התורה והמצוות. אלוקים קורא למשה וליהושע להתייצב בפניו, ומוסר להם כי יבוא יום לאחר מות משה, ובני ישראל יזנחו את דרך התורה, ויפנו אחרי אלוהים אחרים, ובעונש על כך הוא יסתיר את פניו מהם. הוא מצווה על משה לכתוב את שירת האזינו ולכתוב זאת כעד לבני ישראל. משה רבינו כותב את כל חמשת חומשי התורה בספר מיוחד, מעניק זאת לכוהנים ומצווה עליהם להניח זאת ליד ארון הברית.

א . מקבץ וורטים קצרצרים

1. ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת (כט,יג)

היה סח ומפרש הרה"ק בעל האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת" בזמן שאתם "לבדכם", איש איש לבדו, אינכם מאוחדים, אינני כורת ברית. הברית בינינו רק כשאתם מלוכדים יחדיו, באחוזה ורעות...

2. והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי (כט,יח)

יש הרבה אנשים העוברים על כל העבירות שבתורה, אבל הם מצדיקים את עצמם על ידי זה שיש להם "לב טוב", וכאילו שמי שיש לו לב טוב מותר לו הכל, ועל האנשים האלה אומר הפסוק והיה כשמעו את האלה הזאת... והתברך בלבבו כלומר, הוא יתברך בזה ויתפאר במה שיש לו לב טוב ואזי יאמר שלום יהיה לי ... אבל אז לא יאבה ה' סלוח לו... [כתב סופר]

3. לא יאבה ה' סלוח לו (כט,יט).

לכאורה איך יתכן שהקב"ה רחום וחנון מוחל וסולח לא יחפוץ לסלוח לו, אלא הכוונה, לא יאבה הוא עצמו, שהשי"ת יסלח לו, מכיון שלפי דעתו והבנתו אינו זקוק בכלל לסליחתו יתברך, כי אינו מרגיש שחטא ואין לבבו נשבר בקרבו. (דברי שמואל)

4. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד ובלבבך לעשותו (ל,יד).

יש לומר, "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד" – קל מאוד לקבל על עצמו לעשות טוב ולומר כן מן הפה ולחון, אבל מה בצע בפיו העיקר הוא שיהיה "ובלבבך לעשותו" – שיהיו פיו ולבו שווין לעשות הדבר. (דברי חיים)

5. ובחרת בחיים (ל,יט)

"ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חייך ואורך ימך" וגו'.

"ובחרת בחיים" אבל באילו חיים תבחר? חיים שהם "לאהבה את ה' אלקיך, לשמוע בקולו" "כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך" וזהו שאנו מבקשים בימים הנוראים הבאים לקראתנו לטובה: "זכרנו לחיים, וכתבנו בספר החיים" חיים שהם "למעןך אלקים חיים!" (אור החיים הק')

ב . אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם בְּלַכְּם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם (נִיצְבִים – כ"ט, ט')

אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם בְּלַכְּם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם, לְמַעַן הִקִּים אֶתֶּךָ הַיּוֹם לֹו לְעַם. הַעוֹבְדָה שֶׁאֲנַחְנוּ עִם ה' וְהוּא מַלְכֵנוּ, מוֹרָה עַל גְּדוּלְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. עֵצֶם הַיּוֹתָו שֶׁל הַקַּב"ה מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל, מוֹכִיחָה שִׁישְׂרָאֵל הֵם כְּבִיכּוֹל, בְּעֶרֶךְ אֱלֹהֵינוּ. מוֹבֵן שֶׁגְּדוּלְתוֹ זֹו אֵינָה אֵלֶּא תוֹצֵאָה שֶׁל כְּרִיתַת הַבְּרִית, לְעֶבְרֶךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֵינוּ. לֵאמֹר שֶׁל דְּבַר, אֵינִי לְנִבְרָא שׁוֹם עֶרֶךְ לְגַבֵּי הַבּוֹרָא.

ג . טַפְכֶם נְשִׁיכֶם וְגֶרֶךְ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנִיךָ (כט, י')

"טַפְכֶם נְשִׁיכֶם וְגֶרֶךְ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנִיךָ"

לְכוֹאֹרָה קֶשֶׁה לְמָה דוֹקָא לְגַבֵּי גְרִים הוֹצֵרֶךָ לְכַתּוֹב "אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנִיךָ"?

וְנִרְאָה , מִפְּנֵי דְעַל דוֹרוֹת הַבָּאִים יְכוּלִים עִם יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּפְּסָחִים (נ:)
"כִּבְרָ קִבְלוּ אֲבוֹתֵיהֶם", וְזֶכֶן פֶּסֶק הַשּׁוֹלְחָן עֶרוּךְ (בִּי"ד רִיד-ב). אֲבָל עַל גְרִים הַבָּאִים
אח"כ אֵינִי יְכוּלִים לְקַבֵּל, לְכֵן כְּתִיב אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנִיךָ.

וְכֵן בַּפְּסוּק הַבֵּא הוֹסִיף ג"כ "אֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה", שְׁזֵה כְרִים הַבָּאִים כְּמ"ש בַּשַּׁבַּת
(קָמוּ). דְּמִזְלִיּהוּ הוּוּהוּ הַתֵּם וְקִבְלוּ עֲלֵיהוּ .

מִיְהוּ בַּשַּׁבּוּעוֹת (ל.ט.) מִשְׁמַע דְּגַם הַדוֹרוֹת הַבָּאִים בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִלְמַד מ"אֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ
פֹה , וְהֵינְנוּ מִשּׁוֹם דְּמִנְהַלְן דְּקִבְלוּ כִלְל עַל זְרַעַם, אֲוִלֵי לֹא קִבְלוּ אֵלֶּא לֹא קִבְלוּ עַל
עֵצֶמֶן . וְלִזֶה מִיְתִי מ"אֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה" שֶׁאֲפִי עַל גְרִים הַבָּאִים קִבְלוּ, וְכ"ש עַל זְרַעַם

ד . פִּי הַמְצִוָּה הַזֹּאת לֹא נִפְּלֵאת הוּא מְמֶךָ וְלֹא רְחֻקָה הוּא (נִיצְבִים – ל', י"א)

שַׁבַּת זֹו הִיא הַשַּׁבַּת הָאַחֲרוֹנָה לְשָׁנָה זֹו. אֵינִי סִפֵּק שֶׁהַשַּׁתְּדַלְנוּ לְכַבֵּד אֵת שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה,
אִם בְּמַעַט וְאִם בְּהֶרְבֵּה, אֲךָ כְּרָאוּי וְדָאֵי שֶׁלֹא הַצְּלַחְנוּ. לְאוֹרַח נְכַבֵּד מְכִינִים סְעוּדָה כְּפִי
כְּבוֹדוֹ: בָּשָׂר, דְּגִים, תּוֹסְפוֹת וּמִטְעָמִים, אֲךָ אִם הָאוֹרַח נִשְׂאָר לְשָׁנָה שְׁלִימָה, וְדָאֵי שֶׁלֹא
בְּכָל יוֹם יַעֲרֻכוּ לְכְבוֹדוֹ סְעוּדָה כְּבִיּוֹם בּוֹאוֹ. אֲךָ הֵיכֵן תִּיבְחָן הַעֲרַכְתֶּם לְכְבוֹד הָאוֹרַח?
כְּאֲשֶׁר בִּיּוֹם הָאַחֲרוֹן לְשִׁהוּתוֹ בְּבֵיתֶם, יַעֲרֻכוּ לְכְבוֹדוֹ סְעוּדָה מְכֻבֶּדֶת כְּהוֹגֵן, בְּכֵךְ יִוּוֹדַע
שֶׁכְּבוֹדוֹ לֹא פָּחַת בְּעֵינֵיהֶם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה. לְכֵן בַּשַּׁבַּת זֹו, יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל וְלְהַתְּאֲמֵן
שִׁירָאָה שֶׁכְּבוֹדָה גְּדוּלָה אֲצֵלְנוּ, וְרוֹצִים אֲנוּ מְאוֹד לְכַבֵּדָה כְּעֶרְכָה. בְּכִיוּן זֶה עֲלֵינוּ לְנַצֵּל

את מעט הימים שנותרו לנו עד יום הדין, לגלות מעט יותר סובלנות לסובבים אותנו, להעביר על מידתנו, גם אם נראה לנו משום מה שפוגעים בנו, כי הרי המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. נתפלל את תפילות הימים הללו בכוונה, ונוכיח שכך באמת רצינו להתפלל כל השנה, אלא שלא כל כך הצלחנו. נסיף בלימוד התורה ומצוות יותר ברצינות, יותר ברציפות, יותר בכמות ובאיכות. אין התורה ומצוותיה דברים הנמצאים במרומי השמים או בארצות נידחות מעבר לים, או בכל מקום אחר הדורש מאמץ כדי להשיגו. אין התורה והמצוות מיועדים לאנשים מיוחדים, התורה מיועדת לכל העם, כל החפץ לזכות בה, הרי היא מוכנה ומזומנת בפיו ובלבבו לעשותה. כל יהודי באשר הוא יכול לזכות ולקנות חלק בתורה, וע"י כך לקיים את כל המצוות. קשה לטעון: אינני יודע את ההלכה ולכן לא קיימתי את המצוות. ברוך ה' זכינו, ובכל מקום מתקיימים שיעורי תורה רבים ומגוונים, כל אחד יכול למצוא בהם שיעור כלבבו, לעלות ולהתעלות בתורה במצוות וביראת שמים. די להציץ הצצה אחת מחלון הבית ולראות איך נראים החיים ללא תורה ומצוות ה' ירחם. הקדוש ברוך הוא פונה אלינו בסוף פרשת ניצבים, ומבקש מאתנו, ובחרת בחיים למען תחיה, אתה וזרעך. ימים ספורים נותרו לנו עד ראש השנה. ננצל אותם היטב ללימוד תורה ולקיום מצוות, ונזכה לכתובה וחתומה טובה, ובחרת בחיים. כדאי להשקיע בסגורים אשר יכריעו את הכף לחתימתנו לשנה טובה ומתוקה.

ה. "בפיך ובלבבך לעשותו" (ניצבים – ל', י"ד) / ר' עודד מיטלמן

בפרשת השבוע – "ניצבים – וילך" מדרבן משה את העם לקיים את דבר ה', באומרו שאין התורה מעבר לים אלא "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו".

"בפיך ובלבבך לעשותו". רבנן אמרי: שבעה דברים אמר שלמה על העצל, ומה שאמר משה היה גדול מכולם. כיצד? אמרו לעצל: רבך בעיר, לך ולמוד תורה ממנו. והוא משיב אותן ואומר להן: מתיירא אני מן הארי שבדרך. מניין? שנאמר 'אמר עצל שחל בדרך'. אמרו לו: הרי רבך בתוך המדינה, עמוד ולך אצל. אמר להן: מתיירא אני שלא יהא ארי בתוך הרחובות, שנאמר 'ארי ברחובות'. אמרו לו: הרי הוא דר אצל ביתך. אמר להן: והארי בחוץ, שנאמר 'אמר עצל ארי בחוץ'. אמרו לו: בתוך הבית השיב להן: ואם הולך אני ומוצא את הדלת נעול – אני מחזר ובא. אמרו לו: פתוח הוא: מניין? שנאמר: 'הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו'. לסוף, שלא היה יודע מה

להשיב, אומר להן: או הדלת פתוח או נעול – מבקש אני לישן עוד מעט. מניין?
שנאמר: 'עד מתי עצל תשכב' וגו'. עמד משנתו בבוקר, נתנו לפניו לאכול – הוא
מתעצל לתת לתוך פיו. מניין? שנאמר: 'טמן עצל ידו בצלחת, נלאה להשיבה אל פיו.
ואיזה שביעי? 'מחורף עצל לא יחרוש, ושאל בקציר ואין'. מהו 'מחורף עצל לא
יחרוש'? אמר רבי שמעון בן יוחאי: זה שאינו למד תורה בנערותו ומבקש ללמוד
בזקנותו ואינו יכול, וזהו 'שאל בקציר ואין'. ומה שאמר משה היה גדול מכולן. מניין?
'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפוך ובלבבך לעשותו' – הוצא דבר מתוך פוך".

שלמה מראה את אפסותו של העצל. שלב אחרי שלב העצל נתבע לקום וללמוד,
תירוציו רבים ובסופו של דבר הוא מודה שהוא בסך הכל עצלן ורצונו לישון עוד מעט.
כאשר הוא עומד מול המראה, קשה לפספס את הריקנות שבטיעון זה. נכון שיש נטייה
לעצלנות לפעמים, אך 'מעלה' גבוהה יותר היא להחזיק בה במודע.

המדרש מעמת את תוכחתו של שלמה עם זו של משה. שלמה טען כלפי העצל: 'רפך
בבית הסמוך, הדלת פתוחה – קום ולמד'. משה, לעומתו, מאשים את העצל בהאשמה
חריפה הרבה יותר: הלימוד בפוך – בתוכך!

דבר ה' אינו ידע מרוחק וקריר, הוא בליבנו ובפינו. העצלות שאנו אווזים בה ביחס
לעבודת ה' אינה שווה לעצלות בתחומים אחרים. אנו מתעצלים מעצמנו, מהחיים
שלנו – ובעצם מהשאיפה היסודית ביותר שלנו.

לרוב, קשה לנו לראות כך את דבר ה'. אך בימים של המלכת ה' – עבודתנו היא
לגלות כי "קרוב אליך הדבר מאוד בפוך ובלבבך לעשותו". לשנה טובה נכתב ונחתם
בתוך כל בית ישראל!

ו. ותרואו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם (כט, טז)

ותרואו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם: פן יש בכס איש או
אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את
אלהי הגוים ההם וכו'

הקשה הגה"צ ר' שלום שבדרון זצ"ל מה היה בארץ מצרים בשנה האחרונה לפני
צאתם? בית ספר למופתים, עטופים בניסים ללא שיעבוד, הכינו אותם לצאת ביד

רמה, לקריעת ים סוף, ועוד ניסים גדולים ומכות גדולים שהם ראו בעיניהם. והנה פונה אליהם התורה פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה? מי ירצה להתקרב אל השיקוצים הללו??

ומבאר בשם הרב מבריסק דבר גדול בכוחות הנפש של האדם. כי בפעם הראשונה התורה כותבת "את שיקוציהם וגילוליהם" אתם רואים את העבודה זרה הזו, פוי, שקץ ומיאוס. אח"כ כותבת התורה "עץ ואבן" אדם מסתכל בפעם השניה. בסדר, לא דבר מכוער ודוחה וגם לא יפה, עץ ואבן. אבל כשכבר התרגל לזה זה נהיה יפה בעיניו, זה כבר "כסף וזהב". לכן כותבת התורה "פן יש בכם איש או אשה וכו'".

ז . אתם נצבים היום כלכם לפני ה' וגו' כל איש מישראל. טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך (כט,ט-י)

ומבואר דבערבות מואב הכניסם משה בברית ערבות זה לזה, ומשא"כ בשעת מתן תורה הי' הברית רק על עצמן. וכן הוא בתנחומא וז"ל כלכם ערבים זה בזה עיי"ש. ובתנחומא מבואר דהך הערבות כלל נמי על טפכם ונשיכם וגרך.

אמנם איכא דמפרשי לי' דמהך דהפסיק הכתוב כל איש מישראל, ולהדר כתב טפכם ונשיכם וגרך לחודיה, דע"כ חלוקים הם, דישראל הוה ערבים על כל איש מישראל, משא"כ טפכם ונשיכם וכו' נתפס עוונם רק על עצמן.

וביותר הק' דהרי מבואר בגמ' שבועות [לט,א] דמאי דכתיב בפ' בחקתי (כ"ו ל"ז) וכשלו איש באחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה לזה, הלא חזינן דהערבות הי' מקודם בברית במתן תורה. ובתנחומא (יתרו פ' י"ג) כתיב וז"ל ויענו כל העם יחדו ויאמרו, ולא עוד אלא שהיו ממשכנין עצמן זה על זה, באותה שעה בקש הקב"ה לכרות עמהן ברית על הסתרים ועל הגלויים, אמרו לו על הגלויים אנו כורתין ולא על הסתרים שלא יהא אחד חוטא בסתר ויהא הצבור מתמשכן עליו שנאמר (דברים כט) הנסתרות לה' אלהינו וגו' לעשות את כל דברי התורה הזאת לפיכך וידבר אלהים את כל הדברים.

ונראה לתרץ ע"פ דברי זקני הגרב"ד זיע"א (בדרשתו בשבת תשובה) לבאר בהא דאיתא בגמ' שבת [לג,ב] דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור, אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור. והק' רבינו הגרב"ד זיע"א הרי קיי"ל דאין נפרעין מן הערב תחילה,

ואמאי נפרעין מן הצדיקין לפני הדור. ותירץ דהנה מצינו ב' מיני ערבות, חדא ערב סתם והיינו דאמרי הלוחו ואני ערב, ועוד ערב קבלן והיינו דאמרי הלוחו ואני אפרע. וגדרם חלוק, דבערב סתם קבלת ערבותו אינו על עצם החוב, אלא נעשה ערב רק בעד הפירעון, והיינו במקום דהלוח אינו פורע חובו, הרי חיוב התשלומים חל עליו, וע"כ קיי"ל דאין נפרעין מן הערב תחילה, אמנם בערב קבלן ערבותו הוא על עצם גוף החוב, ודמיא כמו שהוא הלוח, א"כ רשאי המלוה לתבוע ממנו תחילה, דבתר ערבותו נעשה כהלוח דאיכא עלי' תביעת חובו.

ודן הגרב"ד זיע"א בהך הערבות שקבלו ישראל האם ערבותם הי' בגדר ערב סתם, ונמצא דערבותם הוא רק על התשלומים, ולענין הכא ערבותם הי' על העונשין שנעשו ערבים לענין העונשין, או דלמא דערבותם הי' בגדר ערב קבלן, ונמצא דערבותם הי' על קיום התורה ונעשו ערבים זה לזה בקיום המצוות. ואמר הגר"ח זיע"א דנעשו ערבים בערב קבלן לעצם קיום המצוות. וראי' לזה מהא דאיתא דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא, ופי' הראשונים שהוא מטעמיא שכל ישראל ערבין זה לזה, ולכאורה אם נימא דהערבות הוא רק לענין העונשין, א"כ מאי שייכא הך הערבות להועיל בכדי שיוכל לברך עלי', שהברכה תליי' בעצם גוף חיוב המצוה. וע"כ שהערבות הי' על עצם קיום המצוה ולכך נמצא דמחויב עלה על קיום מצותו של חבירו, וממילא יכול לברך עלה על הך חיוב הקיום של חבירו.

הלא מעתה י"ל, דמתיישב שפיר דברית מתן תורה דמבואר דנהיו ערבים, מ"מ אז הי' ערבותן רק כערבין סתם על העונשין, ומבואר כן בלשון התנחומא שהיו ממשכנין עצמן זה על זה, וגדר משכון הוא על פירעון החוב. ועתה בברית בערבות מואב הכניסם משה בערבות חמורה על גוף קיום המצוות.

ולפי"ז י"ל דאף לדברי התנחומא שבברית בערבות מואב נתערבו נמי הנשים, מ"מ ערבותם לגביהם הי' רק על העונשין, והסברא נותנת כן דהך הערבות על קיום המצוות ל"ש על נשים וטף, דכיון דאינם בכלל חיוב קיום המצוות מאי שייכא שיתחייבו בדין ערבות בהך גוף קיומם. ומ"מ ערבות על העונשין נתערבו עלה. וע"כ שפיר דינא הא דאשה אינו יכולה להוציא אחרים דאינה בכלל ערבות, וואף דמצאנו דגם הנשים היו ערבים על העונשין, ולפיכך איכא להן חובת תוכחה, ומצאנו דנענשו על מה שלא הזכירו, דאינה בכלל ערבות על קיום המצות, ולהא בעי שתהי' ערבה על גוף המצוה.

[ואיכא שי' דבמצוות שהנשים חייבות בהן יש להן דין ערבות, וי"ל דעל הנך מצות הי' שייך שיהיו בכלל ערבים דערבות קבלן].

ח . אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו'. טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך וגו'. לעברך בברית ה' אלוקיך (כט, ט-יא)

אי' בגמ' (סוטה לז, ב) דפסוקים אלו נאמר בהם ברית וערבות לישראל, שכל ישראל ערבין זה לזה. (ויעוין שם בתוס' ד"ה אמר את החשבון לכך).

והנה רש"י (נדה יגף ב ד"ה כספחת) כתב, דאין ערבות לגרים, דישראל ערבין זה לזה אך לא לגרים שביניהם.

ולכאורה, הרי בפרשה זו כתוב ג"כ 'וגרך אשר בקרב מחניך' וא"כ מבואר דאף הגרים בכלל הערבות, וכיצד הוציאם רש"י מכלל הערבות.

ונראה עפ"י מש"כ בספר 'ביצחק יקרא' (ח"ב סט"ו) דהערב מחויב בשני דברים, האחד לדאוג שהלווה ישלם, והשני דאם אין ללווה לשלם, משלם הערב תחת הלווה, ואף בערבות דישראל יש את שני החלקים, ראשית שכ"א מישראל מחויב לדאוג שחבירו יעשה המצוה, ולכן יכול להוציא את חבירו בברכת המצוות, ושנית דבעוון אחיו נענש.

עפ"ז י"ל, דהחלק הראשון שכ"א מחויב לדאוג שהשני יקיים שייך גם בגרים, ושפיר יתכן לומר דאפשר להוציא את הגרים בברכת המצוות. אך מש"כ רש"י דהגרים אינם בכלל ערבות היינו בחלק השני, דישראל אינם נענשים בעבור עוונות הגרים.

ט . והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה (כט, יח)

רש"י מפרש ד'הרוה' היינו שוגג, דעל השוגג בלבד היה הקב"ה מעביר, אך כיון שנפרע מן המזיד מצרף את השוגג עימו. הרמב"ן מפרש ד'הרוה' היינו מי ששבע מתאותיו והמתאוה נקרא 'צמאה', דהאדם שאינו מתאוה ע"י שמכניס קצת תאוה בליבו יוסיף בנפשו עוד תאוה ותהיה נפשו צמאה לכך.

בין פירושו של רש"י ובין פירושו של הרמב"ן מתקיימים אף בשאר עוונות. ולא רק בעוון ע"ז שבזה עסק הכתוב, כדכתיב 'אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלוקינו ללכת לעבוד את אלוהי הגוים'.

ואולם לפי פשוטו, דהכתוב איירי בע"ז צריך להבין מה שייך לזה 'למען ספות הרוה את הצמאה', ונראה, דהלוא הכתוב מתאר מצב שבו איש או אשה משפחה או שבט פונים מכלל הציבור והולכים לעבוד ע"ז, וי"ל דבזה כלל הכתוב את הענין של פורש מן הציבור, דהרי כאן כלל משה רבנו את כל ישראל מגדול ועד קטן, וכרת עימם ברית, ומזהירם שלא יפרוש מן הציבור כלל, ולא יראה לעצמו את טובתו הפרטית אלא את טובת הציבור.

והנה איתא בגמ' (תענית יא, א) בזמן שהציבור חיים בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, ומבואר שם דהעושה כן אין לו כפרה עד שימות, והרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה ה"ב) מונה את הפורש מן הציבור מאחד מאלו שנועלין בפניו את דרכי התשובה.

עליו הכתוב שמתברך בלבבו לומר 'שלוש יהיה לי' דהיינו שלום עליך נפשי, למען ספות הרוה את הצמאה שאוכל ושותה ומרוה את עצמו בשעה שהמדינה כולה צמאה ושרויה בצער, ויש המגדילים לעשות ונהנים מצרת הציבור כעובדא דנקדימון בגן גוריון והאדון שביקש מחיר מופרז על המים בעת שהיה עצירת גשמים. 'לא יאבה ה' סלוח לו' כלומר דנועלין את דרכי התשובה, ורק אם יתאמץ וישוב אל ה' תקובל תשובתו כמש"כ שם הרמב"ם בסוף פ"ד.

י. והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה (כט, יט)

'למען ספות הרוה' לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם וגורם עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן תירגם אונקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא, שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות. (רש"י).

ולכאורה מדוע ייענש על השוגג, אחר ששוגג הוא בדבר, ונראה, דהנה איתא בגמ' (חולין ה, א) 'השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו', ופירש"י 'אילו היה יודע מתחילה, נמי היה אוכלו ואין שב מידיעתו'.

אף כאן ההולך בשרירות ליבו ועבר אף במזיד, א"כ אינו יכול להביא קרבן על שגגתו כיון דאינו שב מידיעתו, אף אם היה מזיד בדבר היה עושהו, ולכן נפרעין ממנו אף על שגגתו כיון דאינו בר כפרה על כך.

י"א . וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן... מָה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה (כט, כא)

האם גם לנו יסמנו יי? וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן... וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם, עַל מָה עָשָׂה ה' כָּכָה לְאָרֶץ הַזֹּאת? מָה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה?... עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם!

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וְשָׁבַתְּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹלוֹ... וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: (דברים כ"ט כ"א – ל' ג')

בפרשת השבוע התורה מתייחסת לדור 'אחרית הימים' שזה בעצם הדור שלנו (כפי הסימנים שנתנה לנו המשנה בסוטה ט' ט"ו) – והיא פורסת בפנינו את מצבנו הירוד והרדוד בכל המישורים והתחומים, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולאחר מכן שואלת התורה את השאלה הפופולארית המעסיקה את כולנו, שאלה עמוסה בדם ודמע ושואל ושכול וסבל וכאב וצער ויגון, שאלה שעומדים מאחריה אלמנות ויתומים וחולים ורעבים...

מָה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה? מַפְנֵי מָה אֱלֹהִים רָגוּזִים כָּל כֵּךְ עַל בְּנֵי הַיְקָרִים (כפי שניסח זאת התרגום)? מדוע מידת הדין רובצת על עם ישראל? למה הם לא זוכים למנוחה ולנחלה ולשקט ולשלווה?

כמובן שהתורה לא משאירה אותנו בממתינה, והיא עונה לנו תשובה חדה וברורה:

עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם, אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם! עֲזִיבַת הַתּוֹרָה וְהַתְּעַלְמוֹת מֵהַבּוֹרָא וּמִצְוֹתָיו – הֵם סִיבַת הַצָּרוֹת וְהַתְּלָאוֹת שֶׁפּוֹקְדוֹת אוֹתָנוּ.

כן כן, העוצמה והרשעות של שונאינו הקמים עלינו ומאיימים לכלותנו... המחלות חשוכות המרפא הנוגסות בנו ללא רחם... הכלכלה המקרטעת והקורסת והיוקר המאמיר... הצרות והטלאות שאנו עוברים בחינוך הילדים וכו'... זה לא בגלל החור באוזון ולא מחמת סיבות גשמיות, אלא זו תוצאה ישירה של התעלמות מהבורא ותורת משה – מי יותר ומי פחות.

וכיון שכך ברור שהתרופה למצבינו היא 'רוחנית' בלבד, ולמען הסר ספק מלב עיקש ומפקפק ומתחמק ומתרחק – נצטט את הפסוקים על כך:

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹלוֹ... וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ!

בורא עולם מבטיח שאם נתקרב אליו ונדבק ובמצוותיו – הוא ירחם עלינו, וכבר יודעים אנו שרחמי ה' אינם מוגבלים והם מכילים בתוכם את הישועה בכל התחומים, ובאמצעותם ניתן לקבל אפילו ניסים מעל הטבע.

רוצים מסמכים? נא להדק חגורות... אנו יוצאים כעת למסע עתיק מתקופת 'הנביאים' ומדפדפים אחורה בערך 2700 שנה, שם אנו מוצאים את הנתונים הבאים:

היה נביא קדוש שקראו לו חזקיהו – ומובא בחז"ל שהוא היה ראוי להיות משיח, ולחזקיהו היה בן בשם מנשה שהיה ההפך ממנו 180 מעלות, וכדי להבין את עוצמת רשעותו של מנשה – נעלה כאן מספר קווים לדמותו:

* מנשה עבד את כל העבודות זרות שהיו בעולם וסחף אחריו המונים מבני ישראל (מלכים ב' כ"א י"א), ואף העמיד צֵלַם [פסל] בהיכל בית המקדש (שם כ"א ז').

* מנשה התאכזר על זרעו והעביר את בנו באש לכבוד העבודה זרה [עבודה זרה שנקראת 'מולך'] (שם כ"א ו').

* ידיו היו מגואלות בדם רב ולא היה לו כל רגש לחיי אדם, ובגללו רבים וטובים מעם ישראל נחלשו גם הם בשפיכות דמים (שם כ"א ט"ז מצו"ד).

* מנשה רצח את סבו ישעיהו הנביא (רד"ק שם) ונלחם בשאר נביאי ה' (רלב"ג שם).

* מנשה קלקל ודרדר את עם ישראל וגרם להם להיות רעים במעשיהם – יותר מהגויים רח"ל (שם כ"א ט' מלבי"ם).

* למנשה היו "מעלות" נוספות ובספר 'דברי הימים' התורה כותבת עליו את "השבחים" הבאים: וְעוֹנֵן וְנַחֵשׁ וְכַשֵּׁף וְעֵשָׂה אוֹב וַיִּדְעוּנִי... הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינַי ה' לְהַכְעִיסוֹ (ד"ה ב' ל"ג ו'), והתורה מעידה שמנשה מרד בה' 'להכעיס' ולא 'לתיאבון' (מלכים ב' כ"א ו' מלבי"ם).

עד כאן תקציר לדמותו של מנשה הרשע, ואין פלא שהתנ"ך תולה בו את סיבת חורבן בית המקדש הראשון (שם כ"א י"א – י"ב).

הזמן חלף ודלף ומנשה המשיך במעשה פשע ורשע תוך כדי התעלמות מוחלטת מאזהרות הנביאים – עד שסאתו הוגדשה ובורא עולם החליט למצות עימו את הדין, והוא גרם ששרי הצבא של מלך אשור יתפסו את מנשה ויאסרו אותו בשלשלאות של נחושת ויביאו אותו לפני מלכם – ומלך אשור החליט להרוג את מנשה במיתה משונה, והוא הכניס אותו לסיר נחושת ענק והתחיל לבשל אותו (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב).

מנשה ראה שרגעיו ספורים והוא התפלל לעבודה זרה שתציל אותו, אך האליל איכזב. הוא התפלל לאליל נוסף, והנה מתברר שגם אליל זה מזויף. מנשה החליט ללכת על כל הקופה והוא החל להזכיר את כל האלילים. אלוקי פעור, המולך, הבעל, מרקוליס, מר-מתוק, מר-מרק, אך כולם איכזבו אותו – והתברר לו שכולם מזויפים, ובינתיים... הוא רוקד בסיר. לא משמחה – אלא מפני שהוא כבר לא יכול יותר, והוא לא ידע מה לעשות!

לפתע מנשה נזכר שאביו לימדו פעם שני פסוקים שכתוב בהם בְּצַר לְךָ... וְשָׁבַתְּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל, כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹקֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ... אביו לימדו שיש אלוקים בשמים שהוא 'כל יכול', ומנשה החליט לפנות לאלוקים הזה והוא אמר לפניו כד:

אלוקים שבשמים! אם תעזור לי לצאת מהסיר הלוהט, סימן שאתה אלוקים אמת. אך אם לא תושיעני זה סימן שאתה כמו כל האלילים שהזכרתי מקודם – חס ושלום.

ומבואר בגמרא (שם) שמלאכי השרת נלחמו בכל כוחם כדי למנוע מתפילתו של מנשה לעלות לרקיע, אך אלוקים חתר חתירה מתחת כסא הכבוד והכין פתח מיוחד

כדי שתפילתו של מנשה תגיע לכסא הכבוד, והוא הורה לרוח לשלוף את מנשה מהסיר הלוהט – ולשאת אותו למקום אחר, וכך מנשה ניצל.

עד כאן השתלשלות הדברים, ועל הסיפור הזה שואל הרב פינקוס זצ"ל שאלה עצומה:

הרי מנשה היה במצב קשה, מלך אשור בישל אותו בסיר לוהט ולא היה לו כל סיכוי לשרוד את המצב הזה. אם כן כיצד הוא העיז להתייחר ולהתחצף כל כך לבורא עולם – תוך כדי שהוא מבקש את עזרתו? כיצד הוא העיז לומר לה' 'אם לא תעזור לי – סימן שאתה כמו כל האלילים?' מה ההיגיון שבורא עולם יושיע אותו עם חוצפה שכזו? והפלא הגדול הוא שה' שמע את תפילתו! מה קורה כאן? כיצד זה יתכן?

ענה הרב פינקוס זצ"ל תירוץ נפלא ועצום, שהוא יסוד ענק ביהדות:

מנשה כלל לא התחצף לה', אלא הוא אמר לפניו חשבון עמוק מאוד:

אלוקים! אני יודע שחטאי רבים ואיני ראוי לנס. אך סיפרו לי שאתה "כל יכול ובלתי מוגבל"... אמרו לי שלרחמיך אין גבול... כעת אני בצרה קשה ומבקש את עזרתך, ואתה חייב להושיע אותי.

אלא מה תאמר, שאני רשע גדול – ומחמת זאת אין בכוחה של מידת הרחמים להוציאני!?

אם כן מתברר שאתה מוגבל... מתברר שלמידת רחמיך יש גבול... וכיון שכך, הרי אתה כמו שאר האלילים. הם מוגבלים – וגם אתה מוגבל חס ושלום. והרי סיפרו לי שאינך מוגבל, לכן אתה מוכרח להצילני.

אמר ה', למרות שמנשה הגדיל להרשיע ולפי מידת הדין לא מגיע לו שאושיעו, [הרי הוא לא עשה תשובה ולא ישב בתענית ולא תיקן את אשר עיוותו], למרות זאת אני חייב להצילו! אם לא – הרי אני נועל דלת בפני בעלי תשובה – שהם עלולים לחשוב שרחמי ה' מוגבלים חלילה, והרי זה לא נכון.

מיד באה רוח ושלפה את מנשה מהסיר.

כאן תם הסיפור, ועימו המסר האדיר: יהודי יקר, דע לך שרחמי ה' אינם מוגבלים ובכוחם להושיע את האדם מהמצב הכי קשה – למרות שכל הסיכויים כנגדו, ועם

מידת הרחמים ניתן אפילו לעוף מסיר לוחט אל חוף מבטחים – ולהינצל מהצרות הכי קשות!

ואת המתנה הזו בורא עולם מבטיח לנו בפרשתנו, אם נשוב בתשובה באמת ונחפש את קירבתו. ואיך זה עובד? מה הסוד של הנוסחה הזו?

'מידה כנגד מידה', ובניסוח נוסף של חז"ל זה נקרא "במידה שאדם מודד בה מודדים לו" (סוטה א' ז'). מה כוונת המשורר והסופר?

כאשר האדם היהודי שב בתשובה מלאה על חטאיו והוא מקיים את המצווה של וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹקֶיךָ, באותו רגע בורא עולם נוהג עימו באותה מטבע – ומתקיים בו המשך הפסוק וְשָׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְרַחֲמֶךָ. ואם האדם מוקף במידת הרחמים, ממילא הוא מוגן כבר מכל הצרות.

עד כאן ראינו שלושה שלבים:

(1) התורה מתארת לנו את צרותינו.

(2) התורה מגלה לנו שזה בגלל שעזבנו את הבורא ונטשנו את מצוותיו.

(3) התורה מודיעה לנו שהפיתרון לצרותינו זה להתחזק במצוות ולחפש את קירבת ה', ועל ידי זה נזכה שה' ירחם עלינו וישוב אלינו וישכון בתוכנו, וממילא כל הצרות כבר יעלמו מאיתנו.

אין ספק שהדברים הללו חדים וברורים ומובנים לכל מי שהאמת נר לרגליו והשכל הישר יוקד בראשו, ואנו מודים למלך העולם על שגילה לנו זאת בצורה ברורה ולא הותיר אותנו באפילה. אלא שבכל זאת מיתמרת ועולה שאלה מעניינת בראשו של כל אדם הקורא את הדברים הללו, שאלה הדורשת ביאור ובירור:

ידוע הדבר ומפורסם העניין שבתורתנו הקדושה הכל מדויק ומדוקדק, ואין דבר כזה 'מקרה או סתם'. וכיון שכך, נשאלת השאלה: באופן קבוע קוראים את פרשת 'ניצבים' בשבת שלפני ראש השנה. ומדוע דווקא בעיתוי הזה? למה לא בזמן יותר פיקנטי?

התשובה על כך פשוטה! בראש השנה אנו עומדים למשפט וגוזרים עלינו כל מה שיקרה איתנו במשך השנה הבאה, ובורא עולם חפץ שנזכה בדין. משום כך הבורא

נותן לנו להיחשף לדברים הללו ולהפנים את הפסוק של וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ... וְשָׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ, כדי שנאמץ את הסגולה הזו וננצל את קירבת ה' ובזכות זה נפעיל עלינו את מידת הרחמים ונזכה בדין, וכעת נגלה לקוראים היקרים את הסוד הגדול:

מי שמנצל את הימים הללו ושב בתשובה כראוי, לא רק שהוא מפעיל עליו את מידת הרחמים והוא זוכה בדין בראש השנה, אלא הוא גם זוכה לתשובה מושלמת ברמה גבוהה ביותר – ואפילו עוון חילול ה' החמור שצריך ייסורים למרקו, גם זה נמחל לו באותו רגע.

[נ.ב. אדם העושה תשובה ביום רגיל מימי השנה – אזי הוא מקבל את המחילה המושלמת על ידי תהליך, כמבואר בגמרא בסוגיית 'ארבעה חילוקי כפרה' (יומא פ"ו ע"א). אבל כאשר האדם עושה תשובה 'בעשרת ימי תשובה', באותו רגע הוא זוכה למחילה מושלמת ללא שום תהליך, אפילו על עבירות חמורות כמו חילול ה' (עייין בספר 'המפתח' על הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ו, ד"ה ומיד היא מתקבלת)].

משום כך מעוררת אותנו התורה לתשובה המושלמת דווקא בפרשת ניצבים, מפני שבימים אלו ניתן להשיג את התשובה המושלמת ברגע אחד, ועל ידי זה להגיע לראש השנה מוכנים כראוי.

באן תם המאמר, אך כאן גם המקום להשחיל פרט פצפון המכיל בתוכו המון: הזכרנו מקודם 'שהדור האחרון' הוא דורו של משיח – שזה בעצם הדור שלנו, כפי שאנו רואים בחוש שכל סימני הגאולה התקיימו בדורנו, בהתאם לרשימת הסימנים שמסרו לנו חכמנו ז"ל במשנה (סוטה ט' ט"ו).

אך מה אנחנו עושים עם המידע הזה? האם אנו בכלל מחכים למשיח? לא נעים להגיד, אבל אם היינו מחכים לו – הוא כבר היה בא מזמן.

מי אמר? רבינו הגדול 'החפץ חיים', ומעשה שהיה כך היה:

לפני כ-190 שנה חיפשה קהילת בריסק רב לעירם, וראשי הקהל נתנו עיניהם ברבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק [המכונה 'הבית הלוי' על שם ספריו], שהיה אז מכהן כרב בעיר סלוצק שבליטא.

שלחו ראשי קהילת בריסק משלחת נכבדה לסלוצק בכדי שתציע לבית הלוי את משרת הרבנות בעירם, אך הרב התחמק מהם ואמר:

סלוצק היא עיר קטנה ומשרת הרבנות בה אינה תופסת את כל יומי, ואני יכול לנהל את ענייני הקהילה וגם לעסוק בתורה. אך העיר בריסק גדולה והטרדות בה מרובים, וקשה מאוד לנהל בה את ענייני הרבנות וגם להגות בתורה. משום כך הנני מעדיף את 'סלוצק' הקהילה הקטנה, ואיני חפץ לקבל את תפקיד הרבנות בעיר בריסק.

שבו השליחים לבריסק בידיים ריקות וסיפרו לראשי הקהל את הדברים כהווייתם, אך ראשי הקהל לא התייאשו והם שלחו משלחת נוספת אל הבית הלוי, אך גם הפעם הרב סירב לקבל את המינוי – וראשי הקהל כבר התייאשו מהרעיון שהבית הלוי יכהן כרב ראשי בעירם.

לפתע קם עסקן אחד מתוכם ואמר: ידידי היקרים, יש לי תוכנית כיצד לשכנע את הבית הלוי לבוא אל עירנו, וברשותכם אני יוצא לדרך...

הגיע העסקן אל הבית הלוי, ואמר לו: רבינו! 30,000 יהודים מחכים לך. תמה הרב ושאל: מחכים לי 30,000 יהודים? היכן? והשליח הסביר את עצמו: בעיר בריסק יש קהילה של 30,000 איש והם רוצים שהרב ינהיג אותם, וכולם מחכים לרב. שמע הבית הלוי את הדברים ואמר: מה באמת? 30,000 איש מחכים לי? אם כן אני מיד בא, והרב יצא לדרך.

הסיפור הזה הגיע לאוזני החפץ חיים, והוא פרץ בבכי ואמר: אם 30,000 איש שחיכו לבית הלוי – גרמו לו לשנות תוכניות ולהגיע, אין ספק שאם עם ישראל היה מחכה למשיח באמת, הוא כבר מזמן היה בא! אלא מה, אנחנו 'אומרים' שאנו מחכים למשיח, אך במציאות אין לכך מספיק כיסוי.

וכדי לסבר את האוזן נציין שאחד מגדולי ישראל אמר שהציפייה למשיח צריכה להיות מאוד מוחשית, והוא המשיל זאת לאדם שחלה ונעצר לו החמצן לא עלינו – ומרגע לרגע מצבו התדרדר, והרופא בדרך אליו. כיצד הוא מחכה לרופא? ממש כך צריך לחכות למשיח, וככה באמת התנהגו גדולי ישראל.

מסופר על באבא סאלי שבערוב ימיו בריאותו הייתה רופפה וכל תנועה עלתה לו במאמצים מרובים, ולמרות זאת כאשר הוא היה נכנס לבית הכסא – הוא היה מזדרז לצאת משם מהר.

שאלו אותו בני ביתו: כבוד הרב! מדוע הנך מתאמץ כל כך להזדרז לצאת מבית הכסא, הרי זה עולה לך בסבל גדול. השיב להם הרב: בכל רגע ורגע אנו מצפים לביאת המשיח. ומה יהיה אם המשיח יגיע ובדיוק אהיה בבית הכסא? וכי זה ראוי?

סיפור נוסף מסופר על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שביתו השתדכה במזל טוב והכינו את המודעה על החתונה וכתבו שהחתונה תיערך בעזרת ה' בברדיצ'ב, והרב מיד תיקן אותם וניסח את המודעה כך: החתונה תיערך בעזרת ה' בירושלים הבנויה בתאריך פלוני, ואם חלילה המשיח לא יבוא עד אז, אזי החתונה תיערך בברדיצ'ב.

כמו כן מסופר על אחד מגדולי ישראל שישב ללמוד ולפתע מישוהו אמר בקול באותו חדר "הוא בא!" באותו רגע התנער הרב מכיסאו ושאל בשמחה: מי, המשיח? הרב היה כל כך ער לביאת המשיח, עד כדי כך שהוא קישר זאת לכל משפט ששמע.

סיפורים אלו הם 'דוגמית' מתוך סיפורים רבים המלמדים אותנו מה זה "ציפייה בחוש למשיח", ציפייה אמיתית עם כיסוי מלא. ומה איתנו? כיצד אנו מצפים למשיח? האם אנו בכלל מחכים לו?

אלא מה, יש כאלו הטוענים שהישועה כבר הגיעה! ברוך ה' יש לנו מדינה קטנה וחמודה, יש לנו אפילו המנון על רמה שמילותיו הכבירות הם "עוד לא אבדה תקוותנו... להיות עם חופשי בארצנו"... זכינו כאן להפריח את השממה ולייבש ביצות ולגדל פרות ותרנגולות ומטעים מפוארים של תפוזים ובננות, האם אין זו 'הגאולה בשלמותה'?

את התשובה על כך מעביר לנו החפץ חיים הקדוש בסיפור הבא:

בתקופת החפץ חיים בולגריה זכתה לקבל עצמאות – והנושא הזה עשה רעש בכל העיתונות, ובעיתון המקומי 'המליץ' שהיה באותה תקופה נכתב כך: בולגריה כבר זכתה לעצמאות, בקרוב אצלנו היהודים.

כאשר נודע הדבר לחפץ חיים הוא מירר בבכי ואמר: האם זו היא תקוות העם היהודי במשך 2000 שנה? להיות עצמאים? וכי זו הייתה משאת נפשו של רבי שמעון בר יוחאי? אולי של האר"י הקדוש?

חלילה! משאת נפשו של העם היהודי מאז ומתמיד הייתה שהשכינה תצא מהגלות וכבוד שמים ימלא את העולם, ותתקיים בנו התפילה שאנו אומרים בראש השנה וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו הן אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה [מושללת]. וכל עוד לא הגענו לרמה הזו, הרי שאנו בגלות.

כך הביטו גדולי ישראל על הגלות והם כאבו בכל רגע את צער השכינה, ואין ספק שכאשר הם הגיעו לעולם הבא ושאלו אותם את השאלה המפורסמת "האם ציפית לישועה"?

(שבת ל"א א'), ברור שסימנו להם על השאלה הזו י"י גדול.

אך מה איתנו? האם גם לנו יסמנו י"י?

י"ב . והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת (כט, כח)

דבר ברור ומפורש בתורה שהיא עומד לעולם ולעולמי עולמים אין לה שינוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר וכו' והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותם עד עולם, לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל ויעשה אות ומופת ויאמר וכו' שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינם לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן היו, הרי זה נביא שקר וכו' (רמב"ם פ"ט מיסוה"ת ה"א).

הקשו העולם מכאן, על הא דאמרו (נדה סא ב) מצוות בטלות לעתיד לבוא, הא מעיקרי הדת הוא שהתורה והמצוות לעולם ולדורי דורות.

וי"ל דהכונה בעיקר הזה שדיני התורה לא ישתנו מכפי שנאמרו בסיני ע"י משה רבינו, וגם זה נאמר בסיני שלעתיד לבוא יהיו המצוות בטילות ולא יתחדש שום דין לעתיד

מה שלא ניתן למשרע"ה. והא דמצות בטילות לע"ל, גם זה הוא אחד מדיני התורה הנמצאת אצלנו היום.

עוד יש לומר, דהא במצוות בטילות לע"ל אין הכונה דהזמן שלעת"ל גורם שיתבטלו המצוות, אלא שהמתים שיחיו יהיו פטורין מהמצוות, דגזה"כ הוא 'במתים חופשי' כיון שמת אדם נעשה חופשי מן המצוות לעולם אפילו לאחר שיחיה, והדין הזה נוהג גם בזמן הזה, דאי מיתרמי ניסאן כמתים שהחיה יחזקאל פטורין מכל המצוות, ולא יהיה לעת"ל שום התחדשות בדיני התורה והאנשים שיהיו לעת"ל שלא יחיו ע"י תחית המתים באמת יהיו חייבים בכל המצוות

י"ג . הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת (כט,כט)

בספר "חזון יחזקאל" מובא בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל לפרש פסוק זה על ענין הגאולה העתידה שיש בה כידוע שתי אפשרויות, כפי שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין דף צח עמ' א: זכו – אחישנה, לא זכו – בעיתה.

והנה, הקץ של "בעיתה" הוא חתום וסתום עד שאמרו חז"ל (קהלת רבה פרשה י"ב) ליבא לפומא לא גלי, ועל כן אמר משה רבינו ע"ה, הנסתרות לה' אלוקינו הוא לבדו יודע מתי הקץ הזה יהיה. אבל, הנגלות – דהיינו אם זכו – אחישנה, הוא גלוי וידוע "לנו ולבנינו עד עולם", כמו שאמרו חז"ל: היום אם בקולו תשמעו. וזה מה שממשיך הפסוק "לעשות את כל דברי התורה הזאת" כל המצוות הן בין אדם לחברו והן בין אדם למקום.

י"ד . והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' ושבתה עד ה' אלוקיך (ל,א)

בספר "אמרי יהודה" כותב הרב אברהם זרח אריה יהודה לייבוש הלפרין זצ"ל לרמוז בפסוק זה ענין אחד של אמונה.

כי ידוע בשם רבי ישראל מרוז"ין זצ"ל, על הפסוק "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל" דהיינו, כעת, איך שה"עת" תהיה לאדם. בין אם לטוב, או חס וחלילה לא, בין כך ובין כך יאמר האדם מה פעל קל בזה. כי אם חס וחלילה לא טוב, אז יאמר מה

פעל קל בזה שמעניש אותי, בודאי מפני שחטאתי, ויפשפש במעשיו וישוב. ואם טוב לו, אז יאמר גם כן מה פעל קל בזה, הלא יודע אנוכי שאיני כדאי לזה ולכן יתכן שהנהגה זו היא חס וחלילה בדרך של "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו".

לכן יפשפש במעשיו וישוב. עד כאן דברי רבי ישראל מרוז'ין. הוסיף הרב הלפרין, שגם בפסוק שלפנינו ניתן לרמוז ענין זה. "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה – הברכה והקללה" – דהיינו, בין שיבואו עליך ברכות או להפך חס וחלילה בין כך ובין כך "והשבות אל לבבך", שתאמר מה זאת עשה ה' לי כנ"ל. ועל ידי זה "ושבתה עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו"

ט"ו . והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' ושבתה עד ה' אלוקיך (ל,א)

בספר "אמרי יהודה" כותב הרב אברהם זרח אריה יהודה לייבוש הלפרין זצ"ל לרמז בפסוק זה ענין אחד של אמונה.

כי ידוע בשם רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל, על הפסוק "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל" דהיינו, כעת, איך שה"עת" תהיה לאדם. בין אם לטוב, או חס וחלילה לא, בין כך ובין כך יאמר האדם מה פעל קל בזה. כי אם חס וחלילה לא טוב, אז יאמר מה פעל קל בזה שמעניש אותי, בודאי מפני שחטאתי, ויפשפש במעשיו וישוב. ואם טוב לו, אז יאמר גם כן מה פעל קל בזה, הלא יודע אנוכי שאיני כדאי לזה ולכן יתכן שהנהגה זו היא חס וחלילה בדרך של "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו".

לכן יפשפש במעשיו וישוב. עד כאן דברי רבי ישראל מרוז'ין. הוסיף הרב הלפרין, שגם בפסוק שלפנינו ניתן לרמז ענין זה. "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה – הברכה והקללה" – דהיינו, בין שיבואו עליך ברכות או להפך חס וחלילה בין כך ובין כך "והשבות אל לבבך", שתאמר מה זאת עשה ה' לי כנ"ל. ועל ידי זה "ושבתה עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו"

ט"ז . ושבתה עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו (ל,א)

לפעמים הקב"ה מאיר לאדם את דרכו אפילו על ידי בעלי חיים.

בספר "עיני ה'" מספר הרב ד"ר מאיר וינקלר סיפור מדהים בענין זה: דניאל אביר מתגורר באחד מפרוורי העיר בני ברק. חזית הבנין שלו פונה לעבר העיר המאוכלסת בצפיפות, אולם מאחורי הבנין משתרע שדה פתוח, רחב ידיים. דניאל אוהב את מיקומו של ביתו, המשלב את היתרונות הטמונים במגורים בקרב קהילה דתית גדולה, יחד עם המרחבים של השדות הסמוכים.

אחת הסיבות לכך שדניאל מעדיף את המרחבים הללו, היא שהם נוחים לו ולחית המחמד שלו. דניאל לא מגדל בביתו כלב או חתול. יש לו תוכי גדול, ירוק כנף ופטפטן! אמנם, בדרך כלל לא תמצאו חיות מחמד בבתים דתיים, ובוודאי שלא תוכים, אולם דניאל אוהב ציפורים מכל הסוגים. וכאשר מתגוררים בבית בקצה העיר פחות אנשים עלולים להיות מוטרדים מפרצי הקרקורים הרעשניים, התוקפים את התוכי לפעמים.

כאשר רכש דניאל את התוכי שלו, הוא החליט ללמדו מלים או ביטויים שיתאימו לסביבה הדתית בה הוא גר. לאחר אילוף ממושך וסבלני, למד התוכי לומר "גוט שאבעס" ו"שמע ישראל", ובתשובה לשאלה: "מה שלומך?" היה משיב: "ברוך ה'!".

מדי פעם הוטרדו אמנם, שכניו של דניאל מקרקוריו של תוכי, אולם ההנאה שנגרמה לילדי השכונה מן הציפור המשעשעת, פיצתה אותם על המהומה והרעש.

יום אחד, עלה דניאל על גג ביתו, לבדוק את דוד השמש שלו. זרם המים נחלש לאחרונה, ודניאל רצה לחסוך את התשלום לטכנאי, והחליט לנסות ולתקן את התקלה בעצמו. הוא עמד על הגג, והתוכי יושב על כתפו כרגיל. בעוד התוכי מקרקע בקול: "ברוך ה'! גוט שאבעס! שמע ישראל!" ניגש דניאל לביצוע מלאכת התיקון, בשיטת "עשה זאת בעצמך". בעוד הוא מתעסק עם צינורות המים, פריץ לפתע זרם מים רותחים, והקפיצו לאחור. הוא אמנם היה זריז דיו כדי להינצל מכוויות, אולם התוכי נבהל כהוגן, והתעופף הרחק מן המקום. במרחק של קילומטר וחצי בערך, במגרש כדור רגל שומם, צנח התוכי, המום ומטושטש. באותה עת, פסע לו נתנאל אלחנן לצד המגרש, כאשר הבחין לפתע בערימת נוצות בצבע ירוק עז.

הוא התקרב כדי לבדוק במה מדובר, ונדהם למראה התוכי, שהיה אמנם חי, אך חלש מאד. נתנאל הוא אדם עדין וחוב טבע מטבעו, ומיד החליט לקחת את התוכי לביתו,

ולטפל בו עד שיתחזק. המחשבה השניה שהתעוררה בו היתה: כמה ישמחו ילדיו הקטנים למראה התוכי. ללא היסוס, אסף דניאל בידו את התוכי התשוש, ולקחו לביתו. לאחר מספר ימי טיפול מסור בבית משפחת אלחנן, התחזק התוכי, ולקראת סוף השבוע שב לקרקר במלוא הבטחון. חלפו שבועיים נוספים, והוא החל "לדבר". בוקר אחד, החל התוכי קורא בקול: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד!" נתנאל לא האמין למשמע אזניו. הוא עצר על מקומו. האמנם קראה הציפור קריאת שמע? שאל את עצמו. לאחר מספר דקות קיבל את תשובתו. התוכי שב על דבריו. ובכן, הוא לא טעה! הציפור אמנם קראה קריאת שמע! לאחר שלושה ימים של קריאות אלו, הרגיש נתנאל שהוא המום. "אלישבע", פנה לאשתו, "האם חשבת על כך שאפילו אני לא קורא קריאת שמע – והנה לפני יצור – ציפור – הקוראת קריאת שמע כל יום!" נתנאל לא יכול היה להרגע. למרות שלא היה דתי, ומעולם לא היה דתי, ידע מספיק כדי להכיר את מילות קריאת שמע. והמחשבה שציפור אומרת אותן הטרידה אותו ולא נתנה לו מנוח. לבסוף, אמר לאלישבע שהוא חושב להתפלל שחרית בבית הכנסת המקומי, כדי לומר קריאת שמע בבוקר. (לעתים השתתף בתפילות, וכך ידע שקריאת שמע נאמרת בכל יום.)

להפתעתו, לא רק שאלישבע הסכימה לכך, היא בהחלט עודדה אותו. "כמובן שעליך ללכת!" אמרה, "התוכי יכול לומר 'שמע' בבית, אבל רק יהודי יכול לכת לבית הכנסת" ואמנם, נתנאל הלך לבית הכנסת, והרגיש שם כל כך טוב, עד שהחליט לשוב למחרת. תוך זמן קצר, הפך לאחר מן התפללים הקבועים במנין של הבוקר. לבסוף, החל נתנאל להרגיש מבוכה כאשר הסיר את הכיפה מעל ראשו בתום התפילה, לאחר צאתו מבית הכנסת. יום אחד השאיר אותה על ראשו, ושוב – להפתעתו – ביטאה אלישבע את הסכמתה.

וכך, בהדרגה, החליטו השניים לסעוד סעודת ליל שבת עם המשפחה, כולל נרות דולקים וקידוש. מנהג זה הוביל אותם לרצות לשמור שבת כהלכתה, ולבסוף להרחבת ידיעותיהם ביהדות. צמאונם לדעת עוד ועוד הביא את משפחת אלחנן לסמינר של "ערכים" לזוגות צעירים. עבורם, חיזק הסמינר את המחוייבות אותה חשו עוד קודם לכן. בסמינר הושמעו הרצאות שונות מפי צוות "ערכים", וכן התקיימו סדנאות שונות, אותן ניהלו מתנדבים מקומיים. אחד מהם היה דניאל אביר. במהלך ההפסקה הקצרה, הסתובב דניאל בין המשתתפים וערך היכרות קצרה איתם. הוא הציג עצמו בפני כל

אחד, וכאשר נתקל במישהו מן הסביבה, הזכיר את התוכי שנעלם לו. "האם ראית במקרה תוכי ירוק? לפני מספר חודשים נאבד לי...".

כאשר שמע נתנאל את דניאל שואל אנשים על התוכי, הבין מיד שבודאי זהו התוכי החדש "שלו". הוא לא אמר לדניאל דבר, משום שלא רצה להחזירו, אך יחד עם זאת בירר והשיג את שמו וכתובתו של דניאל. למחרת, שוחח נתנאל עם רב בית הכנסת שבשכונתו. "כבוד הרב, האם עלי להחזיר את התוכי? כולנו מחבבים אותו כל כך, ואשתי ואני קשורים אליו במיוחד, משום שדרכו מצאנו אתה דרך חזרה ליהדות".

הרב התיישב והסביר לו באורך רוח כי השבת אבידה הינה מצווה גדולה מן התורה (דברים כב: א-ג). "בתקופה זו הנך לומד ומתחזק בקיום המצוות, ולכן" הטעים הרב, "עליך להתייחס לכך כהזדמנות נפלאה לקיים מצוה חדשה. בנוסף לכך", הוסיף הרב ואמר, "ציפור זו היא שהביאה לכך שכל בני משפחתך חזרו בתשובה. האמנם אין זה מן הצדק שתקיימו את מה שהתורה מלמדת אתכם, ותשיבו את התוכי לבעליו החוקיים?"

למחרת, הביא את התוכי לדניאל, והסביר לו את השתלשלות הענינים. דניאל שמח מאד על כך שהתוכי והשב לו, אך יותר מכך שמח כאשר נודע לו מה הספיק התוכי שלו לבצע בתקופת היעדרו. "ידעתי שזה רעיון טוב ללמד את התוכי שלי קריאת שמע", אמר לנתנאל בסיפוק, "אך מעולם לא חלמתי עד כמה טוב הוא הרעיון!".

"זו. ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל,טו)

בפסוק שלפנינו וכן בפסוקים הסמוכים רואים אנו שהתורה הדגישה 'היום', וכגון בפסוק שלפנינו 'נתתי לפניך היום', וכן להלן 'אשר אנוכי מצוך היום', 'הגדתי לכם היום', 'העידותי בכם היום', ועוד כהנה, ועלינו להבין מה ביקשה התורה להדגיש בכך.

בעל הנר למאור, באר זאת ע"פ מה דאי' בגמ' (ע"ז ה, ב) דילפי' מדכתיב (כט, ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, דאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה.

לפיכך הוסיף משה רבנו בכל מקום ואמר 'היום', כיון דרק היום לאחר ארבעים שנה יש לכם לב לדעת ולהבין את כל מה ששמעתם במשך השנים הללו, ע"פ האותות והמופתים אשר ראו.

עפ"ז יש ליישב את קושית הגמ' (ברכות סג, ב) על הנאמר (לעיל כז, ט) 'הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל והלוא אותו יום סוף ארבעים שנה היה'.

ע"פ הנ"ל י"ל, דרק היום בחלוף ארבעים שנה, כאשר יש להם לב לדעת ולהבין ולעמוד על דברי רבם, בזה איפוא נהיו לעם.

י"ח . נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל,טו)
"ובחרת בחיים..." & (ל,יט)

&למה לא כתוב "ובחרת בחיים ובטוב"?

משל ליהודי שנסע ליריד עם בנו לצורך עסקים. בדרך ממהרים ואין זמן לאכול. "סו ס חנו באכסניה, והבן אכל עד להתפקע, ונרדמו. לאחר כשעה העיר האבא את הבן להמשך הנסיעה. ביקש הבן להמשיך לישון כיוון שאכל הרבה וחש בכבדות ... בהמשך הנסיעה הגיעו לאכסניה נוספת. בעל האכסניה ערך ברית באותו היום עם סעודת-מצווה דשנה והזמינם להשלים המניין ...

באמצע הסעודה אומר הבן לאבא: "אבא, אני רואה שפה אתה אוכל לתיאבון..."

עונה האבא " : נכון, אבל אני לא משלם על כך מכיס; פרט לכך אנו בדרך ליריד לעשות עסקים ואין זה הזמן המתאים להתיישב ליד שולחנות עמוסים; מילא אם מזמינים אותנו, וזה בחינם..."

" אומר המגיד מדובנא: כתוב, "ראה נתתי לפניך... ובחרת בחיים". למה לא כתוב "בחיים ובטוב"? כיוון שאתה אל תבחר מה טוב! אם ד' יזמן לך את הטוב, אדרבא! אבל אם לא – כך יותר טוב לך, אחרת ד' כבר היה נותן לך זאת ...

וזה הסבר המשנה: "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה".
למה לא נכתב "פת במלח אכול" (לשון ציווי והוראה?)

אלא שהכוונה היא שלא צריך לאכול פת במלח דווקא; צריך לאכול דברים טובים, אבל אם לא יהיה לך, תאכל את זה, ואל תחפש דברים אחרים... זה לא הזמן. ניצול הזמן הוא ללימוד התורה וזוהי הרחבת "מסגרת העסקים" האמיתית!

י"ט . כי המצוה הזאת וגו' לא נפלאה היא ממך וגו' בפוך ובלבבך לעשותו (ל,יא)

ויש לדייק:

א. "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא" – לכאורה זו חזרה.

ב. "לא בשמים היא ולא מעבר לים" – שוב חזרה.

ובספר "נפש יהונתן" כותב הרב יהונתן בנימין כהן זצ"ל: הדבר ידוע כי חוב מוטל על כל אחד מישראל לקיים כל התרי"ג מצוות. אולם יש מצוות שקשה לקיימן, קשה שיגיעו אליהן בכלל, כגון מצוות שילוח הקן, פדיון בכור וכדומה. אך כבר הורו לנו חז"ל שגם מצוות כאלו אפשר להשיג על ידי לימוד הלכותיהן. וכפי שאמרו חז"ל "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה".

והנה, מי יעלה לנו השמימה, הרי זהו דבר שהוא באמת בלתי אפשרי, אך מי יעבור לנו את הים הרי זה דבר שלא רק שאפשרי אלא נעשה יום יום על ידי הרבה אנשים סוחרים הנוסעים מעבר לים.

ועכשיו, יובן הפסוק. "כי המצוה הזאת אשר אנוכי מצוך היום" דהיינו תרי"ג מצוות התורה, "לא נפלאה היא ממך" כלומר – לא תוכל לומר שאי אפשר לקיים, וגם "לא רחוקה היא" דהיינו, שהמצוה היא נדירה ורחוק ממך שיגיע הדבר לקיים אותה. "לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה" זה מדבר על המצוות שאי אפשר לכאורה לעשותם כגון אם אני כהן וצריך לקיים מצות קבורת המת, או אם אני ישראל ורוצה לקיים מצוות ברכת כהנים. "ולא מעבר לים היא" דהיינו, אותן מצוות שאי אפשר לומר שמן הנמנע לעשותן, אבל על כל פנים הם רחוקות וקשה לקיימן. על כל אלו אמר הכתוב "כי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו". דהיינו, שתלמד את הפרשה של המצוה ותקח את מחשבתך במחשבה אמיתית לקיים את המצוה כשתגיע לידך, ואז "לעשותו" – זה נחשב כאילו עשית אותה בפועל.

כ'. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו (ל, יד)

הרמב"ן פי' דכוונת התורה כאן לתשובה, דצריך להתוודות בפה ולשוב בלב אל ה', ולקבל לעשות את התורה לדורות.

ולכאורה א"כ, מדוע הקדימה התורה את הפה בלב, והלוא בתשובה צריך להקדים את הלב לפה כדאי' בגמ' (תענית טז, א) 'אמר רב אדא בר אהבה אדם שיש בידו עבירה ומתוודה ואינו חוזר בה, למה הוא דומה לאדם שתופס שרץ בידו שאפי' טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה.'

ונראה לבאר עפ"מ ש"כ רבינו יונה בשערי תשובה (שער א' אות י"א) דמי שחטא על דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה החרטה ואח"כ יעזוב דרכו כמו שנאמר 'ומודה ועוזב ירוחם', דהזכיר תחילה 'ומודה' דהיינו החרטה והיודוי, ואח"כ 'ועוזב' דהיינו עזיבת החטא, אך האיש המתייצב על דרך לא טובה תמיד. ראשית תשובת האיש הזה לעזוב את דרכו ואח"כ להתחרט, דעזיבת מחשבת החטא היא השלכת השרץ, והחרטה והיודוי במקום הטבילה.

היוצא מדבריו, דמי שמתייצב על דרך לא טובה תמיד, בא היודוי בפה לאחר עזיבת החטא, ומי שחוטא על דרך מקרה צריך להקדים את היודוי בפה ואח"כ לעזוב החטא. לפ"ז י"ל דמש"כ התורה 'בפיו ובלבבך לעשותו' קאי על החוטא בדרך מקרה, המקדים את היודוי בפה למעשה.

כ"א . ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (ל, יט)

"ובחרת בחיים למען תחיה" ודאי שאם בוחרים בחיים אז חיים !! אומר ה"תכלת מרדכי":

יש הרבה אנשים בעולם שאם תשאל אותם מדוע הם עובדים, יגידו כדי שיהיה להם מה לאכול. ולמה הוא אוכל? כדי שיהיה לו כוח לעבוד, ולמה הוא עובד וכו'... מסתובב במעגל כל חייו. אוכל כדי לעבוד ועובד כדי לאכול...

תשאל אותו למה אתה חי? חיל עבוד ולאכול. החיים עצמם אינם סיבה עבו. רו על זה נאמר (תהילים י, ב" ט): "סביב רשעים יתהלכון,

" אבל התורה אומרת: "ובחרת בחיים" איזה חיים? חיים של "למען תחיה" חיים שהם הגוף והמטרה, של עבודת ד'. ' אתה חי לא על מנת לאכול, ואתה לא אוכל כדי לעבוד. אתה אוכל כדי לעבוד את ד'. ' צריך גם לשלם עבור זה ולכן צריך גם לעבוד, אבל כל זה בשביל עבודת ד'!

"ספר המלך" מביא בשם "ספר החסידים": כל רגע אם לקורה לבן אדם שמזדמן לפניו איסור או ספק איסור והוא פורש, הוא מקיים את מצוות העשה של "ובחרת בחיים".

משמעות המצווה הזאת היא גם כפשוטו, לרצות לחיות. מצווה על בן אדם לרצות לחיות. מסופר על הרב הצדיק רבי אברהם מרדכי, בנו של החידושי הרי"ם. בצעירותו הוא חלה מאוד ועמד למות. החידושי הרי"ם ניגש אליו ולחש לו באוזן: תדע שמצווה על האדם שירצה לחיות בעולם. ויש דעה בין המחברים שזו המצווה "ובחרת בחיים". ואני מקוה שתרצה לחיות ותתרפא ותוליד בן זכר. לשמע דברים אלו התאמץ רבי אברהם מרדכי והתיישב על מיטתו ואמר: רבש ע", תן לי במתנה עוד שנות חיים, ותזכיני להוליד בן זכר ואקרא את שמו יהודה ואקיים מה שנאמר (בראשית "כ ט ל", ה): "הפעם אודה את ד'". ד' יתברך הקים אותנו מחוליו, ובאותה שנה נולד לו בן הוא האדמו"ר מגור הגאון רבי יהודה ליב בעל מחבר ספר "שפת אמת".

מוסיף "עבד המלך": טוב לומר לפעמים: רבש ע", אני רוצה לחיות ולהיות בריא ושלם, כדי שאוכל לעשות רצונך, ללמוד תורתך ולקיים כל מצוותיך, בשלמות בלי שום מונע.

הוא אומר: בעשרת ימי תשובה אנו אומרים: "זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וחותמנו בספר החיים, למענך אלוקים חיים" אנו מקיימים את מצוות העשה של "ובחרת בחיים".

עוד: אם אדם שומר על עצמו לא ללכת במקום סכנה, מקיים מצוות עשה של "ובחרת בחיים".

כל רגע שאדם שומר על בריאותו זה נקרא שהוא מקיים "ובחרת בחיים".

כ"ב . ולדבקה בו (ל,כ)

צריך להבין מהו המצוה הזו "ולדבקה בו", כמדומה שרמב"ם לא מנאו בתור מצות עשה. אך עכ"פ יש כאן זירוז ואזהרה לדבוק בו. ובכן מה הוא. והאם מי שמחשבתו מעלה שמות ויחודים כגון ציור שם הוי"ה (ע' באה"ט רסי' א) או שמות ע"ב ס"ג וכיוצא בו, מקיים מצוה הזו.

והנה רבותינו שהובא בפירש"י כאן דרשו: אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו. הרי נפלא הדבר, שעצם ההליכה והישיבה עם ה"חכמים", זהו ולדבקה בו! וזהו כעין שדרשו את ה' אלקיך תירא – לרבות ת"ח (פסחים כב.). הרי לנו בהשוואה חכמים עם האל ב"ה כביכול. וע"ע סוטה (דף יד.).

והנה הרמב"ן (דברים שם) פירש: ולדבקה בו, לומר שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו וכו' עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו, וליבו אינו עמהם אבל הוא לפני ה'. עכ"ל. כלומר המחשבה התמידית בו יתברך. וראה ברמ"א (בריש סימן א). מ"ש "שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא כלל גדול וכו'. ע"ש.

ונראה דאם האדם, גם מייחד צורות אותיות הוי"ה הנקראים יחודים המובאים בשער רוח הקודש, כגון הוי"ה ואהי"ה במילוי הנקראים עסמ"ב וקס"א קמ"ג קנ"א וכן כל כיוצא ב, גם הוא בכלל הדבקות, והפליא האריז"ל לשבח מי שזוכה לכוין תדיר. אפס, כי יש להוסיף ולזרז, כי העיקר ידע שלא יהיה כסתם בלא נשמה אלא ידע לפני מי הוא מכוין, ומה גם שאין כונתו אלא לעשות נחת רוח להקב"ה ורצונו עז לידבק בו יתברך. וראה במה שפירשנו בזה מדרש פליאה בספרנו פרי עץ הדר ח"א ב"הקדמה" (עמוד 20). וה' יזכנו.

ובכן כבר ביארו חכמינו ובפרט בספרי החסידות, כי עיקר הדבקות הוא במחשבה. אכן בתחילת העבודה אינה במחשבה כי צריך תחילה גם "מעשיו ת" כלומר לעשות מצוות מעשיות ומעשים טובים, ולהרבות בתורה. שאז ע"י המעשה מתתקן הנפש, וע"י התורה מתתקן הרוח, ואז תוכל הנשמה לבא לשבת על הכסא היינו על נפש ורוח שנתקנו. ולכן ככל שירבה בגירסה בתורה וישקוד על התורה (וניצול הזמן) ויעשה

מצות ובפרט מצות תפילין ללמוד עמהם ולהיות קשורים עליו זמן רב (בגוף נקי) עם ציצית, יזכה להתעלות ולהתעלות ויגיע לשלמות. אמן כן יהי רצון.

כ"ג . "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם בְּלִבְכֶם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל" (כ"ט, ט) – חסידים ומתנגדים מחולקים ביניהם לגבי נוסח התפילה. החסידים מקדימים "הודו" לפני "ברוך שאמר", ואילו המתנגדים מקדימים "ברוך שאמר" לפני "הודו", אולם משתווים הם ביניהם בהגיעם ל"יהי כבוד". כשמדובר בכבוד שמים יש לחדול מכל חילוקי הנוסחאות והדעות ולהתלכד לכוח אחד, כדי להגן על "יהי כבוד ה' לעולם"...

כ"ד . אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשֵּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשֵּׁם יִקְחֶךָ" (ל', ד) – כלום נידחים לשמים, הלא "בקצה הארץ" היה צריך לומר? הבעש"ט היה מלמד זכות על ישראל, שאפילו בשעה שאדם מישראל עושה איזה מרמה בעסקיו, סוף סוף גם בזה יש איזו כוונה טובה, כי רוצה להרוויח כסף כדי שיוכל לתת צדקה, לשלם שכר לימוד עבור ילדיו, לצורכי שבת וכדומה. וזה הפירוש בפסוק "אם יהיה נדחך בקצה השמים" אם בדחייתך, בעבירותיך, בקצה המחשבה ישנה איזו כוונה לשם שמים, "משם יקבצך ה'" – מהניצוץ הקטן הזה של לשם שמים הנמצא בתוך העבירה, משם יקחך ה'. המחשבה הנעלה הזאת מצילה אותו שלא יפול בנופלים ומביאה אותו לתשובה שלמה ... (נעם מגדים)

כ"ה . והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוהך שמה (וילך – לא, א) יש הבדל גדול – אמר רבי משה ארליך – בין אדם הזורק חפץ לדוחף חפץ. אדם הזורק חפץ – הרי שמיד בעת הזריקה יצא החפץ מידו, לא כן הדוחף חפץ ממקום למקום לא זזה ידו מהחפץ עד אשר מגיע למקומו.

זה מה שנאמר כאן בפסוק: "והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוהך שמה", הגויים טועים לחשוב כי הקב"ה "השליך" את בני ישראל מידו, אבל אליבא דאמת לא כן הוא אלא "אשר הדיחך", הקב"ה לא הוציא את בני ישראל מידו כלל אלא רק "דחפם" אל בין הגויים, אולם כאשר ישובו בתשובה שלימה ישיב אותם ה' לארצם בשמחה!

סיכום מתומצת של פרשת וילך

עם ישראל נמצא בעליות וירידות רוחניות • זו הסיבה שמשה נצטוו לומר את השירה המעידה ונותנת תוקף נצחי לדברי הברית בכל הדורות ובכל המצבים בהם ימצא עם ישראל

רגעי הפרידה

כעת קרוב יותר מתמיד יום מותו של משה רבינו ופרישתו מהנהגת העם. "וילך משה..." – לאחר שסיים את דבריו הכלליים וכל העם התפזר לאוהליו, פנה משה בעצמו ללא כל גינונים טקסיים אל כל שבט ושבט כדי להפרד מהם באופן אישי. ומה אמר להם? – "בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". מעתה לא תוכלו להנות מעצתי, מחכמתי ומדברי תורתני, כי אלו נלקחו ממני וניתנו ליהושע. לכל החוששים מהסתלקותו של המנהיג הנעלה ומן ההנהגה החדשה, מבטיח משה בדברי הפרידה והניחומים; "ה' אלוקיך הוא העובר לפניך, הוא ישמיד את הגויים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עובר לפניך כאשר דיבר ה'". כדי להמחיש את דבריו הוא קורא ליהושע ונוסך בו דברי עידוד וחיזוק לעיני כל העם.

מצוות הקהל

לאחר שאמר בפניהם את כל התורה סיים גם לכותבה ומסרה לבני שבט לוי. באותה הזדמנות מצוה אותם משה לערוך אחת לשבע שנים אסיפת 'הקהל'; "הקהל את העם האנשים הנשים והטף וגרך אשר בשעריך..." – במוצאי שנת השמיטה, כשכל עם ישראל עולה לרגל, לירושלים, בחג הסוכות, היו כולם מתכנסים בבית-המקדש והמלך היה קורא באוזניהם מתוך ספר-התורה. מטרת הציווי היא להזכיר, לעורר ולהחדיר בלב העם את מצוות התורה וקיומן – "...למען ישמעו וילמדו ויראו את ה' אלוקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת". ואכן, המעמד הנשגב והגדול, שהיה רצוף בחרדת קודש כשמיעת התורה ונתינתה בסיים, עורר לבבות וסייע בהגברת לימוד התורה וקיומה.

מבוא לשירת "האזינו"

עם ישראל נמצא בעליות וירידות בכל הקשור לשמירת התורה והמצוות, וכפי שהעיד משה רבינו בעצמו; "כי אנוכי ידעתי את מריך ואת עורפך הקשה, הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי". זוהי הסיבה שמשה נצטוו לומר את השירה המעידה ונותנת תוקף נצחי לדברי הברית בכל הדורות ובכל המצבים בהם ימצא עם ישראל – "והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו...". לשירה עצמה יועדה פרשה מיוחדת בתורה, הלא היא פרשת 'האזינו' אותה נקרא בשבוע הבא.

א. כוחה של תפילה

רבנו בחיי בפרשת עקב מבאר כי בכוח התפילה לשנות הטבע ולהופכו מרעה לטובה. ולעולם אל יתייאש אף שהירבה להתפלל ולא נענה כי כל תפילה עושה רושם ובעת רצון נענה, ולבסוף ניכרת השפעתה אם בו אם בבניו אחריו. ובספר "השתפכות הנפש" כתב: אפילו אם עוברים ימים ושנים הרבה ונדמה לו שלא פעל עדיין כלום. אעפ"כ אל יתפעל מזה כלל, כי באמת ודאי הדיבורים עושים רושם, כאותם מים שזורדים על האבן אע"פ שנדמה שאין למים כוח כנגד האבן הקשה, אעפ"כ ברבות הימים והשנים ינקב האבן מהטיפות.

יש בכוחה של התפילה להושיע את האדם אף אם נראה כי באופן טבעי אין אפשרות להיחלץ מן הצרה, כך כותב הרב משה רייס שליט"א בספרו "מראש צורים", נאמר: יפה צעקה לאדם בין קודם גזר הדין ובין לאחר גזר הדין, אע"פ שנכתב ונחתם גזר הדין שאינו לטובה, הצעקה להקב"ה מעמקי הלב יש בכוחה לבטל את גזר הדין. לעיתים הצרה מגיעה אל האדם כדי לעוררו לזעוק ולבקש רחמים. לא אחת האדם נמצא ב"תרדמה", בהסתר פנים, וכדי לעוררו מביא עליו הקב"ה ייסורים ורק אז הוא נזכר בקיומו של הבורא.

על כוחה של תפילה והשתדלות נוכל ללמוד ממעשה מרגש עד מאוד:

לפני שנה ומחצה יצאו בתקופת הקיץ שבעה בחורי ישיבה לרחוץ בחוף ימה של חדרה. לאחר כניסתם למים נלכדו שניים מתוכם בתוך מערבולת. אחד ניצל אך נפצע אנושות ולאחר תקופת מה נפטר, רח"ל ואילו רעהו, בחור בשם אלירן דהן, נותר

בתוך המים ולא יצא. חבריו שדאגו לגורלו הזעיקו את המצילים אך כל המאמצים לאתרו עלו בתוהו. לאחר שעבר זמן מה החליטו להזעיק את הוריו ולדווח להם על האסון. ההורים, תושבי צפת, חשו מיד למקום אך גם הם לא היה בכוחם להציל את בנם. בנתיים ירדה החשיכה וחיל הים עם קבוצת צוללנים הוזעקו למקום בניסיון לאתר לפחות את הגופה. על החוף התקבצו כחמש מאות איש, חברים וידידים של המשפחה וכך במשך ע-ש-ר-י-ם-ו-א-ר-ב-ע שעות הם עומדים מחוץ למים ומחכים לאות של... מוות... לבסוף אותרה הגופה ע"י אחד הצוללנים בין שני סלעים וזאת יממה לאחר שהחלו החיפושים.

האב והאם, שעדיין עמדו בחוף, וראו את בנם י-ח-י-ד-ם ללא רוח חיים, כמעט גם הם שבקו חיים. בן זה, יחיד להוריו, בגיל 17, נולד לאחר כ-12 שנות עקרות ואין ספור ניסיונות להביא ילד לעולם. משך כל השנים הללו גידלוהו ההורים וטיפחוהו כדי שיגדל לבן תורה והנה בבת אחת נגזז החלום; הבן היחיד, שהיה משאת נפשם, איננו בני לקח אותו אלוקים.

ההלוויה, שנערכה באותו יום, הייתה מן הגדולות והכואבות שידעה צפת. אלפים ליוו את הבן היחיד למנוחת עולמים. קשה לתאר את ההרגשה של אישה שבגיל 50 נותרה עם בעל ללא בן ממשיך דרכם. אנשים שהשתתפו בהלוויה מעידים כי לא ראו מימיהם זעקות אם ושברון לב כפי שראו בהלוויה זו. המונים נהרו מכל עבר כדי לתת כבוד אחרון לאלירן ולנחם את הוריו. אבל מי יכול לנחמם? מי יכול לפצות את פיו ולומר מילה?

האם עמדה על דוכן ההספד, מול גופתו העטופה בטלית של בנה, ומיררה בבכי: "מה חטאנו לך, ריבוננו של עולם, ששרפת אותנו בשריפה זו? מדוע לקחת את בנו יחידנו?"

כל סכרי העיניים נפרצו. כאבה של האם שטף את כולם. היא המשיכה בדבריה: "אנא ממך, ריבון העולמים, אני מתחננת אליך ומבקשת ממך שתעשה לנו נס, ותחזיר לנו את אלירן שלנו!"

האב כיסה את עיניו בכף ידו. מסדר ההלוויה הרכין את ראשו. גניחות בכי נשמעו מכל עבר.

הגופה לא נעה ולא זעה. האם המשיכה לייבב: "אנא, ריבונו של עולם, עשה לנו נס!
עשה לנו נס..."

קולה נבלע במרומים, ומסע ההלוויה הכואב מאין כמוהו יצא לדרכו, בשבילי בית
העלמין העירוני.

בעת השבעה הוצפו ההורים השכולים באינספור מנחמים, ומיד לאחר מכן חזרו שניהם
לעבודתם. הם ידעו שאם יישארו בביתם, יצופו הזיכרונות על אלירן מכל פינה ולא
ייתנו להם מנוח. האב ישראל חזר לעבודתו כמנהל מכללה, והאם חזרה לעבודתה
כמורה ללשון ולתנ"ך.

למרות המקרה הנורא, לא חדלו בני הזוג להתחזק באמונה. הם רכשו סידורים והדביקו
על כל סידור מדבקה לעילוי נשמת אלירן. כל בת בבית הספר שבו לימדה האם
קיבלה סידור כזה. בכל יום, כאשר האם הגיעה לבית הספר, פנתה קודם לחדר
התפילה כדי להתפלל עם התלמידות. כאשר הגיעה בתפילה למילים "קח נא את בנך
את יחידך אשר אהבת..." מלאו עיניה דמעות, שזלגו ללא הרף על הסידור. לעיתים
אף ביקשה ממורה אחרת שתחליפה. גם כאשר לימדה את פרשת העקידה בשיעורי
התנ"ך נשנה הדבר.

הרב דניאל אוחיון שליט"א מספר: לאחר השלושים החלטתי לנסוע לצפת יחד עם
אחי (למרות שאיני מכירם) על מנת לנסות ולעודדם. בשעת לילה הגענו לביתם הענקי,
שנותר כעת כמעט שומם, וניסינו לדבר על ליבם. אודה כי המילים נעתקו מפי ולא
ידעתי כיצד ניתן לעודד אדם שאיבד את כל עולמו ובמה לנחמו. לבסוף אמרתי לאב
(האם לא יכלה להשתתף בשיחתנו), שבאמת אין לי מילות נחמה ואיני יודע כיצד
לעודדו, כי אין ספק שהמקרה קשה מאוד וכל מילה עלולה להחריף את הצער.

לפני לכתי אמרתי לאב כמה משפטים שאולי יתנו לו קצת פתח של תקווה: "דוד
המלך ע"ה אומר בתהילים במזמור כ' 'יענך ה' כל משאלותיך'. דע לך שלקב"ה
דרכים משלו כדי להושיעך ועוד תראה ישועות. והעיקר – כדאי מאוד להתחזק
בתפילה!". הזכרתי לאב שגם שרה אמנו ע"ה הייתה עקרה והיא ילדה את בנה יצחק
רק בגיל תשעים, אם כך גם אשתך בע"ה יכולה להיוושע גם כן ובעיקר בזכות
התפילות שלכם".

כך סיימנו את שיחתנו ונפרדנו בכאב עם ציפייה לבשורות טובות.

לאחר כשנה וחצי מפגישתנו, אני מקבל שיחת טלפון מרגשת ביותר מאחי המודיע לי כי אני נקרא לברית מילה של & ת-א-ו-מ-י-ם מאותה משפחה בצפת! היה לי קשה להאמין.

האישה בת החמישים במשך שנים עוברת סדרות טיפולים ומכל זה נולד בן אחד וכעת תאומים – שני בנים.

למרות שטקס הברית נערך בצפון, בחצור הגלילית, החלטתי לנסוע ממרכז הארץ כדי לראות בעיני את הנס הגדול. אני נכנס לאולם ורואה את האב מחזיק בבן אחד ואת אשתו מחזיקה בבן השני – ואיך אפשר שלא לבכות ולהתייפח...

והנה מגיעה עת הברית וכל הקהל, שלפני כשנה וחצי השתתף בהלוויה המצמררת, הגיע הפעם לשמחה הכפולה.

האב, בקול חנוק מבכי, מברך: "ברוך... שהחיינו וקיימנו..." וכל הקהל בבכי בקול אחד משלים את הברכה "והגיענו לזמן הזה". & הבנים נקראו בשמות המגלים אהבה וחיבה: דוד ו... יהונתן.

לאחר הברית ביקש האב לומר מספר מילות הודיה להקב"ה: "לפני כשמונה עשרה וחצי שנה נולד בננו הראשון לאחר כשתים עשרה שנות עקרות. בייסורים לא קלים זכינו לבסוף לחבוק בן. במשך כל השנים גידלנו את בננו היחיד. השקענו בו את כל מרצנו וכוחותינו וקיווינו שבן זה לפחות יביא כמה בנים ובו אוכל להנציח את שם אבי.

והנה ביום בהיר אחד הקב"ה גנז את חלומנו. בננו היחיד שחיפש לרחוץ בחוף נפרד, טבע בים...

אינני יכול לתאר לכם את ההרגשה להישאר זוג כבני 50 ללא ילדים וללא סיכוי להביא ילד לעולם. המעניין הוא ששנה וחצי לפני שבננו טבע החלטנו להפסיק את הטיפולים כי לא ראינו שום סיכוי בגיל הזה לזכות בבן. אמרתי לאשתי, שכנראה זהו רצון הבורא וכך נגזר עלינו משמים...

לאחר ה'שבעה' חשתי באיזה שהוא דחף שאולי בכל זאת אנחנו עוד יכולים לצפות לנס משמים. אמרתי לאשתי: 'הרי גם אמותינו היו עקרות ולמה הקב"ה עשה כך? הרי

הן היו נשים צדקניות ובכל זאת היו עקרות, ובגמרא (יבמות סד.) נאמר: מפני מה היו אבותינו עקורים? א"ר יצחק: כי הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. אולי הקב"ה מתאוה לתפילותינו? אולי עכשיו כדאי שנשקיע את כל כוחנו בתפילה. נזעק, נתחנן, נדבר אל ה'; נתפלל אחרת, ברגש, בחיל, ברעדה וכדי שהנס לא יחול על דבר ריקם, נחדש שוב את הטיפולים ומנגד תקוותנו הייתה שמתפילותינו ותפילת הרבים שהתפללו לישועתנו ניענה".

ואכן, כך היה. ולפלא – בניסיון הראשון הקב"ה עשה להם נס!

הבה נקבל עלינו בימים אלו להתחזק בתפילה עם קצת יותר כוונות בתפילה, להגיע מוקדם לבית הכנסת ולא לדבר דיבורי חול. עלינו לדעת, כי יש בכוחה של תפילה לבטל מעלינו גזירות קשות ורעות, רח"ל.

המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה אומר: "אין מעלת התפילה תלויה במידת הזעקה שזועק האדם בפיו אלא במידת הזעקה שזועק הלב!". הנה כי כן תפילה לעולם נענית במוקדם או במאוחר, כפי שכתב ב"ספר חסידים": "יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו אלא שבעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקב"ה תפילתו ועושה חפצו".

ובעיקר מה שנדמה לו שאינו נענה בתפילתו אע"פ שהתפלל על זה זמן רב – אינו נכון בכלל, שהרי אי אפשר לדעת היאך היה המצב אילו לא התפלל. על האדם לדעת, ששום תפילה אינה הולכת לאיבוד. כל תפילה מקרבת לה את הישועה ורק נדרשת אמונה וסבלנות עד שיסיים את מנין התפילות או מנין הימים כדי שתיענה בקשתו. יש החושבים שתפילה היא כמו משלוח פקס – צריך להיענות מיד ועכשיו. עלינו לדעת כי רק הקב"ה הוא המחליט מתי זמן הישועה!.

ב. "וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה... בֵּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוֹכֵל עוֹד לְיָצֵאת וּלְבוֹא" (לא, א-ב)

'לא אוכל עוד לצאת ולבוא' איני רשאי שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע, 'אנכי היום' היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות. (רש"י).

לכאורה קשה מדוע הקדים רש"י לפרש את סוף הפסוק 'לא אוכל לצאת ולבא', קודם שפירש את תחילת הפסוק 'אנכי היום'.

ונראה לבאר ע"פ המבואר המדרש, דאצל שמואל נאמר 'ויבא ה' ויתיצב', ומשמע דה' בא אל שמואל, ואילו במשה נאמר 'ויקרא אל משה' ולא נאמר 'ויבא ה' אל משה', והטעם משום דשמואל היה הולך לכל מקומות ישראל לשפטם, ולכן חלק הקב"ה כבוד ובא אצלו, אבל משה היה יושב במקומו וכל ישראל באו אליו שישפטם, ולכאורה הדבר תמוה, הרי משה רבנו היה עניו מכל אדם ולמה לא אחז במידת הענוה לילך הוא אצל כל ישראל לשפטם, ובודאי י"ל כיון שידע משה דאם ילך אל כל מקומות ישראל ילך הקב"ה עמו, ומחמת גודל ענותנו לא רצה להטריח את הקב"ה לילך עמו.

ולפ"ז מבוארים היטב דברי רש"י, דהוקשה לו מה שנאמר 'וילך משה' מדוע הלך משה, הרי בכל המקומות מצאנו שמשוה ישב וישראל באו אליו ומדוע כאן הלך משה. ולכן פירש"י קודם 'לא אוכל עוד לצאת ולבא', איני רשאי שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע, וא"כ אין הקב"ה צריך לבא עמו כיון שנסתמו ממנו מעינות החכמה ולכן אחז משה במידת הענוה כשמואל לילך הוא אצל ישראל, ולכן הסמיך רש"י הפירוש על 'לא אוכל לצאת ולבא' לתחילת הפסוק 'וילך משה', להורות דרק מטעם זה שנטלה ממנו הרשות ונתנה ליהושע הלך הוא אצל ישראל.

ג. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא" (לא, ב)

'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה. (רש"י).
מה היתה מטרת סתימת מעיינות החכמה של משה רבינו.

ונראה שהטעם לזה הוא, דהנה איתא בגמ' (גיטין לו, א) שהיה מלמד תינוקות שהיה חובט בתינוקות יותר מדאי, ורב אחא הדיחו על דעת רביס, אולם רבינא החזירו כיון שלא נמצא מלמד כמוהו. לפ"ז, היה מהראוי שהקב"ה יתיר את שבועתו שנשבע שמשוה רבנו לא יכנס לארץ ישראל, כיון שאין בנמצא כמשוה רבינו שהרי פני משה בפני חמה (ב"ב עה, א) לזה היה בהכרח שיסתמו לו מעיינות החכמה כדי שתתקיים השבועה. (קהלת יצחק)

ובאופן אחר אפשר לומר, דאין כוונת הכתוב שנאבדו ממנו שערי החכמה, אלא דלעת עתה נסתמו ונסגרו מעיינות החכמה כיון שהולך לעולמו. ואכן, בדורות הבאים יפתחו שוב שערי החכמה, שהרי כל ת"ח הוא בבחינת משה כדאי' בגמ' (שבת קא, ב) 'משה שפיר קאמרת', והם ימשיכו את שרשרת מעיינות החכמה של משה רבנו לנצח.

ד. "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֵּץ בִּי אֶתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ" (לא, ז)

תוּבַרש"י, הרי את תיעול עם עמא הדין, משה אמר ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם הכל תלוי בכך טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור, ע"כ. ויל"ע דהלא משה מפי הגבורה דבר והיאך סותרים דברי הקב"ה לדברי משה.

ונראה לומר הביאור בזה דשני ענינים נפרדים הם ושתי הדברות אמת, דהנה כתב הרמב"ם (פכ"ו מה' סנהדרין) וכן אם קלל הנשיא, אחד ראש סנהדריה גדולה או המלך עובר בל"ת שנאמר ונשיא בעמך לא תאר, עכ"ל. ומבואר כאן שני אופני נשיאות שנשיאותן חלה על כל ישראל ואחד נשיא ואחד מלך קרינן בהו נשיא בעמך. אמנם יש חילוק ביניהם, דראש הסנהדרין (היינו נשיא) אין לו כח לדון אלא כשהוא עם הסנהדרין, וכן הסנהדרין עליהם לדון הכל לפי משפט התורה, אך למלך מדין המלכות מצוי לדון לבדו וכן דן ורודה בעם כפי דעתו, והנה משה היה לו דין מלך כמבואר בגמ' (זבחים קב) וגם היה נשיא כדאיתא בריש סנהדרין, והכ"נ יהושע היה מלבד נשיא (שהרי א"ל הקב"ה למשה וסמכת את ידיך עליו והסמיכה היא לנשיא הסנהדרין כי אין לסמיכה ענין עם מלכות, ופשוט) גם מלך דמקרא מלא דבר הכתוב (יהושע א, יא) כל איש אשר ימרה את פיך וגו' יומת ומזה גמרינן חיוב מיתה למורד במלכות, ונראה דע"ז נאמרו שתי הדברות, דמשה אמר כי אתה תבוא וגו' זקנים שבדור יהיו עמך, שמינהו משה לנשיא הסנהדרין ולזה א"ל תבוא עם הזקנים דהנשיא אינו יכול בלעדי הסנהדרין, אולם הקב"ה אמר כי אתה תבוא וגו' ודבריו הם לענין המלכות שנתמנה בזה למלך על ישראל וזהו כי אתה תביא, בעצמך וללא הזקנים כדין מלך שהרשות ניתנה לו לבדו.

ובזה יש לכוין הא דא"ל הקב"ה טול מקל והך על קדקדם, ר"ל דיש לך גם המינוי של שבט (וכמש"כ הרמב"ם (פ"ד מה' סנהדרין הי"ג) ראשי גלויות שבבל במקום מלך הן עומדים ויש להן לרדות את ישראל וכו' ע"ש) שהיא המלכות ולא רק המינוי של נשיא לבד ומשו"ה דבר אחד לדור ולא שני דברים וכדין מלך.

(רבי יצחק זאב הלוי סאלאווייציק)

ובאופן אחר נראה לפרש, דמשה מינה ע"פ הגבורה את יהושע להנחיל לכלל ישראל את הארץ, וא"כ ממילא נמצא שצריך שיביאם, דעיי"ז שיבואו לארץ בכך תהא תחילת ההנחלה, וגם הוא עצמו יבוא עם כולם מצד ההנחלה שלו עצמו, והוא ענין של מינוי ואפוטרופסות, וכן מבואר להדיא בתיב"ע שכתב ארום אנת מתמני למיעול עד עמא הדין וכו' ואת תפליג יתי' להון. (וזה דלא כדברי רש"י בגמ' סנהדרין) ולזה בעינן זקנים עמו.

אמנם מה שנאמר לקמן (פס' כג) הוא ענין נוסף שעשאו הקב"ה ליהושע שיהא המנהיג של כלל ישראל, וא"כ מה שיביאם לא"י הוא מצד מה שהוא מנהיג אותם, להביאם לא"י, שנשבע הקב"ה להם שיצאו ממצרים על מנת לבוא לא"י ולא רק מצד ההנחלה שהוא שבועה לאבותם כנזכר אצלינו.

ועי' ברש"י שכתב תביא בעל כרחם, קח מטה והך על קדקדם, ובהנחלה אין נראה שיהא בע"כ, דאטו מי שאינו רוצה לנחול בא"י היו מנחילין אותו בע"כ, אבל לענין ההבאה לא"י בתורת ההנהגה של כלל ישראל הוא שנא' ע"ז דאפי' בע"כ, ובזה יהושע צריך שיהא לבדו דדבר א' לדור ולא ב' דברים. (ושמא עפ"ז יש לישב גם חילוק הלשון דהעם ובני ישראל וצ"ע לע"ע). כן

ה. "וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסִּכּוֹת." (לא, י)

הקשה התוס' הרא"ש דהוה מצי למכתב מקץ שנת השמיטה, ומאי בעי קרא למכתב שבע שנים, ומאי דהוי ס"ד בגמ' דאי כתב רחמנא מקץ הו"א נמנו מהשתא להכי כתב רחמנא שמיטה, א"כ סגי לכתוב שמיטה ולא בעי למיכתב שבע שנים. ומה שתירץ דהוה ס"ד דמקץ שנת השמיטה הוה בתוך השמיטה עיי"ש, הוא דחוק.

עוד היה נראה לתרץ ע"פ המבואר בנדה (מד, ב) דשלשים יום בשנה קרוי שנה, א"כ משכחת לה גוונא שלאחר שכבשו וחלקו שהתחילו למנות שמיטה היה זה באמצע שנה והוה מיקרי שנה, דהרי ל' יום בשנה קרוי שנה, נמצא דשמיטה ראשונה לא היתה ז' שנים שלימות, וא"כ לולי קרא דמקץ שבע שנים אלא אי הוה כתיב מקץ שנת השמיטה, הוה אמרינן דגם שמיטה ראשונה בכלל, דהוה ל' שמיטה אע"ג דלא הוה שבע שנים שלמות, לכן קאתי יתורא דשבע שנים למימר דבעינן שבע שנים שלמות לשמיטה שלימה, וא"כ אף שהוה בהאי גוונא בשמיטה ראשונה לא תהא מצות הקהל אלא ימתינו לשמיטה הבאה.

ו. הַקְהָל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף (לא, יב)

פירש רש"י: והטף למה באים? לתת שכר למביאייהם.

מצינו בגמ', כששמע רבי יהושע את המאמר הזה: "לתת שכר למביאייהם נענה וקרה מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני" (חגיגה ג.)

ויש להבין, מה ראה רבי יהושע להתפעל כל כך מהמאמר הזה, עד כדי לכנותו בשם "מרגלית טובה"?

ברם בירושלמי מסופר על אמו של רבי יהושע, שהיתה מוליכה את עריסתו לבית המדרש, בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה.

לפיכך היה מאמר זה: "לתת שכר למביאייהם" כה יקר וחשוב בעניו כמרגלית טובה, שהרי אמו נהגה בו כך והביאתו לבית המדרש בעודו תינוק, ובזכות זה נדבקו באוזניו דברי תורה...

ז. הַקְהָל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף (לא, יב)

ולכאורה על איזה גר דיבר כאן הכתוב, דאי בגר תושב הלוא בוודאי יפטר ממצוות הקהל, ואי בגר צדק מדוע צריכה התורה לציין באופן מיוחד, והלוא בתוך כלל ישראל הוא ומדוע היה צד לפטרו ממצוות הקהל.

ויש לפרש, דהנה איתא בספרי דכל מקום דכתיב 'שעריך' בא לאפוקי את ירושלים.

והנה מבואר בגמ' (פסחים ח, ב) 'כל אדם שאין לו קרקע אין עולה לרגל', לפ"ז יוצא דגר אינו עולה לרגל כיון שאין לו קרקע.

עפ"ז יתפרשו דברי הכתוב 'וגרך אשר בשעריך', היינו הגר שבכל שנה מותר לו לישב בכל שעריך וא"צ לבוא לירושלים, בכ"ז בשביל מצוות הקהל מחויב אף הוא לבוא לירושלים.

(מהרי"ל דיסקין)

וקשה, דמהיכ"ת שגר פטור ממצות הקהל, והא סגי שיש לו קנין פירות דהא מקור האי דינא דמי שאין לו קרקע פטור מראיה ילפינן מקרא דלא יחמוד איש את ארצך, ולזה סגי בקנין פירות, ואף לכאורה יהא סגי בקרקע שקנה לאחר שנתגייר, ומה שכתב התוס' בפסחים (ג, ב) דבאין לו קרקע פטור מראיה, ע"כ איירי דלא קנה קרקע.

ולחכי י"ל, דהרי שנינו בב"מ (נט, א) מפני מה הזהירה תורה בל"ו מקומות על הגרים, מפני שסורו רע, ובמצות הקהל כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חגיגה ה"ה) שהקהל אומרין בלשון הקדש וגרים אינם מבינים לשון הקדש, להכי נצרכו לריבוי מיוחד לומר דמ"מ הם חייבים בהקהל.

ח. "הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת." (לא, יב)

האנשים ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה באו, לתת שכר למביאהם. (רש"י, ומקורו חגיגה ג, א).

וכבר תמהו רבים, דממה נפשך אם יש לטף תועלת בביאתם א"כ א"צ לטעמים אחרים, ואם אין שום תועלת בהבאתם א"כ מה שייך נתינת שכר על הבאה שאין בה תועלת.

וצריך לומר, דבוודאי יש טעם למצוה זו, אלא דכמו שהרבה מצוות אחרית בתורה אין להם טעם, אף מצוה זו יכולה היתה להיות ללא שנדע לה טעם, אלא דקושית הגמ' היתה, מדוע היתה התורה צריכה לצוות על הבאת הטף הלוא בין כך לא יהיה מנוס

מלהביאם שהרי האנשים והנשים עולים לירושלים, בוודאי לא יניחו את הטף בגפם בביתם, וא"כ מה צריך ציווי מיוחד על כך.

לכך תרצה הגמ', דלפיכך ציוותה התורה במיוחד על הבאת הטף, כדי שאף ההבאה תחשב למצוה וקבלו עליה שכר.

(רבי יעקב מליסא הנתיה"מ)

ובאופן אחר יש לתרץ, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חגיגה ה"ג) דבמצוות הקהל צריך המלך לקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת, 'מהיכן הוא קורא, מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ומדלג לזהיה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר, וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אותם בחורב ופוסק.

ולכאורה מה בא להשמיענו הרמב"ם בסיומו 'פוסק', והלוא מובן כבר מאליו דכל מה שלא צוין בסדר הנקרא בהקהל אינו נקרא, ומה צ"ל ופוסק.

אלא דמלשון הרמב"ם בהלכות הקהל ניתן ללמוד, דמעמד הקהל היה חזרה על מעמד הר סיני, ולפיכך כתב הרמב"ם לאחר שהביא את הפסוק 'אשר כרת אתם בחורב' דשם פוסק כדי להדגיש דלפסוק זה יש משמעות מיוחדת, כיון שבזה מתבלט שהמטרה היא לשמש כדוגמא של מעמד הר סיני.

לפ"ז יובן מה הענין בהבאת הטף, שכן עי"ז דומה המעמד ביותר למעמד הר סיני שהיה אף במעמד הטף, ומשום כך השכר 'למביאייהם' דבכך בא המעמד לשלימותו.

ט. "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲזֶן קָרְבוֹ יָמֶיךָ לְמוֹת קָרָא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד." (לא, יד)

לקמן (פסוק טז) נאמר ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אובתיך וגו', וצ"ב מדוע שינה הקב"ה בלשונו דבתחלה נקט לשון מיתה ואילו אח"כ נקט לשון שכיבה.

ניתן להסביר זאת ע"פ מה שאמרו חז"ל, מפני מה נאמרה בדוד שכיבה וביואב מיתה, דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן שימלא את מקומו נאמרה בו מיתה.

ואולם אף מי שלא הניח בן כמותו אם הניח תלמיד הגון הראוי למלא את מקומו ה"ז
ביאלו ילדו, וכבנו הוא ושייך שפיר לכנות את מיתתו בלשון שכיבה.

והנה על הפסוק (במדבר כז, טז) "יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה'
פירש"י דמשה רבנו ביקש שבניו יירשו את גדולתו, אמר לו הקב"ה 'לא כך עלתה
במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האוהל'.

ולפיכך בתחילה אמר הקב"ה למשה רבנו 'הן קרבו ימיך למות', כיון שלא הניח בן
כמותו. ושייך בו לשון מיתה, אולם לאחר שאמר לו 'קרא את יהושע וגו' ואצונו, וא"כ
יש למשה רבנו תלמיד הראוי למלא את מקומו, ושייך במיתתו לשון שכיבה, לפיכך
א"ל אח"כ 'הנך שוכב עם אבותיך'.

י. "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה... וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ" (לא, טז)

ובגמ' סנהדרין (צ, ב) שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מניין שהקדוש ברוך הוא
מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות, אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר ויאמר
ה' אל משה הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וזנה, ודילמא וקם העם הזה וזנה, אמר
להו נקוטו מיהא פלגא בידייכו דיודע מה שעתיד להיות.

ותמוה, שהרי הרומיים שאלוהו לריב"ח שתי שאלות ומפני מה פטרם בתשובה אחת.

ונראה דבאמת יש ללמוד תחיית המתים מן התורה מפסוק נוסף, וכפי שאכן דרשו שם
בגמ' ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס
לארץ ישראל שנותנין לו תרומה. אלא, מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו
תרומה, מכאן לתחיית המתים מן התורה.

אלא שעל דרשה זו יש מקום לשואל להשיב ולטעון, שהרי ציווי זה אמרו הקב"ה
בשעה שהיה אהרן עתיד להכנס לאר"י, טרם שנענש עם משה לבלתי בא אל הארץ,
וא"כ לכך אמר הקב"ה ונתתם תרומה לאהרן וגו', ומה ראייה איפוא לתחיית המתים
ממקרא זה, אמנם לאחר שהוכיח ריב"ח לרומיים מן הפסוק דוקם העם וכו' דהקב"ה
יודע עתידות, א"כ שוב יש להוכיח מקרא דונתתם ממנו תרומה לאהרן, לתחיית
המתים מן התורה, שהרי כיון שהקב"ה יודע עתידות וידע שעתיד אהרן שלא להכנס

לארץ, איך ציווה על נתינה לו, ומכאן לתחיית המתים מן התורה. נמצא שע"י תשובה אחת נסתלקו שני שאלות הרומיים.

י"א. "וְחָרָה אַפֵּי בּוֹ בַיּוֹם – הֵהוּא וְעִזְבֹתָיִם וְהִסְתַּרְתִּי פָנָי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמִצָּאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת" (לא, יז)

בהגש"פ "באהלי צדיקים" כותב הרב וולך: לאחר המלחמה הנוראה, שבו והתלכדו האודים המוצלים מאש. והיו ביניהם, שהתייסרו בשאלות אמונה. פתח הרה"ק ה"אמתי חיים" מויזניץ זצ"ל" ואמר: רבים תמהו מה בין שאלת הבן החכם לרשע. התשובה תובן במשל למלך שהיו לו שני בנים. התלבט מי מהם יהיה יורש העצר. הציג בפניהם שאלה חשבונית קשה ואף מסר את פתרונה. הטיל עליהם למצוא את הדרך לפיתרון. הראשון, היה חכם בעיניו, וזלזל בחכמת אביו, ערך חישובים מוטעים והגיע לתוצאה אחרת. החליט שהיא הנכונה ואביו הוא שטעה. השני טעה אף הוא בחישוביו והגיע לתוצאה שגויה, אך בא לפני אביו ואמר לפניו: אבא, יודע אני שתשובתך היא הנכונה. ראה חישובי ולא יזהה תוצאה הגעתי, והאר עיני להבין היכן טעיתי ...

מאליו יובן את מי יקרב המלך ויחנך כיוורש עצר. כך הבן החכם אומר: יודע אני שיש טעמים למצוות, האירו עיני להבנים, אך הבן הרשע חכם בעיניו, ומפטיר "מה העבודה".

י"ב. "וּמִצָּאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי – אֵין אֱלֹהִי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה." (לא, יז)

מביא ה"בן איש חי" בשם החיד"א: בקללות שבפרשת כי תבא יש 676 אותיות – כמנין "רעות". שם הוי"ה [שמניינו] 26 מופיע בהן 26 פעם, ונמצא שמניינם הכולל של שמות הוי"ה המופיעים בקללות שבאותה פרשה – אף הוא 676 [X2626].

וכך יש לפרש את הכתוב: "הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה –" ששם ה' בא לבטל את תוקפן של הקללות הרעות. ועוד: אם רק תוסיף אחד ל'רעות', דהיינו שתמליך עליך את השי"ת, מיד תזכ'ה ל עזרת .

ועל דרך זו יש להמליץ את הפסוק (תהילים ל"ד" כ'), "רבות רעות צדיק –" מספר הקללות הרעות' שאמר משה רבינו ה'צדיק' בפרשת כי תבא רב מאלה שאמר

הקב"ה בפרשת בחקותי: בפרשת כי תבא יש צ"ח קללות, ובבחקותי – מ"ט קללות. ואכן, כאמור, בקללות שבפרשת כי תבא יש 676 אותיות כמנין "רעות".

ומכל מקום "ומכולם יצילנו ה'" – ומשום כך גם מניינם הכולל של שמות הוי"ה המופיעים בקללות שבפרשת כי תבא הוא כמנין "רעות". ומוסיף ה"בן איש חי": בראש השנה תוקעים ג' פעמים תשר" – ת תש" – ת "תר ת, ובסך הכל תשעים תקיעות י": ח תקיעות י", ח שברים ונ"ד תרועות.

זהו שנאמר (קהלת ז' ב',): "זוה' חי יתן אל לבו – שי"ח השברים יעוררוהו לתשובה, על ידי ה"גנוחי גנח" וה"לולי יליל ר" (ה ל ד").

ועוד: "פותח את ירך ומשביע לכל' חי רצון" (תהילים קמ"ה ט, –) ז" הקב"ה נותן יד לפושעים ופותח את ידו לקבל כל אדם השב אליו, לאחר שמתעורר לתשובה ע"י ח"י השברים.

ומדוע נקראת ה'תרועה' בשמה "תרועה" – "רעות" ה, דהיינו שקול התרועה בא לבטל את ה'רעות' הנמצאות בחומש ה', הוא החומש החמישי – ספר דברים

י"ג. "וַתַּחַר אֶפְי בּוֹ בַיּוֹם – הַהוּא... הֲלֹא עַל כֵּי – אֵין אֱלֹהֵי בְּקֶרְבִי מְצֹאוֹנֵי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה. וְאַנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא" (לא, יז – יח)

ולכאורה לאחר שהתוודה ואמר שאין אלוקיו בקרבו מדוע יסתיר ה' את פניו ממנו. עוד צריך להבין מדוע נאמר 'על כי אין אלוהי בקרבי ולא על כי אין אלוהי עמדי'.

ונראה לבאר כדלהלן, דהנה מצינו בגמ' (שבת פח, א) 'א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם' אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא' ופירש"י 'מודעא רבה שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס'.

והק' המהרד"ך (בית יז חדר יג) דהאי' בגמ' (נדרים כז, ב) דבנדרי אונס, דוקא אם אומר בליבו היום אף שמוציא בשפתיו סתם ה' נדרי אונס, דאע"ג דבכל מקום אמר דדברים שבלב אינן דברים, מ"מ באונסא שאני, אך אם לא הרחר בליבו היום נדרו קיים.

ולכאורה מדוע אצל עם ישראל נחשב כנדררי אונסים, והלוא לא הרהרו בליבם היום.

ותי' המהרד"ך דדוקא התם בנדרים בעי' שיהרהר בליבו היום כיון דאיירי התם באונס ואינו יודע מה מהרהר בליבו, אבל קבלת התורה היתה ע"י הקב"ה והוא בוחן כליות ולב ויודע מחשבות האדם, וא"כ אף על מחשבות ליבם היו אונסים ע"פ הדיבור, ולכן אף שלא הרהרו בליבם היום שפיר נחשב כנדררי אונס.

אמנם כ"ז בכל התורה, אבל בע"ז כיון שאף בני נח נצטוו ע"כ א"כ לא יועיל טענת מודעא.

עפ"ז יש לפרש את הכתוב, דביום ההוא יאמר מדוע מצאוני הרעות האלה והלוא יש לי טענת אונס, וע"כ יאמר 'על כי אין אלוך בקרבי', דח"ו אינו יודע מחשבות שבלב ולכן לא מהני' האונס כיון שהיה צורך להרהר בלב היום, דהוי דומיא דאנס.

לזה אמר הכתוב דאפי' כדבריך 'אנוכי הסתר אסתיר וגו' כי פנה אל אלהים אחרים, ובע"ז בכל מקרה ליכא טענת אונס.

(פרשת דרכים דרוש כ"ב)

ובאופן אחר אפשר ליישב ע"פ מאי דאיתא בגמ' (מגילה יב, א) 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אימרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אמר להם א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם'. ובגמ' (חולין קלט, ב) 'אסתר מן התורה מנין ואנוכי הסתר אסתיר'.

מכך יש לנו לפרש, דאף הפסוקים דלפנינו רמזו לזה, והכוונה היא דביום ההוא אומר בתמיהה 'על כי אין אלוך בקרבי מצאוני הרעות האלה', כלומר וכי בגלל מה שיש בקרבי דהיינו שנהנית מסעודות של אותו רשע, ולא קיימתי את המצוות התלויות בקרבים, וכי ע"כ מצאוני הרעות האלה והלוא עבירה קלה היא.

על כך עונה לו התורה 'אנוכי הסתר אסתיר וגו' כי פנה אל אלהים אחרים, דזה שפנו לע"ז והשתחוו לצלם זהו הגורם להסתר פנים.

י"ד. "וְאֵנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּיַמֵּי פְנֵה
אֵל-אֱלֹהִים אַחֲרָיִם." (לא, יח)

בגמרא מסכת חולין דף קלט עמ ב' , אסתר מן התורה מניין? היכן רמוזה אסתר
המלכה בתורה? עונה הגמרא – "ואנוכי הסתר אסתיר". פירש רש"י: "בימי אסתר
יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות .

בגמרא מסכת מגילה יב עמ א' , שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה
נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם. אמרו לו,
מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו' . ' אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו,
וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה
עמהם אלא לפנים. ופירש רש"י שעשו לפנים מיראה .

ובזה מפרש ר' יעקב לוי זצ"ל בספרו "זכר יעקב", "את הפסוק שלנו: "ואנוכי הסתר
אסתיר פני –" היינו בימי אסתר. וא"כ לכאורה יקשה איך באמת נצלו, וכי משוא פנים
יש בדבר? ועל זה בא הכתוב ואומר, שעל אף "כל הרעה אשר עשה", אעפ"כ "כי פנה
אל אלוהים אחרים", דהיינו, שלא עשו אלא לפנים מיראה, ולכן נצלו .

ט"ו. "וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל..."
(לא, יט)

את התורה צריכים ללמוד. אומר הגאון מוילנא: כתוב (קהלת ג'): שלמה המלך מפרט
את כל ה"עתיים", "כולם כתובים עם למ"ד כמו "עת ללדת ועת למות" חוץ מאשר
מקומות בודדים :

"עת ספוד ועת רקוד" (שם פס ,) 'ד' האות למ"ד מסמלת את התורה, לימוד. בתורה
חייבים ללמוד כל הזמן, אבל "כיצד מרקדין לפני הכלה" (כתובות ט ז" , :) מבטלים
תורה כדי לשמח חתן וכלה. האבל גם הוא פטור. לכן "עת ספוד ועת רקוד" כתובים
ללא למ"ד.

"ועת כנוס אבנים" (שם פס ,) 'ה' כנוס אבנים" הכוונה שאוסף אבנים טובות. אבל
כתוב ברש"י: "לא נמצאת התורה לא בסחרנים ולא בתגרנים" ולכן כתוב ללא למ

ד. "עַת מִלְחָמָה וְעַת שְׁלוֹם" (שם פס"ג, ה') עַת מִלְחָמָה – "כְּתוּב כִּי הַמֶּלֶךְ בָּא אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר לוֹ: לְמָה לֹא לְמַדְתָּם תּוֹרָה בְּלֵילָה, אֲבָל עַל הַזְמַן שֶׁנִּלְחַמְנוּ, עַל זֶה לֹא הִיָּתָה לְמִלְחָמָה שְׂאֵלָה. סִימָן שֶׁבַע עַת מִלְחָמָה פְּטוּרִים מִן הַלִּימוּד .

"וְעַת שְׁלוֹם" – הַתְּקִינוּ שִׁיחָא אָדָם שׁוֹאֵל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁבוּעָז אָמַר לְקוֹצְרִים ד', 'עִמְכֶם' (רוֹת ב', ג'), וְאָמַר "עַת לַעֲשׂוֹת לְד' הִפְרוּ תוֹרַתְךָ" (תְּהִילִים "קִי ט קב , ו") לְכֵן "וְעַת שְׁלוֹם" לֹלָא לְמַד' כִּי "הִפְרוּ תוֹרַתְךָ" בִּזְוָה .

ט"ז. "וְעַתָּה כְּתִבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם" (לֹא, יט)

לְכַאוּרָה לְשֵׁם מַה הוֹצֵרְכָה הַתּוֹרָה לְצִיּוּן כֵּאֲנִי שׁוֹב וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַלּוֹא כְּבָר מִצִּינוּ מִסְפָּר מִקְרָאוֹת שְׁבַם נֶאֱמַר דְּמִשָּׁה רַבִּינוּ לִימַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל דְּכַתִּי 'זֹאֵלָה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֵיהֶם' וְכֵן כְּתִיב 'רֵאֵה לִימַדְתִּי אֶתְכֶם'.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכֵאֲנִי בִיקְשָׁה הַתּוֹרָה לִיתֵן טַעַם מְדוּעַ צְרִיךְ לְכַתּוּב ס"ת וְלֹא דִי בְּמַה שִׁישְׂאֵל ס"ת מֵאַחַר, דְּהִנֵּה אֵיטָא בְּגַמ' (ב"מ כט, ב) דְּהַשְׁוֹאֵל סֵפֶר תּוֹרָה מִחֲבִירוֹ אֲסוּר לְאַחַר לְקְרוֹא עִמוֹ, וְלִפְיֶכֶךְ לֹא דִי בְּס"ת שְׂאוּל דְּהָרִי אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּס"ת שְׂאוּל, וְאִף צְרִיךְ שִׁיחָא 'שִׁימָה בְּפִיהֶם' דְּהִינוּ לְחִזּוֹר וּלְשַׁנֵּן עַד שֶׁתִּהְיֶה מִשְׁנֵתוֹ שְׂגוּרָה בְּפִיהֶם וְאִף זֶה אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשְׂאוּל, מִכַּח זֶה נּוֹצֵר חַיּוּב דְּזִעְתָּה כְּתִבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת'.

י"ז. "וְעַתָּה כְּתִבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל." (לֹא, יט)

וְלְכַאוּרָה לְאַחַר שֶׁאָמַר הַכְּתוּב 'וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מְדוּעַ צְרִיךְ לְחִזּוֹר וְלֹמֵר 'שִׁימָה בְּפִיהֶם'.

וְהִנֵּה מִצִּינוּ, דְּהָרִי הַתְּרִי"ג מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לְכָל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְאוּלָם כְּמַעַט לֹא יִתְכַּן שְׂאָדָם אֶחָד יִקְיִים אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהָרִי חֲלָקָם נֶאֱמָרוּ בְּכַהֲנִים וְחֲלָקָם בְּלוּיִם, וְחֲלָק מִן הַמִּצְוֹת אֵינָן אֵלָא לְמִי שֶׁשִּׁיךְ בְּדַבָּר כְּמִצְוֹת יְבוּס וְחֲלִיצָה.

אֲכֵן הַעֲצָה לְכַךְ הִיא שִׁילְמָדוֹ אֶת הַהֲלָכוֹת שֶׁל הַמִּצְוֹת, וְדַעַת זֶה יְכוּיִן בְּלִיבּוֹ שֶׁאִם יְבוּאוּ לִידּוֹ אֵלּוֹ הַדִּינִים שֶׁלּוֹמַד יִקְיִים אוֹתָם לְמַעֲשָׂה, וְכָל הַעֲת יִמְתִּין וַיִּצְפֶּה מִתִּי יְבוּאוּ לִידִי

ואקיימם, ובזה נחשב כאנוס והבא לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הקב"ה כאילו עשאה.

זהו שאמר הכתוב 'שימה בפיהם' דהיינו דצורת קיום ד'ולמדה את בני ישראל' יהיה עיי"כ שיקבלו לקיים את אתן המצוות כשיבאו לידם, ובכך תחשב המצוה ל'שימה' דהיינו שנתקיימה למעשה בעודה 'בפיהם' דהיינו בעת לימודה.

על כך סיים הכתוב ואמר 'למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל', דבכך יש עדות שאם תבוא המצוה לידם בוודאי יקיימוה.

י"ח. 'וְעַתָּה כְּתֹב לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמָּה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.' (לא, יט)

א"י בגמ' (עירובין נד, ב) ר"ע אומר מנין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו, שנאמר 'ולמדה את בני ישראל', ומנין עד שתהא סדורה בפיהם שנאמר 'שימה בפיהם'.

בהמשך מביאה שם הגמ' את המעשה הידוע עם רבי פרידא שהיה לו תלמיד שהיה צריך ללמדו כל דבר ארבע מאות פעמים, ופעם אחת נטרדה מחשבתו של התלמיד והזקק רבי פרידא ללמדו עוד ארבע מאות פעמים, יצאה בת קול ושאלה אותו במה בוחר אתה, האם בהוספת ארבע מאות שנים על חייך או שתזכה אתה וכל דורך בעולם הבא, ובחר רבי פרידא באפשרות שיזכה הוא וכל בני דורו בעוה"ב, אמר להם הקב"ה תנו לו זו זו.

ולכאורה הרי וודאי שהעוה"ב הוא חיי נצח עד אין סוף, והוא התענוג והעידון היותר נפלא מכל התענוגים עד שאמרו עליו (אבות פכ"ד מ"כ) 'יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז', וא"כ מה מעליותא של רבי פרידא שבחר באפשרות של העוה"ב עד שבשל זה זכה בשתי ההבטחות, והלוא פשוט הוא שיבחר בזו ולא בתוספת חיים בעוה"ז.

ואפשר, דהרי רבי פרידא בוודאי היה במעלות הצדיקים שעובדים את ה' באהבה שלא ע"מ לקבל פרס, והוא בכלל מה שנאמר שם במשנה 'יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב'.

וא"כ רבי פרידא כשלעצמו היה בוחר באפשרות של תוספת חיים בעוה"ז כדי לעבוד בהם את בוראו, אך מכיון שאמרו לו שיזכה הוא ובני דורו בעוה"ב, ויתר על שאיפתו הגדולה להאריך ימים בעוה"ז כדי לזכות את בני דורו בעוה"ב והעדיף את טובת הכלל.

ע"ז זכה לשכר כפול שנתן לו ה' את שני הדברים, דהיינו שכלל הצבור יזכו בטובה, וגם הוא עצמו לא יאבד בשל כך את הטובה שביקש לה ויזכה לאריכות ימים בעוה"ז שבהם יעבוד את בוראו.

י"ט. "הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת-כָּל-זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם וְאִדְבַּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיֶדְהָ בָּם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ." (לא, כח)

וכבר נתקשו המפרשים בפשר הכפילות (יעוין ברש"י על אתר), דהלוא כבר נאמר לעיל (סוף פרשת נצבים) 'העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ', ולשם מה צריך לחזור על כך.

ונראה, דהנה מציינו בדיני התראה לאחר שהתרו בו העדים צריך המותרה לקבל את ההתראה, כדאי' בגמ' (סנהדרין פ"א, ב) התרו בו ושתק לא חשיב התראה לענין מלקות.

(עפ"ז יש לבאר את דברי הכתוב 'זעתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי לעד', ולכאורה לאחר שלמדו את ישראל את השירה, מדוע צריך גם 'שימה בפיהם', אלא כדי שישראל יאמרו בעצמם את ההתראה, ואם למרות זאת יחטאו תהיה ההתראה הזו להם לעד).

עפ"ז יש לבאר את כפילות הכתובים, דבסוף פר' נצבים איירי על עיקר ההתראה, ואילו כאן שנאמר 'ואעידה בם את השמים ואת הארץ' היינו לקבלת ההתראה, כדסיים הכתוב ואמר 'ואעידה בם' דהיינו שיאמרו בעצמם.

ואכן רואים אנו שכך עשה משה רבנו כדכתי' 'זידבר משה באזני כל קהל ישראל', ובסוף פרשת האזינו כתי', 'זיאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנוכי מעיד בכם היום'.

כ. "כִּי יִדְעָתִי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי-הִשְׁחַתְתָּ תִּשְׁחִיתוֹן וְסִרְתָּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאתָ אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם." (לא, כט)

למה חזר משה רבנו ואמר 'כי תעשו את הרע בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיכם, והלא כבר אמר 'כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך'.

ונראה, דהלא חייבים אנו בין במצוות דאוריתא ובין במצוות דרבנן, שהוסיפו חז"ל גדרים וסייגים והן גופי תורה.

והנה בימי משה רבנו לא היה מצוות דרבנן אלא של תורה בלבד וברבות הימים נתוספו מצוות דרבנן. הנה מצינו דמצוות דרבנן ענשם חמור ממצוות דאוריתא כפי שאמרו חז"ל 'כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, וכן אמרו חז"ל 'חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה'.

משה רבנו פתח ואמר 'ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם' דהיינו מצוות דאוריתא שנצטוו ע"י משה, אך בכ"ז עדיין לא תענשו כ"כ, אבל 'באחריית הימים כי תעשו את הרע בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיכם', דברבות הימים כשתצטוו על מצוות דרבנן, אם אותם תעברו יהא ענשכם חמור "וקראת אתכם הרעה", כי חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה.

"שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהָיִךְ כִּי כִשְׁלַת בְּעוֹנֶיךָ." (הושע יד, ב)

משל יפה שמעתי מהמגיד מישרים הגה"צ רבי יעקב גלינסקי שליט"א:

בפרי אחד, היה לו בן בור ובער, שלא יצא מימיו מתחומי הכפר. כשהגיע הבן לפרקו דיבר בו אביו נכבדות במשפחה כבודה מן העיר הגדולה. ביקשו בני המשפחה לתהות על קנקנו של החתן, והזמינהו לביקור בעירם. אביו, שידע את נפש בנו, שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, ובילה כל ימיו במחיצת פרות ותרנגולים, החל ללמדו הליכות ונימוסים: ראה, בני. כאשר תפגוש בהם, ויקדמו את פניך בברכת שלום עליכם, תושיט את ירך ותענה: "עליכם שלום, מה שלומכם?"

כשישאלו אותך כיצד עברה הנסיעה, תאמר: "ברוך השם".

כשיראו לך את החדר שהקצו בעבורך, תאמר: "תודה רבה".

כשתלך לנוח, תאמר: "ערב טוב לכולכם".

כשתקום תאמר: "צפרא טבא, הערבה עליכם שנתכם?"

וכך הלאה, כל מה שאדם מן הישוב אומר ועונה – לימד האבא את בנו. וברצותו להיות בטוח שהבן לא יאכזב, ולא יכשל בלשונו, הורה לחזור על תלמודו מאה פעמים ואחד, עד שיהיו הדברים משוננים בפיו, רהוטים ושגורים על לשונו...

החתן דגן נסע אל העיר הגדולה והגיע לבית המשפחה, שהיה הומה מכרים וקרובים אשר באו לחזות באורח. הכל הסבו ליד שלחנות ערוכים בכל טוב, והחתן הופיע. הוא ניגש אל המחותר, בעל הבית, הושיט ידו ואמר ברהיטות בוטחת: "עליכם שלום, מה שלומכם, ברוך השם, תודה רבה, ערב טוב לכולכם, צפרא טבא, הערבה עליכם שנתכם?"

פני המחותר החווירו, ואילו הנער כבר הושיט ידו לזה שמימינו, וחזר על הפזמון, ולזה שלידו וחזר עליו שוב, בשמחה ובעליזות. והנאספים נחלקו לשנים: לצוחקים ולבוכים...

והנמשל: עבודת התשובה לא קלה היא. יש לערוך חשבון נפש, יש לאתר את נקודות המכשול ולראות כיצד מתגברים עליהן, כיצד משפרים דרך ומתעלים. זו עבודה קשה, איטית וממושכת, שתחילתה בחודש אלול, המשכה בימי הסליחות, בעשרת ימי תשובה, ועד ליום הכיפורים בו מסכמים את עבודת ארבעים הימים בוידויים ובתפילות. אבל אלו הנותרים אדישים ושווי נפש בחודש אלול, בימי הסליחות ובעשרת ימי תשובה, ובאים ביום הכיפורים לערוך "מירוץ תפילות וידויים", חמש תפילות ועשרה וידויים, כמוהם כאותו נער נבער שפתח ואמר בנשימה אחת: עליכם שלום, ערב טוב, בוקר טוב, היו שלום... זהו שאמר הכתוב: "שובה ישראל – עד ה' אלוקיך" – יש לשוב בתשובה עוד לפני שאתה מתייצב ביום הכיפורים לפני ה' אלוקיך. קודם כל עליך לערוך חשבון נפש ולדעת "כי כשלת בעוונך" לאחר מכן "קחו עמכם דברים", תוכל לבוא ולבקש סליחה ומחילה בתפילות היום הקדוש בוידויין, ו"אמרו אליו כל תשא עוון". אם כה תעשו – "וקח טוב"...

”שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ פִּי כְשִׁלְתָּ בְּעוֹנֶךָ.” (הושע יד, ב)

הנה רבי שמעון בר יוחאי (בזוה"ק פר' קרח דף קעת). פירש לרבי אלעזר בנו על פסוק (קהלת ט, י) "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול", לומר שאין החשבון אלא בעולם הזה. וזה הלשון שם: "דבכל ליליא ולייליא עד לא ישכב ועד לא נאים בעי בר נש למעבד חושבנא מעובדי דעבד כל ההוא יומא ויתוב מנייהו ויבעי עלייהו רחמי וכו'. ואילין אקרוין מארי דחושבנא". עוד נאמר בזוהר (פרשת ויחי דף רכ.). "אבל זכאי חסידי, בכל יומא ויומא מסתכלי בליבייהו כאילו ההוא יומא מסתלקי מעלמא, ועבדין תיובתא שלימתא קמי מאריהון", זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי. ע"כ. וכתב מהר"א פאפו בפלא יועץ (מערכת תשובה) שעל זה הזהירה תורה "לא תלין נבלתו" שלא ילין עם החטא כי נבילה הוא. עוד כתב "שהשב תיכף באותו יום, בנקל יוכל לתקן מעוותו שדומה לדיו לחה שבנקל יוכל להמחק ולהקנת, לא כן כשהיא יבישה. ואם לא שב באותו יום לפחות ישוב ביום השישי שבאותו שבוע שגם הוא זמן תשובה. ע"כ.

ובזה פירשו מ"ש בגמרא (חולין קה.): אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא הוה "סייר נכסיה" תרי זמני ביומא, ואנא לא סיירנא אלא חד זימנא. שהכונה לענין "סיור ובדיקת מעשיו". שאביו היה בודק בבוקר ובערב, ואילו הוא רק פעם אחת. (ילקוט הגרשוני ח"ב על אגדות הש"ס, חולין שם) וה' יזכנו. ובאמת היצר הרע מטריד את האדם שלא ידע מענין הזה של מארי דחושבנא. ואם כבר יודע, מטרידו ומשכיחו. ולכן צריך סייעתא דשמייא לזכות לא לאבד הדבר החשוב הזה בחיינו להיות "עושה חשבון" יום יום. ורבינו יונה כתב ב"יסוד התשובה" לעשות ג' פעמים ביום: בבוקר בהקיצו, ולפני אכילת שחרית, ולפני אכילת ערבית. ע"ש. וב"אגרת הרמב"ן" כתב לפשפש "בבוקר ובערב". והנה בזוהר כתב כל לילה, והאל יתברך יתן לנו כח לעשות זאת.

והחיד"א בעבודת הקודש (אות רמג) כתב: "חודש אלול זמן תשובה לכל הוא. ויזהר לפשפש במעשיו. וטוב וישר שבכל לילה קודם שישי, טרם אמירת וידוי יפשפש ויחפש דרכיו ובמעשיו באותו יום, ויתודה וישוב. וכן יעשה מראש חודש אלול עד יום

הכיפורים. והיה צריך לעשות כן כל ימיו בכל לילה כמעשה הצדיקים קראו בשמותם מארי דחושבנא. ולפחות כה יעשה בארבעים יום הנוראים הללו". ע"כ.

ונראה שאם יצר הרע מונעו מלעשות כן באורך, אזי יעשה כן "בקיצור" כלומר תוך איזה רגעים, ואולי עי"ז יוכל אח"כ להתחזק בדבר יותר. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני (ישעיה סא,י)

מעשה שהיה ביהודי עני ואביון, שהיה עובר מפתח לפתח ופושט ידו לצדקה. פרוטה לפרוטה הצטרפה, ואפשרה את מחייתו הדלה. ויהי היום, הגיע למעונו של עשיר מפורסם. ישב העשיר במרפסת, שקוע בספרי חשבונותיו. התקרב העני והושיט ידו תוך קירקוש במטבעותיו. "לא כעת! אני מאד עסוק" – אמר העשיר הקמצן ואטום הלב, "אני מחשב עתה את שווי נכסיי. חלילה לי מלטעות ולהתבלבל בחשבונאי!" הרעיון מצא חן בעיני העני. ניגש אף הוא לקצה השולחן, והחל למנות את כל הפרוטות שברשותו...

נשא אליו העשיר מבט משועשע, והרהר בליבו: עני זה מבקש לעשות כמעשהו. אלא שההבדל הוא קטן. אני מונה מיליונים, וזה מונה גרושים... "כלום מבקש אתה לידע כמה חסר לך כדי להגיע לעושרי?" – שאל העשיר בזחיות הדעת. & השיב העני: "לא! זאת כבר ביררתי בעבר!" צחק העשיר ואמר: "נו, אמור לי מה ביררת, מה ההפרש בינינו?"

"הגעתי למסקנה שאיננו רחוקים זה מזה כלל! כל ההפרש בינינו מסתכם בעשרה זהובים בלבד!" – ענה העני, והפטיר: "ודע לך, כי כך אף נודע לי מיודעי דבר ומומחים!..." &

לא היה גבול לסקרנותו של העשיר. "פרש נא דבריך", תבע. הסביר העני: "התעניינתי אצל הקברן העירוני. הוא שאמר לי כי קיימים שני סוגי תכריכים – לעניים ולעשירים. ההפרש במחירם הוא עשרה זהובים!..."

כמה מעוררים הדברים לשוב ולשנן בכל עת את מאמר רבותינו: בשעת פטירתו של אדם, אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומצוות ומעשים טובים בלבד... (אבות ו', ט'). וכפי שהטעימו זאת חכמי המוסר על פי סדר פרשיות השבוע: "כי תצא" – זכור כי כאשר תצא מן העולם הזה, אזי "כי תבוא" לעולם הבא. שם כולם "ניצבים" בפני בית-דין של מעלה ליתן דין וחשבון, ומכאן לפרשת "וילך", להיכנס? – אם "האזינו" לדברי התורה הקדושה – ממילא יזכה ל"זואת הברכה"... לפיכך התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס לטרקלין

בְּכֹל צַרְתָּם לֹא צָר וּמִלֵּאדָּךְ פָּנִיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גְּאֻלָּם (ישעיה-ס"ג, ט')

בשכונתו של רבי משה פינשטיין זצ"ל, התגוררו שתי משפחות ששמרו שבת במסירות נפש. מאחר והם שמרו שבת, מדי יום ששי פיטרו את האבות מעבודתם והם נותרו ללא מקור מחיה. אך בעוד שבמשפחה אחת יצאו כל הילדים שומרי תורה ומצוות, במשפחה השנייה פרקו כולם את עול המצוות והפכו לחילוניים גמורים. אביהם בא לפני רבי משה ושטח לפניו את כאבו: כיצד יתכן שכך ארע לי? הלא שמרתי שבת במסירות נפש, ממש כמו שכני, מדוע הוא זכה שכל ילדיו ימשיכו את דרכו, ואני נותרתי כך? נענה רבי משה ואמר לו: שכנך בא הביתה מדי יום ששי שמח ומאושר ואמר: ילדים, ברוך ה', גם השבת זכינו למסור את נפשנו, הבה נעשה קידוש בשמחה ונודה לבורא עולם, על שהסכים לקחת מאתנו את הקרבן שהקרבנו לו. נקל לשער את התרוממות הרוח שאותה חשו בני הבית למשמע הדברים, הם חשו כי השבת אינה אלא זכות עצומה, וכדאי להם לשמרה בדקדוק רב, אף מתוך מסירות נפש והקרבה עצמית. אבל אתה, לעומת זאת, חזרת הביתה שבור, כתפיך שחוחות, ובשפל קול אמרת לילדיך: מי יודע מה יהיה אתנו? בגלל השבת שוב אני מפוטר. ילדיך, אשר הבינו כי השבת היא מקור הבעיה, הרהרו בינם לבין עצמם: מי צריך את השבת הזו? אבא המסכן חונך כך, אבל אנחנו, למה שלא נוותר על הכל? ואכן, בהזדמנות הראשונה השליכו אחרי גבם את כל התורה כולה, והפכו למחללי שבת, ר"ל. הם העדיפו חיים קלים, על פני קיום התורה והמצוות. הרי לנו ששמחה בעבודת ה' והתייחסות לעול תורה ומצוות כאל חג, היא הבסיס לחנוך הדורות הבאים על אדני התורה.

זה חייב להצליח!

"מה זה אומר?", תבע הלקוח לדעת בפנותו למלצרית שהגישה לו חשבון בסיום ארוחתו. לנגד עיניו התנוססה החשבונית כשליד כל מנה צוין מחירה. בתוך המנות והקינוחים צדה עינו מנה מוזרה בשם 'מצליח' שתומחרה ב-20 שקלים והוא ניסה להבין מהי.

המלצרית משכה אליה את החשבונית באומרה: "תתעלם מזה, הפעם זה לא הצליח"...

***

ראש השנה מתקרב בצעדי ענק, הדפים בלוחות השנה חולפים בקצב מסחרר, וממש לקראת סופו של חודש אלול ובפתחה של השנה הבאה – אנו קוראים בפרשת השבוע "אתם ניצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם". זהו. הגיע הרגע שבו נתייצב למשפט בו יבדקו מה עשינו בשנת החיים שקיבלנו בראש השנה שעבר, מאיזו נקודה יצאנו ולאיזה שלב הגענו.

אין בעולם כולו ולו אדם אחד, שפוי בשכלו, שיוכל לעמוד ולומר: אני בסדר במאה אחוז. קודם כל מפאת העובדה הפשוטה שאין מושלמים בעולם – "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". היה אחד כזה לפני אלפי שנים, קראו לו חנוך, ואיננו, כי לקח אותו אלוקים... מי שמושלם – טוב מדי מכדי לחיות כאן! פה חיים אלו שיש להם מה לתקן, לשפר, להוסיף בכמות ובאיכות.

במצבנו, שאנו יודעים היטב בעומק לבנו שאין לנו באמת משהו להביא בידנו כהישג אמיתי לקראת יום הדין, חייבים לפחות לטכס עצה על מנת שנוכל להתחייב על שיפור בשנה הבאה, הבטחה שיש בה בשורה של ממש.

במקום להאריך בהקדמות ניגש לפסוקים בפרשתנו וניווכח: "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא... ולא מעבר לים היא... כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו". התורה מצהירה כאן שכל מצוותיה הם מעשים שניתנים לקיום על ידי כל אחד ואחת מאיתנו בכל מצב, אין צורך להיות בדרגה מסוימת על מנת "להיות ראויים" לקיים את התורה.

הצורך להדגיש פרט זה, נובע מכך שנותן התורה יודע היטב את שיטותיו של היצר הרע בבואו לשכנע אנשים שלא יקיימו את מצוות התורה. היצר מגיע וטוען: 'אני מבין שהתורה ציוותה לא לנקום ולנטור, אבל זה ציווי למלאכים. אדם כמוך יכול לקיים את זה?! אלוקים רוצה שתאהב את כל ישראל, שלא תדבר לשון הרע, שתלמד תורה בכל זמן פנוי ותכוון במילות התפילה והברכות. נו באמת, אתה נמצא שם? אתה בכיוון בכלל???'...

אומר רבינו יוסף חיים, ה"בן איש חי": כדי שתוכל להתמודד קיבלת כלים – עצות מעשיות. ראשית כל, תדע שאתה יכול! כי המצוה שנצטווית לקיים – לא נפלאה ממך. זה לא משהו מופלא ונעלם מהשגתך. לא בשמים ולא מעבר לים, בפוך ובלבבך לעשותו.

מהיכן הביטחון הזה נובע? אולי במקרה הספציפי שלי אני לא יכול לקיים הכל!?

מסביר ה"בן איש חי": לכל אדם יש 248 איברים ו-365 גידים שמכוונים כנגד רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא תעשה. אם קיבלת עיניים – אתה יכול לשמור עליהן רק לראייה מותרת, לפרגן לזולת בעין טובה, לקרוא רק חומרי קריאה כשרים. וכן הדבר לגבי השימוש באוזניים, ידיים, רגליים, מערכת העיכול ושאר איברי האדם. אם בראו אותך עם אבר מסוים – ניתנה לך היכולת להשתמש בו בלי לעבור על רצון ה'.

אין הקב"ה מעמיד אדם בניסיון שאינו יכול לעמוד בו.

***

אצבעות האדם אינן שוות, יש אצבעות ארוכות וישנן קצרות, חלקן עבות יותר וחלקן צרות, ועל כולן: טביעת האצבעות – שונה מאדם לאדם.

אדם שאינו מצליח לכבוש את יצרו בשמירת הלשון והפה כמו שחברו מצליח, אינו מקבל 'פטור' כולל משמירת לשונו. כי גם אם אינו יכול להתגבר לאורך כל היום, יכול הוא להחזיק מעמד למשך מספר דקות. אם ישתדל להתמיד במספר דקות זה, אט אט יתרגל לנצור את פיו לתקופה ממושכת יותר ואז יראה שיכולת ההתאפקות שלו עולה על מה שחשב.

קבלה קטנה זו נוכל לאמץ לעצמנו ביום הדין הקרב ובא: אל תגיד 'אצלי זה לא יעבוד'; 'אני לא נמצא בדרגה כזו'. כי בכל מצוה ומעשה יש דרגות ושלבם שונים וגם כשאינך חושב שאתה מסוגל להעפיל כעת לשלב גבוה, לכל הפחות תשמור על דרגה שאותה ודאי תוכל לבצע. כי אם קיבלת את האבר המכוון כנגד אותה מצוה – זה חייב להצליח

הלכות עירוב תבשילין

כאשר יום טוב חל בערב שבת, מצווה להניח בערב יום טוב עירוב תבשילין, שעל ידו מותר לבשל ולאפות מיום טוב לשבת. עירוב תבשילין הוא תבשיל שמייעדים מערב יום טוב לשבת, ועל ידו נעשו תבשילי יום טוב ושבת מעורבים, שכן עוד לפני יום טוב מתחילים להכין את תבשילי השבת, ואז יהיה מותר לבשל ולאפות ביום טוב עבור שבת. והוא גם מערב את מה שבישלו בחול עם מה שמבשלים ביום טוב, ונמצא שכל מה שמכינים לשבת הוא המשך למה שהתחילו בחול. אמנם מהתורה גם בלא עירוב תבשילין מותר לבשל מיום טוב לשבת, אלא שחכמים אסרו זאת בלא עירוב תבשילין, משום כבוד יום טוב וכבוד השבת.

כבוד יום טוב, חששו חכמים שאם יהיה מותר לבשל מיום טוב לשבת בלא שום הגבלה, יקלו ויבשלו גם מיום טוב לחול, ויעברו על איסור תורה. וכשיראו שאפילו לשבת אסור לבשל בלא עירוב תבשילין, יאמרו קל וחומר הוא שאסור לבשל מיום טוב לחול.

כבוד השבת, יש לחוש שמא מתוך התעסקות בהכנת סעודות יום טוב, ישכחו שלמחרת שבת, ויגמרו את כל המנות המשובחות ביום טוב. על ידי עירוב תבשילין, יזכרו שצריך להשאיר מנות יפות לשבת.

תבשיל העירוב צריך להיות ראוי לאוכלו עם פת, כדוגמת בשר, דגים, ביצים, סלטים מבושלים, תבשיל אפונים או עדשים, ריבה מבושלת וכו'. אבל דבר שאין ראוי לאוכלו עם פת, כגון דייסה, למרות שהוא מבושל אינו ראוי לעירוב. תבשיל העירוב יכול להיות גם מאכל צלוי, או שלוק, מעושן. ואפילו כבוש, שכן כבוש כמבושל. אבל מאכל חי אינו יכול לשמש כעירוב.

לכתחילה טוב להניח בנוסף לתבשיל גם פת בשיעור כביצה, מפני שיש סוברים שהתבשיל מתיר בישול, והפת מתירה אפייה. אבל להלכה גם מי שהניח תבשיל בלבד, רשאי לבשל ולאפות לשבת. כל זמן שנותר מתבשיל העירוב כזית, מותר לבשל ולאפות, אבל אם כל התבשיל נאכל, עד שלא נותר ממנו כזית, אסור לעשות יותר מלאכות ביום טוב לקראת שבת. וגם אם נותרה עדיין הפת שהונחה לעירוב, אין היא מועילה, כי עיקר העירוב הוא התבשיל.

סדר הנחת עירוב תבשילין: ייטול תבשיל ופת ויברך: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות עירוב. ויאמר: בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת. מי שלא מבין את הנוסח בארמית יאמר בעברית: בזה העירוב יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת.

בהנחת העירוב על ידי בעל הבית או בעלת הבית, רשאים כל בני הבית והאורחים שלנים אצלם ביום טוב ושבת להשתתף במלאכת הבישול והאפייה לקראת השבת.

למרות שמצווה על כל אדם להניח עירוב תבשילין, מצווה על רב העיר או רב השכונה, להניח עירוב תבשילין עבור כל בני המקום. ועל ידי העירוב שלו יהיה מותר גם למי ששכח או נאנס ולא הניח עירוב תבשילין לבשל מיום טוב לשבת. וכן מי שאינו יודע להניח עירוב תבשילין, יכול לסמוך על העירוב שגדול העיר מניח. אבל מי שיכל להניח עירוב ולא הניח, כיוון שביטל את המצווה, אינו יכול לצאת בעירוב של הרב. וכן מי ששכח פעמיים רצופות להניח עירוב, בפעם השנייה דינו כמי שלא הניח בפשיעה, ואינו רשאי לסמוך על העירוב של הרב. אבל מי ששכח פעם אחת, ובפעם הבאה זכר, ושוב שכח, אינו נחשב כפושע והעירוב של גדול העיר מועיל לו. בנוסף לרב המקום, גם כל תושבי המקום יכולים להניח עירוב עבור כולם, כדי שאם הרב ישכח, יוכלו לברר האם יש אדם נוסף שהניח עירוב עבור כולם, וכשימצא אחד כזה, יוכלו כל השוכחים לבשל מיום טוב לשבת, לשם כך אומרים כולם בנוסח העירוב: לנו ולכל בני העיר הזאת.

אל תקרי הליכות אלא הלכות לא יזכיר אדם שם שמים, בברכה או בתפילה, כשראשו מגולה. ואינו יכול לכסות ראשו בידו, כיון שהיד והראש הם גוף אחד, ואין הגוף יכול

לכסות את עצמו. אבל אדם אחר יכול לכסות ראשו של המברך בידו. וכן יכול האדם למשוך מעט את שרוול בגדו, ולכסות בזה את ראשו בעת הברכה.

התרת נדרים

בערב ראש השנה, לאחר תפילת שחרית נוהגים להושיב שלשה אנשים, שהם בשלושה דייני בית דין, ולהתיר בפניהם את הנדרים. ראוי לכל אדם ללמוד הלכות נדרים, כיון שיש הרבה נדרים שאי אפשר להתירם, ונכשלים בהם. התרת הנדרים שעושים בערב ראש השנה מועילה רק לנדרים שנשכחו ממנו אך לנדרים שזוכר ויש צורך לפרט את הנדר, ובתנאי שבנדר שבינו לבין עצמו, אבל בנדר שבין אדם לחברו, אינו מועיל. אם אדם נדר ומעוניין לברר עם יש התרה לנדרו, צריך לפנות עם מלוא הפרטים לרב ולברר כיצד לעשות. במידה שנמצא שאכן יש נדר, המקובל היום שהרב לא מתיר אותו לבד, אלא עושים התרת נדרים בשלושה. צריך כל אדם להקפיד שיהיה מה שהוא אומר בהתרת נדרים, ולא כמו שיש כאלה חושבים, שזו אמירת תחינה ובקשה גרידא. אדם שאינו מבין לשון הקודש, יכול לומר ההתרה גם בשפה אחרת. יכול אדם לומר בקצרה נוסח התרת נדרים, מתחרט אני על כל הנדרים ושבועות, וכן כל מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהיה בלי נדר, ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר, ובמנהג טוב שנהגתי הייתי מתנה שיהיה בלי נדר. ואני מבקש שתתירו לי את כולם. והמתירים משיבים מותר לך, מותר לך, מותר לך. הלכות נדרים והלכות לשון הרע מזכירים לנו כמה כח יש בכישרון הדיבור שנתן ה' באדם, ואת חובתנו לנהוג בזהירות, חכמה ורגישות בכישרון זה, המייחד אותנו מכל בעלי החיים בעולמנו.

שִׁמְר פִּיּוֹ וּלְשׁוֹנוֹ, שִׁמְר מִצְרֹת נַפְשׁוֹ (משלי-י"ג,ג')

אסור לספר רכילות בין לאדם עצמו שדיברו עליו או עשו לו רעה, ובין לקרוביו של אותו אדם, כיון שאף הם יכעסו מחמת כן על זה שדיבר רע על קרובם. אסור לספר רכילות על ישראל בין לישראל ובין לגוי, וכשמספר לגוי עווננו גדול יותר, כיון שמצוי יותר שנגרם לו מכך נזק או צער.

כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ, לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ (שמות כ' י"ב).

אם יש כיסא שיש לו צורה מיוחדת ושונה משאר הכיסאות, וכיסא זה מיוחד לאביו, אין לבן לשבת עליו, אף שהכיסא נמצא במקום אחר, ולא במקום שאביו יושב בו בקביעות, והדין כן בין בבית, בין בבית הכנסת, אלא אם כן האב מחל על כבודו.

בן המתארח בבית הוריו, והוריו אינם בבית, אין לבן לישן על מיטת אביו או אמו. ויש אומרים שהדין כן גם לגבי ישיבה על מיטת אביו, שאין לבן לישב על מיטת אביו, אלא אם כן נתן לו רשות לכך. ויש מקילין לעניין ישיבה על מיטת אביו או אמו. וראוי להחמיר בזה גם לעניין ישיבה על מיטת אביו ואמו, אלא אם כן הם מוחלים על כבודם והרשוהו לכך.

שִׁמְע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ, וְאַל תִּטַּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ (משלי א, ח-ט).

קרוב ה' לְכָל קְרָאִיו, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת. לא נאמר לכל צדיקיו, לא נאמר לכל חסידיו, לא נאמר לכל קדושי, אלא לְכָל קְרָאִיו, כל מי שרק יקרא אליו, ה' מיד נמצא קרוב אליו. שנאמר: הוא יִקְרָא בְּשִׁמִּי, וְאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ. רק מה.. צריך שזה יהיה באמת, עם כל כוונת הלב. לכן אם תדבר אליו דיבורים של אמת שיוצאים מהלב, הוא יהיה קרוב אליך יותר, וכשהוא יהיה קרוב אליך, גם תפילותיך ובקשותיך יתקבלו ברצון, לטובה.

הידעת?

ראש השנה נחגג יומיים לעומת חגים אחרים שנוהגים רק יום אחד. הסיבה היא משום שהוא החג היחיד שנחוג בראש חודש. התורה ציוותה לקבוע את יום מולד הירח החדש על פי עדויות של בני אדם. בית דין מיוחד בארץ ישראל היה מופקד על שמיעת העדים שראו את מולד הירח החדש, וכך נקבע ראש החודש. מאחר שראש השנה חל בראש חודש, ולא היה בטוח שהידיעה על מולד הירח תגיע בזמן אל המקומות המרוחקים, הוחלט, כדי להסיר ספק, לחוג את ראש השנה במשך יומיים.

רַק הַשְּׁמֵר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד (דברים פרק ד, פסוק ט)
יהי רצון שיסתלקו אויבנו ושוניאנו וכל מבקש רעתינו

אכילה סדירה של סלק, מגינה מפני מחלות. זה לא אומר שזה תרופה, אבל בהחלט אפשר להתייחס אל הסלק כאל סוג של תרופה מונעת. הסלק עשיר בחומצה פולית החיוני לייצור תקין של תאי הדם האדומים. הסלק עשיר גם בפיגמנט האדום כהה, הקרוי בטאציאנין, המסייע לגוף להילחם במחלות, והוא יעיל במיוחד כמגן מפני סרטן המעי הגס. מחסור בחומצה פולית עלול לגרום לאנמיה, מחלה הנובעת ממיעוט תאי דם אדומים או מרמה נמוכה של המוגלובין. המוגלובין הוא חומר חלבוני אדום המקנה לכדוריות הדם האדומות את צבען. המוגלובין מכיל ברזל וממלא תפקיד חשוב בהעברת החמצן מהריאות, לרקמות הגוף השונות. תסמיני האנמיה: חיוורון וחולשה. אנמיה יכולה להופיע באופן עצמאי או כתופעת לוואי של מחלה אחרת.

עֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה (תהלים - ק, ד)

שתי נשמות נפגשו, אחד יורדת להתחיל תפקיד בעולם והשנייה מסיימת את תפקידה. אומרת הנשמה היורדת לזו העולה תני לי בבקשה איזה טיפ מה קורה שם למטה? והנשמה העולה עונה לה: 50 שקלים את קונה ציצית ומקיימת מצווה. אם כך מדוע את כל כך שמחה לסיים את תפקידך? שואלת הנשמה היורדת, והיא עונה לה: עד שאת משיגה את ה-50 שקלים האלו הנשמה שלך יוצאת.

המצווה לשמח חתן וכלה / הרב שמעון בוחניק

מצווה גדולה לשמח חתן וכלה. במסכת ברכות דף ו: מובא: "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות שנאמר – קול ששון וכל שמחה קול חתן וכל כלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות" (ירמיהו פרק לג' – יא'). ואם משמחו מה שכרו? – אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות שנאמר: "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וכו'." (שמות פרק יט' – טז') רבי אבהו אומר: כאילו הקריב תודה שנאמר: "מביאים תודה בית ה'". רבי נחמן בר יצחק אומר: כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר: "כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'".

הרוצה להידבק בשכינה ילמד ממידת בוראו. ואם ירגיל במידותיו נמצא שמתדבק בשכינה. וכבר מצאנו שהקב"ה שהוא אדון כל העולם ויצר את האדם מעפר, התקין לו עשר חופות עם חוה כלתו, ושימח את האדם הראשון בחופתו, ושלח לו מלאכי השרת שיהיו שושביניו לגמול חסד עמו, והוא ברכם ברכת חתנים.

שכר המשמח חתן וכלה עצום מאד, ורק יש להיזהר שלא לשמחם בליצנות ובכל איסור קל אפילו מדרבנן, וכל שכן שלא ירקדו אנשים ונשים יחד שזה עוון חמור מאוד, ואפילו ריקוד נשים לבדן בפני האנשים אסור, כי בכך מגרים את יצר הרע באנשים הרואים.

מצווה לשמח חתן וכלה בכלי זמר. ומצווה לשמחם אף אם הנישואין מתקיימים בתוך שנים עשר חודש לפטירת האב או האם ואל יבטלו מהם שמחת כלי זמר. ואפילו בירושלים שיש מחמירים בה יותר משאר הערים, להימנע משמחה עם כלי שיר, מנהג הספרדים להביא תזמורת עם כמה כלי זמר כדי לשמח את החתן והכלה.

עם כל חשיבות מצווה זו אסור לעבור על שום איסור בין איסור תורה ובין איסור דרבנן כדי לשמח חתן וכלה. לכן אין להביא "קוסם" שעל ידי זריזות ידיים נראה כעושה מעשה להטים המפליאים את האדם, אלא אם עושה זאת בדרך המותרת,

וכן אין להתחפש לא איש במלבושי אשה ולא אשה במלבושי איש, כדי לשמח חתן וכלה.

אין להתיר מחיאות כפים וריקוד בשבת, גזירה שמא יתקן כלי שיר. ואפילו כדי לשמח חתן וכלה אסור. ובייחוד לנו הספרדים ועדות המזרח אשר קבלנו עלינו הוראות מרן השלחן ערוך שפסק באופן ברור לאסור טיפוח וריקוד אף בזמן הזה. וכן המנהג פשוט ואם יש מי שמיקל בזה לטפח ולרקד בשבת, ראוי להעיר למוסר אזנו ולהודיעו שזהו נגד ההלכה ודברי חכמים בנחת נשמעים. כל זה בריקוד כדרך הרוקדים שמפזזים ומקפצים, אבל ללכת במחול באופן שקודם מניח רגלו האחת ואחר כך עוקר השניה, כך שתמיד רגלו אחת מונחת על הארץ, מותר. וכן מחיאות כפיים לפי קצב השירה, על ידי שינוי שיטפח בגב ידו האחת על כף ידו השניה – מותרת.

מצות שמחת חתן וכלה מתבטאת לא רק בחסד שבגופו אלא גם בחסד שבמונו, וכגון שחסר להם הוצאות החתונה ושאר דברים הכרחיים והוא נותן להם או מלווה להם ושכרו גדול מאד.

מצוות שמחת חתן וכלה, באה לידי ביטוי הן בחסד שבגוף והן בחסד שבמונו. בחסד שבמונו כיצד? כגון שאם חסר לחתן ולכלה כדי לשלם את הוצאות החתונה ושאר מוצרים הכרחיים, מצווה לעזור להם בזה.

עם כל זאת ראוי מאד לחתן וכלה העומדים להינשא ולהקים בית ישראל, שלא להפריז יתר על המידה בהוצאות החתונה כשאינן ידם משגת, (אף כאשר ידם משגת) וצריכים הם לכלכל הוצאות החתונה בצדק ומשפט וגבול מסויים כדי שלא יביא הדבר לתקלות בחיי הנישואים, ועל אחת כמה וכמה אם החתן בן תורה ויצטרך לאחר החתונה להתבטל מלימודיו הקדושים כדי להשיג הלוואות. לכן סוף מעשה במחשבה תחילה ויחשבו היטב על עתידם, ואז ימצאו חן בעיני אלוקים ואדם.

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . עשרת ימי תשובה

תלויים ועומדים

בעשרת ימי תשובה יפשפש במעשיו לשוב בתשובה שלימה ממעשיו הרעים, ולהרבות במצוות וצדקות ומעשים טובים. שבימים אלו מאזני המשפט ביד ה', ובינוניים תלויים ועומדים, זכו נחתמים לחיים, לא זכו נחתמים למיתה. לכן לכו ונשובה אל ה' בטרם יחשכו כוכבי נְשִׁפְנוּ [נשף, לשון ערב, דהיינו בטרם שיערוב יומו של האדם, ויתבקש בבית דין של מעלה]. ואף על פי שהתשובה והצעקה יפים הם תמיד, בימים אלו יפים הם ביותר ומתקבלים מיד. כמו שדרשו חז"ל על הפסוק, 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

הנהגות טובות בימים אלו

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרג), שיזהר האדם בימים אלו של עשרת ימי תשובה, גם בדברים שאינו רגיל להזהר בהם במשך השנה. ובארו רבותינו, כי אף על פי שמקבל האדם על עצמו חומרות והנהגות טובות רק לימים אלו, ואחר יום הכיפורים חושב הוא לחזור להנהגותיו הרגילות, מכל מקום עצם זה שהצליח לשנות את עצמו מהרגליו ומדרכיו הקבועים אפילו לתקופה קצרה, יש סיכוי שדבר זה ישפיע עליו גם להבא, וימשיך כך להתעלות ולהתקרב יותר ויותר לבורא עולם. ובודאי שעל אחת במה וכמה צריכים אנו להתחזק בדברים שהם מעיקר הדין, אך שאור שבעיסה [יצר הרע] מעכב אותנו שלא להקפיד לתת לב עליהם לקיימם. ונכתוב מספר דוגמאות, אשר לצערנו חסרה בהם המודעות אצל חלק מהאנשים.

בשר חלק

המושג בשר 'חלק', נוצר לפני כמאה וחמישים שנה, ומעשה שהיה כך היה: האוכלוסיה בירושלים היתה מונה בני ספרד בלבד, וזאת מחמת מושל ישמעאלי רשע שלא האמין בבני אשכנז כיהודים כיון שבאו מארצות הנצרות, ועל כן היה מטיל עליהם מיסים

כבדים והיו הולכים להתגורר בעיקר בערי חברון וצפת. לאחר שמת מושל רשע זה, נתמנה מושל אחר ליברלי שקיבל כי האשכנזים הינם יהודים ממש, ואז נהרו רבים לעיר הקודש ירושלים ופתחו משחטות. מפאת חילוקי הדעות בגדרי בהמה טרפה בין מרן השלחן ערוך שהספרדים קבלו הוראותיו, ובין הרמ"א שהאשכנזים קבלו הוראותיו, גרם הדבר לבלבולים, כי יש בהמות שמרן מטריף ולרמ"א הם כשרים. אי לכך תיקן הראשון לציון דאז הגאון רבי יעקב שאול אלישר זצ"ל, שעל הבשר הכשר לדעת מרן יכתבו 'חלק', ועל הבשר הכשר לרמ"א יכתבו 'כשר', והזהירו כי הספרדים לא יקנו אלא מה'חלק' בלבד, כי ה'כשר' הוא טרף לדעת מרן, ותקנה זו קיימת עד היום. אמנם במשך השנים טעו מהספרדים והחלו לקנות בשר 'כשר'. אשר על כן, יש ליידע את בני ספרד כי גם היום קיים הבדל זה בין 'כשר' ל'חלק', ואין להקל ראש ולקנות בשר 'כשר', כי הוא 'טרף' לספרדים. ואדרבה זה הזמן להתחזק בימים אלו ולהתחיל לקנות בשר 'חלק' ולא 'כשר', ובעזרת ה' ימשיך כך בכל השנה. וברוך ה' כיום רבים מבני אשכנז מקפידים שלא לאכול אלא 'חלק', כי מי יעיז להכניס לפיו בשר הטרף לדעת מרן.

תפילה בציבור

ענין נוסף שלצערנו הרב, יש חוסר מודעות בחשיבותו, הוא ענין 'התפלה בציבור'. וכבר דרשו חז"ל (ברכות ח עמוד א) על הפסוק: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", אימתי הוא עת רצון? בשעה שהציבור מתפללים. שאין הקב"ה מואס בתפלתם של רבים, שנאמר 'הן אל כביר ולא ימאס'. ואמר הקב"ה כל העוסק בתורה, ובגמילות חסדים, "ומתפלל עם הציבור", מעלה אני עליו כאילו פדה אותי ואת בני מבין אומות העולם. ועוד אמרו (תענית ח עמוד א): אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו [שמתפלל בכוונת הלב], שנאמר (איכה ג מא) נְשָׂא לְבָבֵנו אֶל פְּפִיִּם, אֶל אֵל בְּשָׂמַיִם. ואמנם יש פסוק אחר שאומר (תהילים עח לו) וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם יִכְזְבוּ לוֹ, וְלִפֶּס לֹא נָכוֹן עֲמוֹ וְלֹא נֶאֱמְנוּ בְּבְרִיתוֹ. ואעפ"כ כתוב שם, וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עֲוֹן, משמע שאף על פי שאינם מכוונים כל כך וליבם בל עימם, בכל זאת הקב"ה מקבל את תפלתם ומוחל להם, והיאך יתכן? אומרת הגמרא שהדבר תלוי: אם התפלה היא בצבור, אזי אפילו שאינם מכוונים כל כך, הקב"ה מכפר להם. אבל אם התפלה היא ביחיד, אין התפלה נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו ומכוין בכל ליבו!

ובאמת, מי מאתנו יכול להעיד על עצמו שהוא מתפלל את כל התפלה בכוונת הלב ומכוין בכל מילה ומילה!?

והנה מרן בשלחן ערוך (סימן צ סעיף טז) פסק, שצריך להתאמץ וללכת אפילו הליכה של מרחק י"ח דקות [960 מטר], כדי להתפלל עם הציבור שם. ורק אם אין לו מנין בתוך מרחק זה, הריהו אנוס ופטור. וכאשר הוא אנוס כנ"ל או שאינו בקו הבריאות ואינו יכול ללכת, אזי כוין להתפלל באותה שעה שהציבור מתפללים (שם סעיף ט). וכתב המשנה ברורה (ס"ק נב): וזו תוכחת מגולה לאותם אנשים שהם בעיר, ומתעצלים ללכת לבית הכנסת להתפלל בציבור. וכבר אמרו חז"ל (ברכות ח עמוד א): כל מי שיש בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל, נקרא שכנ רע.

אשר על כן, חזקו ונתחזקה להתפלל יום יום שחרית, מנחה וערבית בציבור, ובפרט הניסיון גדול באותם מקומות שלצערנו הרב אין הרבה בתי כנסת, ובאותם בתי כנסת שמתפללים בהם, פעמים שהזמנים מדאי מוקדמים לכמה אנשים, ומחמת זה מפסידים הם את התפלה בציבור מידי יום, או שמורים היתר לעצמם לבוא רק ביום שמוציאים ספר תורה. אבל כבר אמרו חז"ל (אבות פ"ה משנה כב): 'לפום צערא אגרא', לפי הצער של האדם כך גדול שכרו יותר, שמתאמץ יותר להלחם ביצר הרע. כי בעוונותינו הרבים הדבר הזה נפרץ בכמה מקומות, ומרוב שכבר הורגלו בכך להתפלל בבית ביחידות, אינם מרגישים שום נקיפות מצפון, כמו שאמרו חז"ל (יומא פו עמוד ב), עבר אדם עבירה וחזר עליה שוב, נעשית לו כהיתר, שאינו מרגיש כלל בחומרת העבירה, ה' יצילנו.

והחכם עיניו בראשו, שכאשר יודע שקשה עליו הקימה בבוקר, יתאמץ לישון מוקדם יותר, כך שלא יביא את עצמו לניסיון שיקשה עליו לקום ולהתפלל במנין, כי זו עצת היצר הרע לתת לאדם תחושה על עירנות בלילה, וכך הוא חוטף וגונב לו את התפלה במנין, אשר מעלותיה ושכרה לא יסולאו בפז. ואף אם קרה פעם שחזר בשעה מאוחרת מאיזו שמחה, יתגבר כארי לקום ולהתפלל במנין, כמובא בהלכה הראשונה הפותחת את השלחן ערוך (סימן א סעיף א): "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו", וכתב הרב משנה ברורה (ס"ק א): כי לכך נברא האדם – לעבודת בוראו, כמו שאמר הכתוב: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר: איך תעמוד בבוקר כי הקור גדול, או ישיאנו בקיץ לומר: איך תעמוד ממטתך ועדיין לא

שבעת משנתך, יתגבר עליו ולא ישמע לו. ויחשוב בנפשו אילו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם, כמה היה זהיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו, כל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לפני מלכי המלכים הקב"ה. ישמע חכם ויוסף לקח.

צאת השבת

כידוע, יש מחלוקת גדולה בפוסקים בזמני צאת השבת, ולדעת מרן השלחן ערוך ורוב ככל רבותינו הראשונים זמן צאת השבת הוא כדעת רבנו תם, שבחורף הוא כחצי שעה אחר צאת השבת הרגיל, ובקיץ הוא כארבעים וחמש דקות, אחר צאת השבת הרגיל, כמפורסם בלוחות השנה. והן אמת כי מעיקר הדין נפסקה ההלכה כדעת רבותינו הגאונים שזמן צאת השבת הרגיל הוא העיקר, אך לפחות בעשרת ימי תשובה, יש להקפיד להוציא את השבת כפי זמן רבנו תם כמפורסם בלוחות, וזוהי חומרה חשובה מאוד בספק איסור מן התורה של חילול שבת.

ועיין בחוברת 'השבת בהלכה ובאגדה' חלק א', ששם בארנו את החשיבות והמעלה להוציא את השבת כדעת רבנו תם, ובפרט באיסור כה חמור של ספק חילול שבת שיש בו חיוב סקילה. ובודאי שאדם ירא שמים, שנוהג להחמיר בכל מיני חומרות בעניינים שונים מדרבנן, על אחת כמה וכמה שיש לו להחמיר בספק איסור מן התורה, ולחשוש לדעת רוב הראשונים ומרן השלחן ערוך שפסקו כן. ותן לחכם ויחכם עוד.

ויש לציין כי יש מקומות שברוך ה' ארגנו שיעור תורה בענייני אגדה בכל מוצאי שבת קודש לאחר סיום תפילת ערבית עד זמן צאת השבת של רבנו תם, ודבר זה אין ערוך אליו שמזכים את הרבים, ובפרט בשעה כזאת שאין הרבה לומדים, וכל המשתתף הרגיל הוא נוטל שכר כנגד כולם. [ופעמים זה מונע גם מחלוקת בבית, כי כידוע שבשעות אלו, האשה עסוקה בכביסה ובניקיון הבית וכו', ומעדיפה לעיתים שהגברים יתעכבו מעט, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

לימוד ההלכה

אמרו חז"ל (ברכות ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ודרשו שם על הפסוק: אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובאר

המהרש"א, שאוהב הקב"ה את בתי המדרשות שלומדים בהם הלכה פסוקה, [שהם כמו לשכת הגזית שהשכינה שורה עליהם], יותר מבתי המדרשות שאין לומדים בהם הלכה פסוקה. וכן כתב היעב"ץ שם. והדברים פשוטים שהרי אם אינו בקי בהלכות ובדינים, הלוא כשול יכשל בכל מעשיו, כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד. צא וראה מה שכתב הגאון השפתי כהן (יורה דעה סימן רמו ס"ק ה): יש בעלי בתים הנוהגים ללמוד בכל יום תלמוד עם פירוש רש"י ותוספות, ואינם לומדים בפוסקים. אבל האמת היא שצריכים ללמוד בספרי הפוסקים דיני התורה להלכה ולמעשה שזהו שורש ועיקר לתורתנו, ואינם יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה כלל בלימוד התלמוד, ולכן אם אינם לומדים אלא שלוש או ארבע שעות בכל יום, לא ילמדו גמרא בלבד. גם הגאון רבנו זלמן כתב: אדם שאין לו פנאי הרבה, צריך שיהיה כל לימודו בלימוד הדינים המביאים לידי מעשה, שהם ההלכות הצריכות לכל אדם לדעת אותם, כדי לקיים את המצוות, ולהזהר שלא להיכשל באיסורים חס ושלום. ובספר תשובה מאהבה כתב: זה השלחן אשר לפני ה' שמו נאה לו "שלחן ערוך – אורח חיים", אשר בו כל ההנהגות והדינים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ובו הלכות גדולות לשבת וברכות הנהנין ויתר ההלכות, ולא כאשר ראיתי מההמון שלומדים בכל יום דף גמרא, ואינם יודעים דיני ברכות הנהנין והלכות שבת. ועיין עוד בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן צג ד"ה ובסיומא דש"ס).

ותהילות לאל יתברך, זכינו שבדורות הללו מתקיימת נבואתו של הנביא עמוס (פרק ח פסוק יא) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' אֱלֹהִים, וְהִשְׁלַחְתִּי רָעַב בְּאֶרֶץ, לֹא רָעַב לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם, כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבָרֵי ה'. ועל כן, יש להתאמץ בעוז ובתעצומות ללמד את אותם השבים לצור מחצבתם את ההלכה למעשה, למען ידעו את הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו. וכמו שבארו המפרשים מה שמתפללים כל יום, "השיבנו אבינו לתורתך... והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", בתחילה צריכים ללמוד את התורה, כדי לדעת כיצד להתנהג, שלא יחלל שבת מחוסר ידיעה, ולא יברך ברכות לבטלה וכו' וכו', ורק אחר כך יכול להגיע למעלת 'החזירנו בתשובה שלימה לפניך', אבל קודם לכן לא הגיע עדיין לתשובה שלימה.

ובאמת שכיום ברוך ה' רבתה המודעות אצל הרבה אנשים ונשים בחשיבות ובחובה שבלומד ההלכה, ומקומות רבים הגדילו לעשות, לבד מהשיעורים שנמסרים בהלכה, עורכים מבחנים על ההלכות, כדי לדרבן את הציבור לחזור ולשנן, וברוך ה' זכינו

שנבחנו על החוברות הללו, שלשונם קלה ומתאימה לכל נפש, איש ואשה קטן וגדול, ואשריהם המזכים את הרבים ומדרבנים את הציבור בתעודות ופרסים שעליהם נאמר: "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא.

דרשת שבת שובה

השבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים נקראת "שבת שובה" על שם ההפטרה שקוראים בה (הושע יד ב) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶל־הֵיךְ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶיךָ: קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵל ה'. ומנהג ישראל קדושים לכנס את הציבור יותר מבכל שבת ולהרבות בדרשות ושיעורי תורה בהלכה ומוסר לחיזוק הלבבות לקביעת עיתים לתורה, ולחינוך הבנים במוסדות של תורה ויראת שמים טהורה. ואחריות גדולה מאוד מוטלת על גבאי בתי הכנסת, להתכונן מבעוד מועד להביא חכמים שידרשו ולפרסם את השיעורים בחוצות, כדי שיבואו ציבור גדול להתחזק בקיום התורה והמצוות ומעשים טובים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא.

יום בשנה חשוב כשנה

שבעת הימים שבין ראש השנה לכיפור, הם כנגד שבעת ימי השבוע של השנה שעברה. ובכל יום יעשה תשובה וירבה בתורה כפי כוחו, ויכוין לכפר בזה על כל מה שחטא בשנה שעברה כנגד אותו היום. למשל: ביום ראשון בשבוע, יכוון לתקן כל מה שחטא במשך כל ימי ראשון שבשנה שעברה, וכך במשך כל ימות השבוע, ובפרט ביום השבת, יכוין לתקן כל מה שפגם בכל השבתות של השנה שעברה. (רט)

מנהג הכפרות

המנהג לעשות 'כפרות' בעשרת ימי תשובה יסודתו בהררי קודש עוד מימות הגאונים למעלה מאלף שנה, והיום כבר נהגו כן בכל תפוצות ישראל. (רכב)
המנהג לקחת תרנגול זכר לכל אחד מבני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה לכל אחת מבני הבית הנקבות. ולמעוברת תרנגול אחד ושתי תרנגולות מספק, שאולי העובר זכר ואולי נקבה. ומי שאין ידו משגת, די שיקח תרנגול זכר אחד לכל בני הבית

הזכרים, ותרנגולת נקבה אחת לכל בנות הבית. ומהדרים לקחת תרנגולים לבנים על שם הפסוק (ישעיה א יח), אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם בְּשָׁנִים, בְּשִׁלְגַ יִלְבְּנוּ. (רכב, רכה) טוב שיקדים לשובב את התרנגול על עצמו תחילה, ואחר כך ישובב על בני ביתו. וכמו שנאמר אצל הכהן הגדול, וכפר בעדו ובעד ביתו, כדי שיבוא זכאי וכפר על האחרים. (השל"ה, חוות יאיר, כף החיים. רכה)

הרהורי תשובה – יש לאדם להרהר בתשובה בשעת עשיית הכפרות, ויחשוב בלבו שכל מה שעושים עתה לעוף, דוגמת ארבע מיתות בית דין, ראוי היה להעשות בו. כי בעת שהשוחט אוחו את הסימנים בצוואר העוף הוא דוגמת 'חנק', וכששוחטו הוא 'הרג', וכאשר משליכו וחובטו בקרקע הוא דוגמת 'סקילה', וכאשר מחרכים ומהבהבים אותו באש הוא דוגמת 'שריפה'. ועל ידי שהוא מדמה בנפשו כך ומהרהר בתשובה, ה' יתברך אשר ימינו פשוטה לקבל שבים, מוחל לו. (רכד)

שחיטה

לא ישחט את העוף על יד עוף אחר חי, משום צער בעלי חיים, וגם מחשש שמא תצטמק הריאה של העוף החי מהפחד ויהיה טרף. (יו"ד סימן לו סעיף יד. רכח)

כיסוי הדם

לאחר שחיטת עוף או חיה, חייב לכסות בעפר את הדם הזב בתחילת השחיטה, וקודם השחיטה יתן עפר על הארץ וישפוך את הדם עליו. וקודם שמכסה מברך: "בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וציונו על כיסוי הדם בעפר".

לא יכסה את הדם בעפר אלא לאחר בדיקת הסכין. ומצוה זו שייכת לשוחט, כי התורה אמרה 'ושפך' את דמו 'וכיסהו' בעפר, מי ששפך הוא יכסה. אך טוב וכדאי שלאחר שכיסה השוחט את הדם פעם אחת בשחיטת העוף הראשון, יכבד בעופות הבאים את בעל העוף, [וטוב שיאמר לו השוחט שיכסה בשליחותו]. ומצוה לחזר אחר מצוה חשובה זו, ובפרט בזמן הזה שאינה מצויה כל כך. ואם נמצאים כמה מבני הבית, כל אחד יברך על העוף שלו ויכסה. והוא הדין לנשים בכל זה. (רכז)

לאחר השחיטה, ימלח את העוף כדין ויאכל אותו. ויתן את דמי פדיון התרנגולים לעניים, וזה עדיף יותר משיתן להם את התרנגולים עצמם, מחשש שמא יתביישו העניים, שלאחר שהשליך את עוונותיו על העוף נותנו להם. (רכה)

הלכות תשובה

מפסוקי התורה על מעלת ושכר השב התשובה

נאמר בתורה (דברים פרק ל): וְהָיָה כִּי יבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לִבְבְּךָ בְּכָל הַיּוֹם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָה: וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וּבִנְיָךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָה: אִם יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: וְהִבִּיֵּאֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיךָ: וּמִלִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבִּי זָרַעַךְ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: וְנָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאֱלוֹת הָאֵלֶּה עַל אֵיבֶיךָ וְעַל שֹׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ: וְאֶתָּה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי ה' וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: וְהוֹתִירְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְטֶנֶךָ וּבְפָרִי בְהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדַמְתָּךְ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ עַל אֲבֹתֶיךָ: כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹלִי ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתַי וְחִקְתִּי הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הִיא מִמֶּךָ וְלֹא רַחֲקָה הִיא: לֹא בְשָׁמַיִם הִיא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתָּה וְנַעֲשֶׂנָה: וְלֹא מֵעַבְרַת לֵים הִיא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתָּה וְנַעֲשֶׂנָה: כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע: אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתַי וְחִקְתִּי וּמִשְׁפָּטַי וְחַיִּיתָ וְרַבִּיתָ וּבִרְכָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה בָּא שְׂמָה לְרְשָׁתָהּ: וְאִם יִפְנֶה לִבְבְּךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם: הַגִּדְתִּי לָכֵם הַיּוֹם כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן לֹא תֵאָרִיכוּן יָמַי עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן לְבוֹא שְׂמָה לְרְשָׁתָהּ: הַעֲדֵתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרַתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתָּה וְזָרַעְךָ: לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵעַ

בְּקִלּוֹ וּלְדַבָּקָה בּוֹ כִּי הוּא תַיִיף וְאָרְךְ יָמָיִךְ לְשֶׁבֶת עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּיִךְ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם:

לְהֵלֵךְ כַּמָּה מֵהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה מֵרַבְּנֵי הַרְמַב"ם:

חובת הוידוי

פרק א. כל המצוות שבתורה, בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון [בכוונה] בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא.

כיצד מתוודה? אומר: אנא ה' חטאתי, עוויתי, פשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך, והרי אני חוזר בי ומתבייש אני במעשיי, ולעולם איני יחזור לדבר זה. זהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתוודות ולהאריך בעניין זה, הרי זה משובח. וכן החוטאים בזמן שבית המקדש היה קיים, והיו מביאים קרבן, אין מתכפר להם בקרבנם, עד שיעשו תשובה, ויתוודו בפה על עוונם. וכן כל חייבי מיתות בית דין וחייבי מלקות, אין מתכפר להם במיתתם או בלקייתם, עד שיעשו תשובה ויתוודו. וכן החובל בחברו או המזיק ממנו של חברו, אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו, אין מתכפר לו עד שיתוודה וישוב שלא לעשות כן לעולם.

בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה. שהתשובה מכפרת על כל העבירות, ואפילו היה רשע כל ימיו ועשה תשובה בסוף ימיו, אין מזכירים לו את רשעו. ועצם יום הכיפורים מכפר לשבים בתשובה, שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם".

איזוהי תשובה גמורה?

פרק ב. איזוהי תשובה גמורה? כאשר הזדמן לידו אותו דבר עבירה שעבר, ויש בידו לעשות, ופירש ולא עשה מפני ששב בתשובה, ולא מחמת יראה ולא מכשלון כוח. הוא ששלמה המלך אמר (קהלת יב א): וזכר את בוראיו בימי בחרותיך, דהיינו בעודו בחור שיש בכוחו לעשות, אבל אם לא שב אלא בימי זקנותו שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה, אף על פי שאינה תשובה מעולה, בכל זאת מועלת היא לו, ונקרא

בעל תשובה. ואפילו עבר עברות כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עוונותיו נמחלים.

ומה היא התשובה? שיעזוב החוטא את חטאו ויסירנו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, ויתנחם על שעבר. ויעיד עליו יודע תעלומות, שלא ישוב לזה החטא לעולם. וצריך להתוודות בשפתיו ולומר דברים אלו שגמר בלבו. וכל המתוודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזוב את החטא, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו, עד שישליך את השרץ, וכך הוא אומר "ומודה ועוזב – ירוחם". וצריך שיפרט את החטא.

מעלת התשובה בימים אלו

אף על פי שהתשובה והצעקה אל ה' יפה היא בכל זמן, מכל מקום בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים יפה היא ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר (ישעיה נה ו): "דרשו ה' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב". במה דברים אמורים באדם יחיד, אבל בציבור כל זמן שעושים תשובה וצועקים בלב שלם, הם נענים.

התורה מכפרת עוון ומצילה מיסורים

אמר רב הונא אם נכשל אדם בעברות חמורות והתחייב מיתה, מה יעשה ויחיה? ירבה בעסק התורה יותר מהרגלו. שהתורה מכפרת על כל העוונות החמורות ביותר שחייבים עליהם כרת או מיתה, ומצילה אותו מן היסורים. ואם אינו יודע ללמוד, יעסוק בצדקה, וגם הצדקה תגן עליו מן היסורים, ומכל מקום מעלת לימוד התורה למעלה מהכל, שתלמוד תורה כנגד כולם. (ויקרא רבה פרשה כה סימן א. ר"ח)

נח למקום ונח לבריות

תשובה ויום הכיפורים מכפרים על עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר איסור וכיוצא בזה. אבל על עבירות שבין אדם לחברו, כגון חובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו וכיוצא בהם, אינו נמחל לעולם, עד שיתן לחברו מה שחייב לו, ויפייסהו. ואפילו לא הקניט את חברו אלא בדיבור, צריך לפייסו עד שימחל לו. שגדולה אונאת דברים, יותר מאונאת ממון. וכל שכן אם הכלימו והלבין פניו ברבים, שהוא חשוב כשופך דמים. (רמג)

גזל מקטרג בראש

אמרו חז"ל: סאה מלאה עברות, גזל מקטרג בראש. ובכלל זה הלוקח ריבית מחברו שלא כדין. וכן מי שפנה לערכאות ותבע ליטול חלק בירושת חמיו, בניגוד לתורתנו הקדושה שאומרת שהבת אינה יורשת עם הבן, ורק כשאינן בן אז הבת יורשת, כמו שנאמר (במדבר כז ח): וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר אִישׁ פִּי יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ, וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחְלָתוֹ לְבֵתוֹ. והלך זה וקיבל חלק בירושה על פי פסקי הערכאות כחוקות הגוים, הרי כל מה שנטל מהם הוא נגד התורה וגזל גמור בידו, וחייב להחזיר לאחי אשתו את כל אותו החלק שנטל, וגם יפייסם בדברים שימחלו לו. וכן כל אדם שיש לו סכסוך כספי עם חברו, אל יורה היתר לעצמו להחזיק בדעתו, כי אין אדם רואה חובה לעצמו, אלא יסדר טענותיו לפני רב מובהק הבקי בדיני ממונות, להורות לו אם חייב להחזיר את הממון לחברו או לא. ואפילו אם אין חברו תובעו, חייב לצאת ידי שמים, וישאל תלמיד חכם מומחה בהוראה. (רמב)

מחילה על מחילה

ודע שגם בבקשת המחילה צריך לזהר שלא יפגע שוב בחברו ויצטרך לבקש מחילה על המחילה, וכגון שמזכיר לו ברבים את אשר חטא לו, וחברו נעלב מזה, והיה מעדיף שלא היה מבקש ממנו מחילה כלל. על כן יזהר בזה מאוד, ולא כאותם המעליבים והפוגעים בחבריהם, ואחר שרואים שהחבר התבייש, אומרים לו בקול רם בנימת צחוק: 'זה בינינו', 'אתה לא נפגע ממני, נכון? אנחנו צוחקים'. או שאומרים לו: 'לא התכוונתי לפגוע, אתה בטח סולח לי'. והחבר מתבייש יותר, ובלית ברירה הוא אומר, 'כן אנחנו צוחקים, זה בסדר'. ה' יצילנו.]

אם דיבר לשון הרע על חברו או שפגע בחברו, ואין חברו יודע מזה כלל, אין צורך להודיע לו את זאת, כי אדרבה יקפיד ויחרה אפו ויגדל צערו יותר, אלא יבקש ממנו מחילה בסתם. כמו שפסקו הג"ר ישראל סלנטר, והגרש"ז אוירבך, ובספר אז נדברו. (רמד)

לא יהא המוחל אכזרי

אסור לאדם להתאכזר אלא יהיה נוח לרצות וקשה לכעוס. ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה. ואפילו הצר לו הרבה וחטא לו הרבה,

לא יקום ולא יטור. וזה הוא דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל הגויים ערלי לב, אינם כן אלא שומרים שנאתם וכעסם לנצח.

המזיק את חברו, אף על פי ששילם לו את חמשה הדברים שהוא חייב לו [נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת], אינו מתכפר לו עד שיבקש מן הנחבל מחילה וימחול לו. ומכל מקום אסור לנחבל להיות אכזרי מלמחול לו, כי אין זה דרך זרע ישראל, אלא כיון שביקש ממנו החובל והתחנן לו פעם ראשונה ושניה, ויודע שהוא שב מחטאו, וניחם ממחשבתו ומדעתו, ימחול לו. וכל הממהר למחול הרי זה משובח, ורוח חכמים נוחה הימנו. (שלחן ערוך חושן משפט סימן תכב סעיף א)

אמרו חז"ל: "כל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשעיו". ואם אינו מוחל לחברו, אף לו לא ימחלו בשמים. ורק אם כוונתו לטובת המבקש מחילה, כגון שעושה בן כדי שיכנע לבבו, ולא ישוב להתנהג בן כהרגלו הרע, רשאי שלא למחול לו מיד. ואם הוציא עליו שם רע, אינו חייב למחול לו, אך טוב למחול גם בזה, שעם ישראל רחמנים בני רחמנים. (רמג. ת"ה קנז)

אם לא רצה חברו למחול לו, מביא שלושה מחבריו, ומבקשים ממנו שימחול לו. ואם לא התרצה למחול, מביא עוד שלשה בני אדם שיבקשוהו למחול לו, ואם לא התרצה, יעשה כן פעם שלישית. ובכל פעם מדברים עמו דברי פיוס שונים. ואם לא רצה למחול לו, מניחו והולך לו, וזה שלא מחל, הוא החוטא. (רמג. ת"ה קנה)

אם חברו לא נמצא בעיר ואינו יכול לפייסו, יקבל על עצמו בלב שלם לפייסו כשיפגוש אותו, וכיון שקיבל על עצמו לפייסו, הקב"ה מחשיב לו כאילו כבר פייסו. (יפה ללב, שאלת יעב"ץ ועוד. רמד)

החוטא לחברו, ומת חברו קודם שיבקש ממנו מחילה, מביא עשרה בני אדם על יד קברו, ואומר לפניהם: "חטאתי לה' אלוהי ישראל ולפלוגי זה שעשיתי לו כך וכך". ואם הוא קבור בעיר אחרת, די שיבקש ממנו מחילה מהנפטר בפני עשרה. ואמנם אם יש לו חבר המתגורר בעיר מנוחתו של הנפטר, יעשהו שליח שיבקש בשמו מחילה מהנפטר בפני עשרה שיהיו על קברו. ואם היה חייב לו ממון, יחזירו ליורשיו. (רמד)

מחילה מרבו

אם חטא אדם לרבו, הולך ומפייסו אפילו אלף פעמים עד שימחל לו.
הוראה בטעות – חכם שאסר בטעות איזה מאכל, חייב לפייס את בעל המאכל. (רמג)

מחילה מאביו ואמו

חייב אדם לבקש מחילה בערב יום הכיפורים מאביו ומאמו, על כל מה שחטא ופגע בכבודם במשך השנה. ומי שאינו עושה כן נקרא חוטא, ומזלזל בכבוד אביו ואמו, שכמעט אין אדם ניצול מחטא זה בכל יום. ומכל מקום אם הבן חסר דעת מלבקש מחילה מהוריו, או שהיה אנוס ולא ביקש, יאמרו ההורים בפיהם בפירוש: "הרינו מוחלים לבננו פלוני, על כל מה שחטא לנו, ולא יענש חס ושלום בסיבתנו". (ת"ה קס)

מחילה מאשתו

גם הבעל והאשה ימחלו זה לזה על כל אשר חטאו אחד כלפי השני במשך השנה, ויקבלו על עצמם לכבד ולאהוב אחד את השני כפי שהצטוונו מפי חז"ל, וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות אישות פרק טו הלכה יט, כ): "ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתירה, ויהיה דיבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב, ולא רוגז. וכן ציוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאוות לבו ומרחקת כל מה שישנא, וזהו דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן, ובדרכים אלו יהיה יישובם נאה ומשובח". ישמע חכם ויוסף לקח.

הריני מוחל וסולח לכולם

ראוי ונכון שכל אדם יאמר בערב יום כיפור: "הריני מוחל וסולח לכל מי שחטא כנגדי בין בגופי בין בממוני בין בכבודי בין בכל אשר לי". ונוהגים שהשליח ציבור מכריז בליל כיפור קודם 'כל נדרי' ואומר: "רבותי, תמחלו זה לזה". וכולם עונים: "מחלנו". ומנהג יפה הוא. (רמג, רמד)

נעשה קטגורו סנגורו – אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מה): השטן שרגיל לקטרג על ישראל בכל ימות השנה, מלמד עליהם סנגוריא ביום הכיפורים. ואומר: רבון כל העולמים יש לך עם אחד כמלאכי השרת, מה מלאכי ישראל אין בהם אכילה ושתייה, כך ישראל אין בהם אכילה ושתייה ביום הכיפורים. מה מלאכי השרת יחפי רגל, כך ישראל יחפי רגל. מה מלאכי השרת שלום ביניהם, כך ישראל שלום ביניהם. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא, כך ישראל נקיים מכל חטא. והקב"ה שומע עתירתם של ישראל מן הקטגור, ומכפר על כל העם מקטון ועד גדול. (ת"ה קס)

מי צדיק ומי רשע

פרק ג. כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו, צדיק. ומי שעוונותיו יתרות על זכויותיו, רשע. מחצה למחצה, בינוני.

ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות, אלא לפי גודלן: יש זכות אחת שהיא כנגד כמה עוונות. ויש עוון אחד שהוא כנגד כמה זכויות. ואין שוקלים אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכים הזכויות כנגד העוונות.

והיאך ידע האדם אם הוא צדיק או רשע? כשיבחן ויבדוק את עצמו להיכן נוטים שאיפותיו, היכן שמח הוא יותר, בעסק התורה או בעסק האכילה. היכן מקפיד הוא יותר שיהיה מתוקן, האם בארוחתו שתהיה לו מנה ראשונה ושניה וקינוח, או בתפלתו להתפלל כהוגן ובכוונה מתחלה ועד סוף. מהו מעדיף שיגמר יותר מהר, האכילה או התפילה, הטיול או לימוד התורה. וכן הלאה בכל ענייני היום יום. (הב"ש רבנו תם)

התחרט על המצוות

כל מי שהתנחם על המצוות שעשה, ואמר בלבו מה הועלתי בעשייתן, אולי לא הייתי עושה אותן, הרי זה איבד את כולן, ואין מזכירים לו שום זכות בעולם הבא.

עורו ישנים

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בה: כלומר עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא

יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה.

לפיכך צריך כל אדם שיראה את עצמו כל השנה כולה, כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב: חָטָא חָטָא אחד הרי הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, וגרם להם השחתה. אבל עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות, וגרם להם תשועה והצלה.

ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות, מראש השנה עד יום הכיפורים, יותר מכל ימות השנה.

הבחירה היא אך ורק ביד האדם

פרק ה'. רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטות את עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו. ואם רצה להטות את עצמו לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו. הוא שנאמר (בראשית ג כב): הֵן הָאָדָם הָיָה בְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע. כלומר הן מין זה של האדם, היה אחד בעולם, ואין לו מין שני דומה לו בזה הענין, שבדעתו ובמחשבתו ידע הטוב והרע, ויעשה כל מה שהוא חפץ, ואין מי שיעכב על ידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שכך הוא, פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים.

אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן, אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו, או רשע כירבעם בן נבט, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, וכן שאר כל הדעות. ואין מי שיכפה את האדם, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה. הוא שירמיה הנביא אמר (איכה ג לח): "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", כלומר אין הבורא גוזר על האדם לא להיות טוב, ולא להיות רע. וכיון שכך הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד על עצמו, ולכך ראוי לו לבכות ולקונן על מה שעשה לנפשו, וגמל לה רעה. והואיל ומדעתנו עשינו הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו, שנאמר "נחפשה דרכינו ונחקורה, ונשובה עד ה'".

ועיקר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". וכתוב: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום

ברכה וקללה", כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה, בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים", כלומר שאין הבורא כופה את בני האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובה או רעה, אלא ליבם מסור להם.

יפה שעה אחת קודם

פרק ז. לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הוא נוטה למות, ושמא ימות עתה ונמצא עומד בחטאיו. לפיכך ישוב מחטאיו מיד, ולא יאמר כשאזקין אשוב, שמא ימות קודם שיוזקין.

מחשבות אדם ותחבולותיו

ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות וגזל וגניבה. שכשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מהן: מן הכעס, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן התחרות, ומן ההיתול [ליצנות], ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות, קשים יותר מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה לו לפרוש.

ובגמרא מסכת יומא (ט ע"ב) בארו את חומרת העוון של אותם בני אדם שדוקרים זה את זה בחרבות שבלשונם. וישנם שלא מבינים את חומרת מעשיהם, בחושבם שאם זה בצחוק, מותר. וכבר אמר שלמה המלך (משלי כו יח, יט) כְּמַתְּלֵהְלֵה הַיָּדָה זְקִים חֲצִים וּמֹת: בֶּן אִישׁ רָמָה אֶת רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא מִשְׂחָק אָנִי: ישמע חכם ויוסף לקח.

גובה הלב

יש דעות שאסור לו לאדם להתנהג בהן בדרך הבינונית, אלא יתרחק עד הקצה האחר, והוא גובה הלב, שאין הדרך הטובה שיהיה האדם עניו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח, ותהיה רוחו נמוכה למאוד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "עניו מאוד", ולא נאמר עניו בלבד. ולפיכך ציוו חכמים, מאוד מאוד הוי שפל רוח. ועוד אמרו (סוטה ה א) כל המגביה ליבו כפר בעיקר, שנאמר "ורם לבבך, ושכחת את ה' אלוהיך". ועוד אמרו בנידוי יהיה מי שיש בו גסות הרוח, ואפילו מקצתה. (רמב"ם פרק ב מהלכות דעות)

הכעס

הכעס, דעה רעה היא עד מאוד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעס אפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בני ובני ביתו, או על הציבור אם היה פרנס, כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, אך תהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה [מציג] איש בשעת כעסו, אבל הוא אינו כועס.

אמרו חכמים הראשונים, כל הכועס, כאילו עובד עבודה זרה. ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו. ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. בעלי כעס אינן חייהם חיים. לפיכך ציוו חכמים להתרחק מן הכעס, עד שינהיג את עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים. וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן: עלובים, ואינם עלובים. שומעים חרפתם, ואינם משיבים. עושים מאהבה, ושמחים ביסורים. עליהם הכתוב אומר, "ואוהביו, כצאת השמש בגבורתו".

סייג לחכמה שתיקה

לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא בדברי חכמה או בדברים שהוא צריך להם לחיי גופו. אמרו על רב תלמידו של רבנו הקדוש, שלא שח שיחה בטילה כל ימיו, וזוהי שיחת רוב כל אדם. ואפילו בצרכי הגוף, לא ירבה אדם בדברים. ועל זה ציוו חכמים ואמרו, כל המרבה דברים, מביא חטא. ואמרו: לא מצאתי לגוף טוב, אלא שתיקה.

סייג לחכמה, שתיקה. לפיכך לא ימהר להשיב, ולא ירבה לדבר. והמלמד לתלמידים ילמדם בשובה ונחת, בלא צעקה, ובלא אריכות לשון. הוא ששלמה המלך אומר (קהלת ט יז): "דברי חכמים בנחת נשמעים".

לשון חלקלקות

אסור לאדם להנהיג את עצמו בדברי חלקות ופיתוי. ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב, אלא תוכו כברו [פנים לבו כמו בחוץ], והעניין שבלב, הוא הדבר שבפה.

גניבת דעת

אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעת הגוי. כיצד? לא יסרב [לא יפציר] בחברו שיאכל אצלו, והוא יודע שאינו אוכל. וכן לא ירבה לו במתנות, והוא יודע שאינו מקבל. וכן לא יפתח לו חבית בפניו, כדי לפתותו שבשביל כבודו הוא פותח, אם בלא הכי הוא צריך לפתוח את החבית, וכן כל כיוצא בזה. ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת, אסורה. אלא שפת אמת ורוח נכון, ולב טהור מכל עמל [עוון].

ליצנות. שמחה.

לא יהיה אדם בעל שחוק והיתול, ולא עצב ואונן, אלא שמח. כך אמרו חכמים, שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה. וציוו שלא יהא אדם פרוץ בשחוק, ולא עצב ומתאבל, אלא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

איזהו עשיר השמח בחלקו

לא יהיה אדם בעל נפש רחבה, נבהל להון, ולא עצל ובטל ממלאכה, אלא בעל עין טובה, ממעט בעסק ועוסק בתורה. ואותו המעט שהוא חלקו, ישמח בו.

אמצעי שלם

ולא יהיה – לא בעל קטטה ולא בעל קנאה, ולא בעל תאוה ולא רודף אחר הכבוד. כך אמרו חכמים, הקנאה והתאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם. כללו של דבר: ילך במידה הבינונית שבכל דעה ודעה, עד שיהיו כל דעותיו מכוונות באמצעית. והוא ששלמה המלך אמר (משלי ד כו): פִּלְס מַעְגַּל רִגְלְךָ וְכָל דְרָכֶיךָ יִכְנֹוּ. (עד כאן מהרמב"ם בהלכות דעות)

בעל תשובה אהוב ונחמד – אין כמוהו

אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים, מפני העוונות והחטאים שעשה. אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאילו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא, ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים, מקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. כלומר מעלתם גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שכובשים הם את יצרם יותר.

מעלות התשובה

כל הנביאים ציוו והזהירו על התשובה, ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הם נגאלים, שנאמר "ושבת עד ה' אלוהיך... ושב ה' אלוהיך את שבותך... ושב וקבצך מכל העמים...". גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלוהיך".

התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנוי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה – והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד.

אמש היה זה מובדל מה' אלוהי ישראל, צועק ואינו נענה, עושה מצוות וטורפים אותן בפניו. והיום הוא מודבק בשכינה, צועק ונענה מיד, עושה מצוות ומקבלים אותן בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתאוים להם.

הוי מחשב – הזוכה לשוב בתשובה מאהבת ה' יתברך באמת, כל עוונותיו מתכפרים לו מיד, ומחשיבים לו בשמים כאילו עשה במקומם מצוות, ואינו מקבל שום עונש או יסורים חס ושלום. אבל השב בתשובה מיראת העונש, נהפכים לו העוונות שעשה במזיד לשגות, וצריך כפרה עליהם. (ריב)

מעלתם מתגדלת

בעלי תשובה, דרכם להיות שפלים וענוים ביותר, ואם חירפו אותם הכסילים בהזכירם להם מעשיהם הראשונים, ואמרו להם אמש היית עושה כך וכך, אל יתרגשו מהם, אלא שומעים ושמחים ויודעים שזו זכות להם. וכל זמן שהם בושים ממעשיהם שעברו ונכלמים מהם, זכותם מרובה ומעלתם מתגדלת, כי ההכנעה היא מעיקרי התשובה, וכל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשעיו.

וחטא גדול הוא לומר לבעל תשובה, זכור מעשיך הראשונים, או להזכירם בפניו כדי לביישו, או להזכיר דברים ועניינים הדומים להם, כדי להזכירו מה עשה. הכל אסור, וכבר הזהירה התורה בהונאת דברים, שנאמר "ולא תונו איש את עמיתו".

מהם חיי העולם הבא?

פרק ח. הטובה הצפונה לצדיקים, היא חיי העולם הבא. והם החיים שאין עמהם מוות, והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב בתורה, "למען ייטב לך, והארכת ימים". מפי השמועה למדו, "למען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, "והארכת ימים" לעולם שכולו ארוך, וזהו העולם הבא.

העולם הבא אין בו גוף, אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת. ולכן אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני האדם צריכים להם בעולם הזה. ולא יארע בו דבר מן הדברים שקורה לגופות בעולם הזה, כגון אכילה, שתייה, ישיבה, עמידה, שינה, מיתה, עצב, צחוק, תשמיש וכיוצא בהם, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

שמא תקל בעיניך טובה זו, וידמה לך שאין שכר המצוות ומציאות האדם שלם בדרכי האמת, אלא בהיותו אוכל ושותה מאכלים טובים... ולובש בגדי שש ורקמה, ושוכן באוהלי שן, ומשתמש בכלי כסף וזהב ודברים הדומים לאלו, כמו שמדמים אלו הערביים הטיפשים האוילים השטופים בזימה. אין זה כן, שהחכמים ובעלי דעה יודעים שכל הדברים האלו דברי הבאי והבל הם, ואין בהם תועלת. ואינם טובה גדולה אצלנו בעולם הזה אלא מפני שאנו בעלי גוף, וכל הדברים האלו צורכי הגוף הם, והנפש מתאוה להם ומחמדתם רק מפני צורך הגוף, שימצא חפצו ויעמוד על בוריו. אבל בזמן שאין גוף, נמצאו כל הדברים הללו בטלים ומבוטלים.

את הטובה הגדולה שתהיה בה הנפש בעולם הבא, אין שום דרך בעולם הזה להשיגה ולידע אותה, שאין אנו יודעים בעולם הזה אלא טובת הגוף ולה אנו מתאוים, אבל אותה הטובה היא גדולה עד מאוד, ואין לה ערך בטובות של עולם הזה אלא בדרך משל. אבל בדרך האמת שנערוך טובת הנפש בעולם הבא, כמו טובת הגוף בעולם הזה במאכל ובמשקה, אינו כן, אלא אותה הטובה, גדולה היא עד אין חקר, ואין לה לא ערך ולא דמיון.

כבר הודיעונו החכמים הראשונים שטובת העולם הבא, אין כוח באדם להשיגה על בוריה, ואין יודע גדולה ויופיה ועוצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו. ושכל הטובות שהתנבאו בהם הנביאים לישראל, אינן אלא לדברים של הגוף, שנהנים בהם ישראל

בימות המלך המשיח, בזמן שתחזור הממשלה לישראל. אבל טובת חיי העולם הבא אין לה ערך ודמיון, ולא דימוה הנביאים, כדי שלא יפחתו אותה בדמיון. הוא שישעיה הנביא אומר "עין לא ראתה, אלוהים זולתך, יעשה למחכה לו" (ישעיהו סד ג): כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא, אלא רק האלוקים, תעשה לאדם שמחכה לו. אמרו חכמים, כל הנביאים כולם לא התנבאו אלא לימות המשיח, אבל העולם הבא "עין לא ראתה, אלוהים זולתך".

עשרת ימי תשובה

המחתרת

במדינה אחת נתפסו כמה מאהובי המלך בעבירה על החוק. הם הובלו על ידי המשטרה לבית הסוהר, והיו צפויים למשפט. כאשר הגיעה ידיעה זו לאוזני המלך, הצטער צער רב. אהובים הם לו, ואין הוא חפץ שייענשו. מה עשה? ערך סיור בבית הסוהר שבו הם יושבים, ובהגיעו ליד תאם, זרק לעברם פתק. בפתק זה כתב המלך לאוהביו, שהוא חפץ מאוד שיצאו לחופשי, וישוחררו ממשפט ומעונש, ולכן הוא מבקש מהם שיחתרו חתירה באדמת התא אל מחוץ לבית הסוהר, ויברחו. כאשר קראו אהובי המלך את הפתק, אורו עיניהם. מיד שקדו הם על מלאכתם, עד שלעת ערב היתה החתירה חתורה. בשעת לילה מאוחרת ברחו הם בחשאי מבית הסוהר. רק אחד מהם נשאר במקומו ולא נמלט, עייף היה והעדיף להמשיך לישון.

בבוקר השכם הלך המלך שוב אל בית הסוהר, ופנה אל התא שבו ישבו אהוביו, לראות האם הצליחו להימלט. כאשר ראה את החתירה, שמח מאוד. אולם מה מאוד נדהם כאשר לפתע הבחין באחד מהם שלא נמלט. כעס עליו המלך ואמר: "הלוא המחתרת חתורה לפניך – והיאך לא ברחת?! אות היא, כי אין לך מורא ממשפט המלך, וענוש תיענשו!"

שובו בנים שובבים

זהו משל נפלא ביחס לימים אלו – עשרת ימי תשובה:

אומרים חז"ל, כי ביום ראש השנה נפתחים בשמים שלושה ספרים: צדיקים, בינוניים ורשעים. צדיקים – נחתמים לאלתר [מיד] לחיים, רשעים – למיתה, ואילו הבינוניים – תלויים ועומדים עד יום הכיפורים. אם עשו תשובה – נחתמים לחיים, לא עשו תשובה – נחתמים חס ושלום למיתה.

וכיצד מודדים בשמים מי צדיק, מי רשע ומי בינוני? אומר הרמב"ם: "מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו – צדיק. ומי שעוונותיו יתרות על זכויותיו – רשע. מחצה למחצה – בינוני. ולא יזו קטגוריה אנו משתייכים? – כל אדם צריך לראות את עצמו כבינוני, אפילו צדיק גדול כמו רבא שזכה לגילוי אליהו הנביא ז"ל, הכריז על עצמו כבינוני, וכל שכן אנחנו. נמצא שבעשרת ימי תשובה כולנו במצב של "תלויים ועומדים", ומוטלת עלינו חובת התשובה.

אך יש לשאול, מדוע לא די לומר שנוסיף עוד זכויות בימים אלו, כדי שהמאזנים יטו את הכף לזכות? מדוע אומר הרמב"ם דוקא עשו תשובה – יחתמו לחיים?"

אלא דומה הדבר למשל שהזכרנו. בימים אלו המתרת חתורה לפנינו! הקב"ה אומר לנו: "שובו בנים שובבים, ארפא משובתיכם", כפי שכותב הרמב"ם: אף על פי שהתשובה והצעקה אל ה' יפה היא בכל זמן, מכל מקום בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים יפה היא ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב".

בימים אלו לא די לעשות עוד מעשים טובים כדי להחתם בספר הצדיקים, אלא עלינו לנצל את המתרת הנפלאה החתורה לפנינו ולבקש מחילה על העבר ולשוב בתשובה, ואדם שלא מנצל את האפשרות הזאת, התביעה ממנו היא כה גדולה, עד שכל מעשה טוב שיעשה לא יחפה עליה, כי הרי מראה הוא שאינו מפחד ממשפט המלך.

לשנות כיוון

אל הרכבת הנוסעת מתל אביב לבאר שבע עלה כרטיסן, כדי לערוך ביקורת כרטיסים. כאשר הציג אחד מן הנוסעים את כרטיסו, שאל הכרטיסן בהשתוממות: "אדוני, לאן מועדות פניך?" "לחיפה", השיב האיש. "אם כן יש לך טעות", אמר הכרטיסן, "טעית בכיוון, עליך לנסוע בכיוון הנגדי!" "מה הבעיה?" חייך האיש והניע ידו בתנועת ביטול, "אשנה את הכיוון. אעבור מיד אל המושב הנגדי..."

בנוסענו ברכבת חיינו, לא אחת מגיעים אנו להחלטה: "די, עלינו לשנות כיוון". אולם מהו אותו שינוי כיוון? מהי חזרה בתשובה אמיתית? אומרים בעלי המוסר: כיצד מודדים מיהו האדם הקרוב אל המלך? בודקים את כיוון הליכתו. אם פניו מועדות ללכת אל

המלך – הרי הוא נקרא קרוב אל המלך, גם אם פיזית הוא עדיין רחוק. אך אם פניו להתרחק מן המלך – הרי הוא נקרא רחוק מן המלך, גם אם הוא נמצא קרוב מאוד אל המלך, ואפילו בתוך הארמון. כיוון ההליכה הוא הקובע! כן הדבר בחיינו עלי אדמות. מיהו האדם אשר קרוב לקב"ה? זה ששאיפותיו להתקרב לקב"ה, להתחזק עוד ועוד בקיום התורה והמצוות. יתכן שפיזית הוא עדיין רחוק, עדיין שקוע בחטאים, עדיין אינו מקיים את כל המצוות – אך יש לו רצון כנה להתקרב ולהתחזק, והוא גם יצלית. לעומתו אדם שאינו הולך בכיוון הזה, אינו מנסה להתקרב אל הקב"ה, אינו מנסה להתחזק ולשפר את עצמו, הרי הוא רחוק מן המלך. יתכן שפיזית הוא נראה קרוב, הוא מתפלל שלוש תפילות ביום, מברך, מניח תפילין, שומר כשרות ושבת, אך למעשה ליבו רחוק מן המלך ה', כל שאיפותיו ורצונותיו מתמקדים בקידומו הגשמי. רחוק הוא מן המלך.

רוצים אנו להתקרב אל המלך, אך זאת לא נוכל לעשות על ידי דילוג בקפיצה, זה בלתי אפשרי, והקב"ה אינו בא בטרוניה עם בריותיו לעשות דברים שהם אינם מסוגלים לעשות. התקרבות אל המלך פירושה שינוי כיוון ההליכה, החלטה כנה ואמיתית ללכת בדרך הנכונה, להשתפר, לעלות ולהתעלות אט אט.

התשובה – בהישג יד!

"לחזור בתשובה" – זה נשמע לפעמים מופשט מידי, רחוק מידי. כיצד חוזרים בתשובה – למעשה?

אומרת התורה לגבי מצות התשובה (דברים ל יא-יד ועיין ספורנו, כלי יקר ועוד): "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, לֹא נִפְלְאת הִיא מִמֶּךָ, וְלֹא רַחֲקָה הִיא. לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא... כִּי קְרֹוב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ!"
התשובה נעשית בשלושה מישורים: במחשבה, בדיבור ובמעשה.

במחשבה

על האדם למצוא לעצמו זמן שקט, לשבת עם עצמו ולערוך "חשבון נפש": מה הקב"ה רוצה ממני עכשיו? מה אני יכול לתקן? כיצד יכול אני להתקדם? כמובן שאין די בהגדרות כלליות כמו: מעכשיו אשתדל לתקן את מעשי ולהיות צדיק. לא אדבר לשון הרע, לא אבטל רגע אחד מלימוד תורה, לא אצער אף אחד וכו' וכו'. החלטות

שכאלה אינן כנות ואמיתיות, וכמובן שלא תצמח מהן שום תועלת ושום קידום. על האדם להתבונן היטב בעצמו ולבנות לעצמו "תכנית עבודה" רוחנית לפי יכולותיו ומצבו. לקחת נקודות מסוימות לשיפור, עם שאיפה להתקדם הלאה. כותב האור לציון: "יש באדם כח מחשבה, שיכול לחשוב על כל פרט ופרט, ואם לא ניצל את כח המחשבה לטובה הרי חלילה נחשב כבהמה שעושה את מעשיה ללא מחשבה. ולעומת זאת, כשאנו מתרגלים במחשבה, אז כוחות המחשבה מתפתחים אצלנו בצורה לא רגילה. וכך אומרים הראשונים, שהשכל הוא כמו סכין: כל זמן שמזניחים אותו הוא מחליד ומתעפש, והאדם צריך לחדדו במחשבות ישרות. וכבר הפליגו בספרים הקדושים על הצורך והתועלת שיש מעריכת חשבון הנפש שהאדם עושה לעצמו.

בדיבור

על האדם להתוודות בפיו על מעשיו. הוידוי הוא מצוה מן התורה, וחלק הכרחי מן התשובה. כאשר הדברים נאמרים בפה, יש להם השפעה רבה יותר על נפשו של האדם, ועל יכולתו להתגבר על יצרו בעתיד. אין די בוידוי הכללי שאומרים בתפילה. אלא בנוסף לכך על כל אדם להתוודות על חטאיו הפרטיים. ואומר הזוהר הקדוש: "אדם צריך שלא ישים עצמו רשע... וכשהתוודה על חטאיו אז הוא חסיד, כי בא לקבל תשובה, ומוציא עצמו מצד הרע. ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבל אותו עד שיפרט את כל חטאיו מיום שבא לעולם, כי באמת אינו צריך לפרש, כי אם רק החטאים שזוכר, וכל החטאים האחרים נמשכים אחריהם."

במעשה

זוהי ההתמודדות המעשית עם ההחלטות והקבלות. כמובן שיתכנו נפילות ומעידות, אך "שבע יפול צדיק – וקם". הנפילה היא חלק מן הנסיון, ועלינו לאזור כוח ולהמשיך להתקדם הלאה. פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם!

ארובות השמים נפתחים

הרש"ש הקדוש תיקן סידור תפילה עם כוונות מיוחדות על פי הקבלה. לעשרת ימי תשובה תיקן הרש"ש כוונות מיוחדות, שונות לגמרי מן הכוונות הרגילות של כל ימות השנה. זאת מכיון שבימים אלו יש איתנו הנהגה אחרת לגמרי: כל יום ויום השפע היורד

עלינו, כלשונו, הוא "כמים הנובעים טיפין טיפין", אך באותם ימים נפתחים "ארובות השמים" – שפע אין קץ!

ובאמת מה מוטל עלינו לעשות כדי לקבל שפע כה רב? עלינו להכין את הכלים שבהם נקבל את השפע. שהרי אם אין כלים מתאימים – כל השפע יאבד, כי אין אפשרות לקבלו. כל התחזקות, כל תיקון המעשים, כל התקרבות נוספת לתורה ולאבינו שבשמים – הרי הם הוספת כלי, שלתוכו נוכל לקבל שפע טובה וברכה.

אחד מעיקרי האמונה הוא ההבנה שגורלו של העולם לא נקבע על ידי מנהיגים, אנשי צבא או בעלי הון, אלא אך ורק על ידי הקב"ה. גם מהלכי חייו של כל אדם – הן הטובות והחסדים שאנו זוכים להם כל העת והן המאורעות המצערים – נקבעים על ידי בורא עולם ולא על ידי שום גורם חיצוני. גם מה שאנו מכנים 'חוקי טבע' הם בעצם דרכי פעולתו של ה' בעולם, שכן ה' רצה שהעולם יתנהל לפי סדר קבוע וכביכול טבעי, ב'הסתר פנים', ובכך לתת לאנשים את הבחירה החופשית האם להאמין, ולקבל שכר על בחירתם. אמרו צדיקים שהשגחת ה' היא אפילו על כל עלה ועל כל גרגר חול, וכל אחד מהם נמצא במקום המדויק המיועד לו.

אם הכל נקבע בראש השנה, מדוע אנו מתפללים במשך השנה?

פסק הדין שנקבע בראש השנה אינו תמיד חד משמעי. הוא עשוי לקבוע שדברים מסוימים יהיו תלויים בתפילה ובאופן שבו נתנהג במשך השנה. לכן מלבד הדין בראש השנה, אמרו חכמים ש'אדם נידון בכל יום'.

אם ה' הוא טוב ומיטיב, מדוע הוא מעניש את מי שעובר על מצוותיו?

תשובה אחת לדבר זה היא חינוכית: ה' רוצה שהאדם יבחר בטוב ויזכה לשכר מתוך בחירה חופשית, ויראת העונש אמורה לעזור לאדם להתגבר על יצרו וללכת בדרך הטובה. דבר זה דומה להורים המענישים את ילדיהם. אולם יש גם תשובה עמוקה יותר, ולפיה השכר והעונש אינם בבחינת 'מקל וגזר' אלא הם תוצאה טבעית של כל

מעשה: כשם שמי שאוכל גלידה נהנה, ומי שנוגע באש נכווה ואין זה 'שכר ועונש' אלא תוצאות טבעיות, כך מי שמתקרב לה' מתקרב גם לטובו ולחסדו, ולהיפך. הזוהר הקדוש מכנה את תרי"ג המצוות – 'תרי"ג עצות' שבהן גילה לנו ה' כיצד מתקרבים לה' ולטוב ומתרחקים מהרע.

פעמים רבות העולם נראה כאילו הוא מתנהל שלא בצדק. הרשעים מצליחים והצדיקים סובלים. מדוע זה כך?

זו שאלה גדולה ועתיקת יומין. שאלו אותה כבר הקדמונים כמו משה רבנו וירמיהו הנביא, וכל ספר איוב מוקדש לעניין זה. התשובה המרכזית שניתנה לשאלה זו, היא שאנו רואים רק חלק קטן מהתמונה הכוללת. מבטו של ה', לעומת זאת, מקיף את העבר, ההווה והעתיד, את כל נבכי נפשו של האדם, את העולם הזה, את העולמות הרוחניים, את ימות המשיח ואת העולם הבא. לכן דעתו של האדם אינה יכולה להביין את הנהגתו של ה', ככתוב (ישעיה נה, ח): 'כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי יְיָ. וְאִמְנַם מוֹתֵר וּרְאוּי לְהִתְפַּלֵּל וּלְזַעֲוֹק לֵה' עַל הַצְּרוֹת שֶׁאֵנוּ רוֹאִים בְּעוֹלָם, וּלְבַקֵּשׁ שִׁינְהִיג אוֹתָנוּ בְּחֶסֶד שֶׁגַם אֲנַחְנוּ נוֹכַח לְהַבִּינֵהוּ, אֲךָ עִם זֹאת יֵשׁ לְדַעַת שְׂכַל מַעֲשֵׂי ה' הֵם בְּצַדֵּק וּבְרַחֲמִים, כְּכַתוּב (דברים לב, ד): 'אֵל-לֹא-אֶמֶנָה וְאִין עוֹל, צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא'.

אחת התפילות המיוחדות של ראש השנה שיחול השבוע, היא ברכת 'זכרונות' שאומרים בתפילת מוסף. ברכה זו עוסקת בכך שהקב"ה יודע וזוכר את כל מה שמתרחש בעולם ואת כל מעשי בני האדם. מתוך ידיעה זו, ה' קובע את גורל העולם ואת גורלו של כל אדם בהתאם למעשיו, וקביעה זו מתרחשת בעיקר בראש השנה, שהוא 'יום הדין' לכל באי עולם: 'וְעַל הַמְּדִינֹת בּוֹ יֵאָמֵר: אֵיזוֹ לְחֶרֶב וְאֵיזוֹ לְשָׁלוֹם, אֵיזוֹ לְרָעַב וְאֵיזוֹ לְשִׂבְעָה, וּבְרִיּוֹת בּוֹ יִפְקְדוּ לְהַזְכִּירָם לְחַיִּים וְלַמּוֹת' (מתוך ברכת 'זכרונות').

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

מבט אל החיים - תפוחים ללא כוונה

מוט"ל החוכר היה מזועזע ומפוחד. הוא הסתובב בכפר אובד עצות וחסר אונים ולא ידע מה לעשות. שתי הפרות הכחושות שלו הצליחו לברוח מהרפת, והחליטו - לא פחות ולא יותר - להיכנס לגינתו המרהיבה של הפריץ המקומי ולהתחיל לאכול שם מכל הבא ליד. 'הפריץ אמר למשרתיו להחרים את הפרות שלך ולהכניסן לרפת שלו, כדי להכריח אותך להגיע אליו', סיפרו עדי ראייה למוט"ל.

'זה כבר יעלה לי ביוקר', חשב מוט"ל. 'הפריץ בטח זועם על החוצפה הגדולה ועל הנזק הרב, והוא לא יוותר כל כך בקלות על ההזדמנות להטיל עלי קנס כספי גדול'.

כל מי ששמע ממוט"ל על צרתו הגדולה, השתתף בצערו, אך כשסיפר על כך לידידו, שמעון בעל הפונדק, הרגיע אותו הלה. 'לפני כמה חודשים קרה מקרה דומה למשה', סיפר שמעון למוט"ל, 'וגם הוא היה מודאג. הוא הלך אל הפריץ עם סל מלא פירות נאים, ולהפתעת הכול הפריץ ריחם עליו והחליט לוותר לו'.

מוט"ל שמח מאוד על דבריו של שמעון. הוא מילא סל גדול ומרשים בתפוחים אדומים ויפים, והלך לבית הפריץ. לכל המשרתים שעמדו בדרכו אמר מוט"ל כי הגיע להביא תשורה לפריץ, והם לא עיכבו אותו. כשמוט"ל נכנס לחדרו של הפריץ, התברר לו שהלה אינו נמצא. מוט"ל לא היסס. הוא הניח את הסל הכבד על שולחנו של הפריץ ומשם פנה לכיוון הרפת הגדולה של האחוזת.

המשרת האחראי על הרפתות של הפריץ היה בטוח שבקשתו של מוט"ל נענתה על ידי אדונו. הוא פתח את שער הרפת ואפשר למוט"ל לקחת את פרותיו בחזרה, ומוט"ל חזר לביתו שמח וטוב לב.

לאחר זמן מה חזר הפריץ לחדרו, ומצא על שולחנו את הסל עם התפוחים. הוא שאל את משרתיו מי הביא את השי, כששמע מה אירע הוא התמלא זעם נורא.

ל'כו מיד לביתו של היהודי החצוף, הביאו חזרה את הפרות שלו - ואת התפוחים הללו זרקו עליו בכל הכוח, 'הורה להם הפריץ.

המשרתים עשו כפי שהצטוו בחפץ לב. מוט'''''''' ל שכבר ישב בביתו, שמע לפתע מישהו פותח את הרפת ומוציא את פרותיו, ולפני שהספיק לצאת ולברר מה מתרחש, החל מטח מכאיב של תפוחים נורה לכיוונו.

'מה קרה?' צעק מוט'''''''' ל אל המשרתים, 'מדוע אתם עושים זאת? הבאתי את התפוחים הללו לפריץ תמורת הפרות!' המשרתים הסכימו להפסיק את צליפת התפוחים רק לאחר שמוט'''''''' ל הציע שהוא עצמו יבוא עמם אל הפריץ.

פרצופו של הפריץ היה אדום מרוב כעס וחמה. 'הפרות שלך הרסו את הגינה שבה השקעתי זמן וכסף רב', צעק הפריץ. 'אני אעניש אותך בכל חומר הדין!'

מוט'''''''' ל לא הבין מדוע יצא קצפו של הפריץ. 'אבל... מלמל בקול נמוך, 'שמעתי שגם הפרות של משה נכנסו לגינת האחוזה, ואתה הסכמת לקבל ממנו את התפוחים. מדוע דווקא איתי אתה מחמיר?'

הפריץ כמעט התפוצץ מרוב כעס. 'חצוף ועז פנים', צרח על מוט'''''''' ל. 'שמעון הגיע לפה בחרטה אמיתית, הוא הבטיח שהדבר לא יקרה שוב והתחנן בדמעות שלישי שאסלח לו. הוא בכה ואמר שיש לו אישה וילדים ואם אקנוס אותו הם ירעבו ללחם. בנוסף לזה הוא הביא לי את התשורה, סל נאה של פירות, ואז ריחמתי עליו. אבל אתה, מחוצף שכמותך, נכנס לפה כאילו זה הבית שלך, מניח את הסל ולוקח את הפרות. אתה חושב שאני צריך את התפוחים שלך? עכשיו תשלם ביוקר לא רק על הנזק שעשו הפרות, אלא גם על חוצפתך הגדולה!'

בראש השנה נהגו בעם ישראל לעשות סימנים רבים לשנה טובה ומתוקה: טובלים תפוח בדבש, אוכלים ראש של דג, גזר, סלק וסימנים נוספים, וכמובן עומדים בתפילה ותוקעים בשופר. אבל עלינו לזכור שכל הדברים הללו נועדו לעורר את הלב לתשובה ולהזכיר לנו להמליך את בורא עולם עלינו ועל העולם כולו. מי שעושה את הפעולות החיצוניות, אך לא מכוון את ליבו ולא מקדיש את מחשבתו להתחבר למהות היום, מפסיד את העיקר ומפספס את הנקודה המרכזית של ראש השנה - ועלול, חלילה, להיות דומה לאותו איכר שחושב שאפשר 'לשחד' את הפריץ העשיר בסלסלה של תפוחים...

6.2 . סיפור לשבת – שלום לעם

יומיים של טירוף / אריה תומר

סוף סוף סיים עדי את לימודי המשפטים שלו, ועתה עליו למצוא משרד עורכי דין שבו יעשה את הסְטָאז', ההתמחות, שזה השלב האחרון לפני הפיכתו לעורך דין מהשורה. מכיוון שעדי סיים את התואר בהצטיינות יתרה, יכול היה להתקבל לעבודה במשרדים המבוקשים ביותר. הוא בדק כמה אפשרויות ולבסוף החליט לעבוד בפירמה 'בריקמן, כהן וזילבר' – משרד פרקליטים ידוע שהיה ממוקם במרומי מגדל משרדים יוקרתי בלב תל אביב.

'אתה מתחיל לעבוד מיום ראשון', אמרה לו המזכירה בטלפון, 'אבל עדיף שתבוא לקבל הדרכה ביום שישי, לפני שמתחיל הבלגאן הגדול'.

עדי לא הבין על איזה בלגאן מדובר, אך הגיע כפי שהתבקש ביום שישי. כשהמזכירה ערכה לו סיור במשרדים רחבי הידיים, יכול היה להתרשם מהפאר וההדר שבכל פינה: שיש וזכוכית מסביב, רהיטים מעץ משובח ומעור אמיתי, פינת אוכל מרווחת למען העובדים הרבים, והעיקר – נוף מרהיב ממעוף הציפור של כל גוש דן. המזכירה הראתה לעדי היכן יישב, הסבירה לו בקצרה מה יהיה תפקידו ואיחלה לו בהצלחה.

אך ביום ראשון בבוקר, כשעדי הגיע לעבודה, המשרד נראה שונה לחלוטין מכפי שנראה ביום שישי, ונדמה היה כאילו פרצה איזו מלחמה. עשרות עובדים סבבו בצעדים מהירים, עסוקים ומבוהלים. פקסים נפלטו, טלפונים צלצלו, שליחים נכנסו ומסרו מעטפות וההמולה היתה עצומה. עדי ישב במקומו, ותוך כמה דקות החלו

להנחית עליו מטלות בזו אחר זו: תנסח מכתב, תדבר עם הלקוח, תביא את זה, תיקח את ההוא...

את היום הראשון לעבודתו סיים עדי מותש לחלוטין. הוא עבד שמונה שעות ללא הפוגה, כמעט בלי לאכול או לשתות, ועל הפסקה בכלל אי אפשר היה לדבר. כשחזר הביתה, נפל בעייפות על מיטתו ונרדם מיד. הוא לא ידע שעבודה מעשית בעריכת דין מפרכת כל כך. בלימודים הכול היה נראה פשוט יותר... למחרת, כך קיווה עדי, הוא יתרגל לעומס העבודה ויהיה לו קל יותר.

בבוקר היום השני הגיע עדי בכוחות מחודשים, יודע לפחות למה לצפות, אבל מה שהיה ביום הראשון היה כאין וכאפס לעומת היום השני. עכשיו, חוץ מהמהומה הכללית, גם שלושת השותפים, עורכי הדין בריקמן, זילבר וכהן, הסתובבו עצבניים, צועקים, יורים הוראות לכל עבר. בצהרים עברה המזכירה ליד שולחנו של עדי וציינה באגביות שהיום כולם נשארים עד מאוחר יותר. עד מתי? לפחות עד אחת-עשרה בלילה...

עדי היה המום. משלמים לו עבור יום עבודה של שמונה שעות, אז באיזו זכות הם משאירים אותו לעבוד עד מאוחר? מה הוא, עבד שלהם?! בשעה חמש הוא חשב פשוט לקום וללכת, אך בסופו של דבר החליט להישאר. המזכירה שנתנה לו את ההדרכה ביום שישי – שעכשיו נראה כמשהו שקרה לפני שנים – חלפה לידו ועודדה אותו: 'מחר יהיה קל יותר', אבל עדי כבר החליט. העבודה פה רק נעשית קשה מיום ליום. מחר הוא יגיע רק כדי לנסח מכתב התפטרות ולעזוב בצורה מכובדת את המשרד. הוא יחפש לעצמו מקום אחר, נורמלי, שבו מכבדים את זכויות העובדים ולא רואים בהם עבדים נרצעים...

אך כשהוא הגיע, בבוקר היום השלישי, הפתיעה אותו השלווה ששררה במשרד. לא היה שום זכר להמולה הגדולה של אתמול. כולם חייכו זה לזה, אמרו 'בוקר טוב' והיו נחמדים וסובלניים. 'האם זה היה רק חלום?' שאל עדי את עצמו.

הוא החליט לא להתבייש, ולשאול את המזכירה. עכשיו הוא גם נזכר במה שהיא אמרה לו ביום שישי, על בלגאן כלשהו שהולך להתחיל ביום ראשון.

כשהמזכירה שמעה את שאלתו של הסטאז'ר הצעיר, היא פרצה בצחוק גדול. 'אתה פשוט נפלת על היומיים הכי לחוצים בשנה, הסבירה לו. 'הלקוח הגדול ביותר של המשרד שלנו ניגש מדי שנה למכרז ענק, משהו בסכומי עתק שלמעלה מכל דמיון, ולקראת המכרז הזה יש עבודה מטורפת סביב השעון שמתרכזת כולה ביומיים בלבד. צריך לברר בזמן אמת המוני פרטים שיכולים להשתנות כל רגע. זה לחץ נוראי: לברר מה המתחרים האחרים מציעים, לבדוק את מגמות השוק, לחשוב כל הזמן אם לא צצה איזו בעיה לא צפויה. אתמול בחצות הוגש סוף סוף המכרז, ועכשיו נותר לנו לחכות לתוצאות. אתה צריך להבין שאם זוכים במכרז הזה, יש למשרד עבודה מובטחת למשך כל השנה, ואם חלילה לא זוכים – כל השנה נראית צולעת'.
'אז אנחנו פשוט עובדים יומיים, ובזה קובעים את גורלה של כל השנה?' תמה עדי.

'בדיוק כך', אמרה המזכירה ופתאום חייכה, 'היי, איזה קטע, זה ממש כמו ראש השנה, לא?'

*

אכן, ימי ראש השנה מתקרבים, ואלו יומיים לא קלים שבהם צריך להשקיע מאמץ: אנו שוהים זמן רב בבית הכנסת בתפילה ובתחנונים, יש האומרים את ספר התהילים, וכל היומיים הללו עומדים בסימן הדין והמשפט. אלו ימי חסד, שבהם הקב"ה מאפשר לנו לבקש ולקבל כל מה שנרצה. הבה נזכור כי ביומיים הללו אנו יכולים להשפיע ולבקש על כל השנה – ולא רק על השנה שלנו, אלא של ההורים, של המשפחה, של החברים, של עם ישראל ושל העולם כולו. במשך יומיים נתפלל ונתקרב ונתחזק, ובזכות זה נזכה כולנו לשנה טובה ומתוקה.

"מה שמן אינו מתערבב בשאר משקין,
כך ישראל אינם מתערבבים בין האומות"
(מדרש רבה שיר השירים)

לחסן או לא לחסן? זאת השאלה!

מאת: ערן הילדסהיים, אתר הכלכלה האמיתית

הפוליו שוב בכותרות. שוב מתרים בהורים ללכת לחסן את ילדיהם מיד. אם אתם ממש ממהרים לכו בצעו את החיסונים אבל אם יש לכם דקה – הקדישו אותה בשביל לקרוא את המאמר החשוב הבא.

אחת הדילמות הגדולות של הורים היא נושא חיסון הילדים. מצד אחד החיסון אמור להגן על הילדים מפני מחלות. מצד שני מי שמייצר את החיסון הוא בעל אינטרס כלכלי שנקבל חיסונים וכמה שיותר. בין לבין עומדים הרגולטורים, במקרה שלנו משרד הבריאות, שצריכים להכריע בין יעילות החיסון לבין אינטרס החברה המנפיקה אותו. הבעיה היא שהוכח כבר בעבר, שרבים מאותם החברים במשרד הבריאות ובמערכת הרפואית, שממליצים לנו להשתמש בתרופות או בחיסונים, נגועים לכאורה בניגוד עניינים חמור מול אותן החברות שמייצרות את אותו חומר רפואי. לפני כחצי שנה, למשל, חשפה תוכנית "המקור" בערוץ 10 את הקשרים בין חברות התרופות לגורמים בכירים במערכת הרפואה שלנו והראתה כיצד אותם קשרים משפיעים על התרופות שאנחנו לוקחים. בחלק מהמיקרים בריאות החולה לא היה בראש סדר העדיפות של אותם גורמים.

בכל מקרה הבחירה הגרועה ביותר ולא רק בתחום החיסונים היא להגרר לקיצוניות. שלילה גורפת של החיסונים או אמונה עיוורת בהוראות משרד הבריאות הן שתי האופציות הגרועות ביותר שיכול הורה לקבל.

גם אני עמדתי מול אותה התלבטות האם לחסן את ילדיי. החלטתי בעצה אחת עם אישתי ללכת לפגישה עם רופאה מוכרת וידועה, שמתנגדת לחיסונים. שאלנו אותה את השאלות הקשות ביותר וביקשנו את מלוא הנימוקים וההסברים. מצוידים בתשובות ובחומר שקיבלנו, הלכנו לרופא אחר שמצדד בחיסונים ועימתנו אותו עם הנתונים. רק אחרי שהבנו לעומק את משמעות כל חיסון וחיסון קיבלנו החלטה.

יצא המצב שהיום רק המתנגדים באופן גורף לחיסונים נחשבים כקיצוניים. לעומתם, אלו שבעד החיסונים מתוך אמונה עיוורת במערכת, נמצאים עמוק בתוך הקונצנזוס והנורמה החברתית. מי שמכיר איך העניינים עובדים בוודאי לא מופתע מכך. הרי ידוע שאת הנורמה החברתית קובעת המערכת דרך כלי התקשורת הגדולים. הרי באופן טיבעי, יש למערכת אינטרס ליצור לעצמה מצע פעילות נוח עם כמה שפחות התנגדויות לטוב או לרע. ולכן במקרה זה, העובדה שאתם עושים "מה שמקובל", לא עושה את החלטותיכם לנכונות יותר או פחות. אתם בסך הכל עושים את מה שמקובל על הממסד. או שיותר נכון את מה שמקובל על כמה מקבלי החלטות בודדים מטעם אותו ממסד. יכול להיות שההחלטה שלהם נכונה וטהורה אך מצד שני מי ערב לנו שלא נגלה פתאם תחקיר לא מחמיא ב"מקור" גם על אותם אנשים בעוד שנה? ומה הקשר בין זה לבין מגיפת הפוליו שעלולה לפרוץ בישראל על פי גורמי בריאות דישמיים?

אם קיבלתם טלפון לאחרונה מאחות טיפת חלב או קופת חולים או אם ראיתם בתקשורת קריאה להתחסן במהירות נגד פוליו, יש לכם שלוש אפשרויות: לקבל החלטה קיצונית של קבלת החיסון באופן מידי או לקבל החלטה קיצונית אחרת שדוחה את החיסון על הסף. אפשרות שלישית היא לבדוק היטב את העובדות.

לכל מי שמעוניין לבדוק את העובדות – הנה מסר שביקשה דוקטור סוזן המפריז להעביר לכל הישראלים בנושא בהלת הפוליו האחרונה. קשה להתעלם מהעובדות המדהימות שהיא מעלה על מחלת הפוליו, אבל בכל זאת בדקו היטב את דבריה. אם תשתכנעו, עמתו את טענותיה מול אותה אחות או רופא בקופת חולים וקבלו החלטה מושכלת.

הכתבה הינה בבחינת דעה אישית בלבד. אין לראות בכתבה ייעוץ רפואי והיא אינה מחליפה ייעוץ רפואי. אין המחבר אחראי לתוצאות השימוש במידע וכל ההשלכות הנובעות משימוש כזה. השימוש במידע הוא על אחריות המשתמש.

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים

כ"ה אלול הושלמה בניית חומת ירושלים על ידי נחמיה

לאחר חורבן בית המקדש הראשון על ידי הבבלים הוגלו חלק מבני ישראל לבבל (עירק). לאחר מספר שנים עלה למלוכה בפרס המלך כורש אשר פתח במסע נצחונות

ובין הארצות שכבש היתה גם בבל. לגולים בבל היתה רמת ציפיות גבוהה מכורש והם ראו בו כמי שיושיע אותם. ואכן כורש היה "חסיד אומות העולם" ובשנת 539 לפני

הספירה פירסם הנחיה (הכרזת כורש) "וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס... כִּי אָמַר כְּרֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַס: כֹּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיִת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בְכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיְבִן אֶת בַּיִת ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם." הכרזתו של כורש

התפשטה במהירות בין הגולים והחלה התארגנות לחזרה לארץ בהנהגת עזרא הסופר.

לאחר 13 שנה הצטרף גם נחמיה בן חכליה שהיה לפי המפרשים שר הכספים או שר

הפנים בבבל והיה מידידו של מלך בבל. אחד מהמשימות שלקח על עצמו היה לבנות ולשקם את חומת ירושלים. היות והיה איש ארגון טוב דאג לכל הלוגיסטיקה הנדרשת:

חומרי בניה, בעלי מלאכה וכו' החל נחמיה בפרוייקט. מהר מאד התברר לו (כמו בכל פרוייקט) שישנם קשיים בלתי צפויים והעיקרי שבהם התנגדות הנוכרים שהיו בארץ וכן

חלק מאצולת היהודים ובניהם הכהן הגדול שפחד מכוחם של עזרא ונחמיה. המתנגדים החלו להפריע ולתקוף את בוני החומה. וכמו שאמרנו נחמיה היה איש ארגון טוב והכין

"פקודת מבצע" מסודרת להגנה על בניית החומה. פקודה זו הגדירה לכל אחד מה תפקידו, היכן לשמור, אמצעי השמירה, זמני השמירה על מנת שהמשימה תושלם

ואכן תוך 52 שבועות הושלמה המשימה וחומת ירושלים עמדה על תילה פקודת מבצע זו מתוארת בפרק ד' שבספר נחמיה. חשוב לשים לניהול משאבי כח

האדם חלק מהאנשים עובדים וחלק שומרים עליהם " וַיְהִי מִן הַיּוֹם הַהוּא, חָצִי נֶעְרִי עֹשִׂים בְּמִלְאָכָה, וְחֻצִּים מְחֻזְקִים וְהִרְמָחִים הַמְּגִנִּים, וְהַקְּשָׁתוֹת וְהַשְּׂרִינִים; וְהַשָּׂרִים

אחרי, כל בית יהודה. וכפי שאמרנו היו התנכלויות מצד תושבים נוכרים לכן כל פועל החזיק אצלו גם כלי מלחמה "הבוונים בחומה והנשאים בפסל, עמשים; באחת ידו עשה במלאכה, ואחת מחזקת השלח. והבוונים איש חרבו אסורים על מתניו, ובוונים ולנחמיה, כראוי למפקד היה קשר/רץ מ"פ אשר תפקידו היה להעביר מסרים לקבוצות השונות. "והתוקע בשופר, אצלי. ואמר אל החרים ואל הסגנים, ואל יתר העם המלאכה הרבה, ורחבה; ואנחנו, נפרדים על החומה, רחוקים, איש מאחיו. במקום, אשר תשמעו את קול השופר, שמה, תקבצו אלינו; אלהינו, ילחם לנו. ואנחנו, עשים במלאכה; וחצים, מחזיקים ברמחים, מעלות השחר, עד צאת הכוכבים. הנחיה נוספת גם כשהולכים לנוח חובה לישון עם האפור והנשק גם בעת ההיא, אמתתי לעם איש ונערו, ילינו בתוך ירושלים; והיו לנו הלילה משמר, והיום מלאכה. ואין אני ואחי ונערי, ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פשטים, בגדינו; איש, שלחו המים. ואכן המשימה הוכתרה בהצלחה (פרק 1 פסוק ט"ו) "ותשלם, החומה, בעשרים וחמשה לאילול לחמשים ושנים, יום" (תוואי החומה שבנה נחמיה שונה מחומות העיר העתיקה כיום אשר נבנו לפני כ-500 שנה על ידי התורכים, לכל מי שמטייל ברובע היהודי בירושלים יכול לראות חלק מחומת נחמיה)

כ"ו אלול תשל"ב 5-9-1972 רצח 11 הספורטאים באולימפיאדת מינכן
קבוצה של 8 מחבלים מארגון "ספטמבר השחור" חדרה לכפר האולימפי לפנות בוקר והשתלטה על מתחם הדירות של המשלחת הישראלית ברחוב קונלי 31 שבכפר האולימפי. במהלך ההשתלטות נרצחו מרים המשקולות יוסף רומנו ומאמן ההאבקות משה וינברג. רוב חברי המשלחת הצליחו להימלט ואולם 9 ספורטאים ומאמנים נתפסו בידי המחבלים אשר כפתו אותם. המחבלים הציגו אולטימטום שעד ל- 12:00 בצהרים מדינת ישראל צריכה לשחרר 200 אסירים הכלואים בישראל בתמורה לשחרור החטופים. בנוסף, איימו המחבלים שיוציאו להורג בן ערובה מידי שעה. ממשלת ישראל הודיעה שלא תיכנע לטרור ולא תשחרר אסירים. (מאז השתנו החלטות הממשלות בנושא) בשעה 12:00 בצהרים פג מועד האולטימטום ואולם ממשלת גרמניה באמצעות נציגם שר הפנים היינריך גנשר המשיכה לנהל משא ומתן עם המחבלים ובו סוכם שהמחבלים והחטופים יועברו לשדה התעופה ומשם יטוסו לארץ ערבית אשר תהיה מוכנה לקלוט אותם.

בשעה 20:30 הוסעו באוטובוס תשעת בני הערובה וכן שמונת המחבלים לפינה בכפר האולימפי, שם המתינו להם מסוקים כדי להעבירם לשדה התעופה שבו המתין להן מטוס לתוניס אשר הביעה הסכמתה לקבל את המחבלים והחטופים (לאחר שנים ב-1982 הסכימה תוניס לקלוט גם את אנשי אש"פ ובראשם ערפאת לאחר שנאלצו לסגת מלבנון במלחמת שלום הגליל). בכל שלב היו בני הערובה כפותים וקשורים זה לזה. הם הוטסו לשדה תעופה צבאי גרמני שם ארבו להם כוחות מיוחדים של הצבא הגרמני. לאחר שהמסוקים נחתו יצאו מספר מחבלים לבדוק את השטח ומיד נפתחה עליהם אש מהכוחות הגרמנים

האש שנורתה לא היתה מדוייקת ולא כל המחבלים נפגעו. בעקבות האש הגרמנית החלו החוטפים לירות בדם קר בכל תשעת הספורטאים הישראלים שהיו כפותים וקשורים זה לזה בתוך שני המסוקים, והרגו את כולם. ההרוגים היו מרימי המשקולות דוד ברגר וזאב פרידמן המתאבקים מארק סילבין ועוזר חלפין המאמנים אמיצור שפירא וקהת שור ואנדרי שיפצר והשופטים יעקב שפרינגר ויוסף גוטפרוינד. חמישה מחבלים נהרגו ושלושה נתפסו על ידי הגרמנים, מחבלים אלו שוחררו לאחר שממשלת גרמניה המערבית נכנעה לארגון "ספטמבר השחור", שחטף מטוס נוסעים של חברת "לופטהאנזה". מיד לאחר טבח הספורטאים חזרה משלחת ישראל לארץ והאולימפיאדה המשיכה כרגיל לאחר יום הפסקה.

התגובה המיידית של ממשלת ישראל לרצח היתה מהלומה על בסיסי המחבלים בסוריה ובלבנון. בתקיפה אווירית שנערכה נהרגו עשרות מחבלים. בנוסף, החליטה ממשלת ישראל, בראשות גולדה מאיר, להוציא להורג את כל חברי הארגון שהיו מעורבים ברצח הספורטאים. המשימה הוטלה על "המוסד", שאכן הצליח להרוג לפחות שמונה מהאחראים לרצח. במקרה אחד ארעה טעות בזיהוי וכח של המוסד חיסל אדם חף מפשע (המלצר אחמד בושיקי) בעיירה ליליאמר שבנורווגיה שזוהה בטעות כאחד מראשי המחבלים המעורבים ששמו היה עלי חסן סלמה שחוסל לאחר מכן בלבנון (היה בנו של חסן סלמה מראשי הפורעים באיזור לוד רמלה בעת מלחמת העצמאות). במרכז תל אביב (ליד בית החולים איכילוב) נמצא גן הנקרא בשם גן הי"א הקרוי על שמם.

כ"ז אלול תשנ"ג 13-9-1993 – נחתם בווישינגטון הסכם אוסלו (הראשון)

תהליך "אוסלו" (על שם העיר בנורווגיה בו החלו השיחות) הנו תהליך של משא ומתן סודי, ללא ידיעת ממשלת ישראל בין נציגים מישראל לארגון לשחרור פלסטין (אש"פ) והוביל לחתימה על הצהרת עקרונות של שני הצדדים בווישינגטון. ראשיתו של התהליך היה ביוזמת הנורווגים אשר פנו ליוסי ביילין (עוד לפני שמונה לסגן שר החוץ) ואשר הביע את הסכמתו למפגש בין ד"ר יאיר הירשפלד וד"ר רוזן פונדק (שני אקדמאים) יחד עם איש אש"פ אחמד קריע (אבו-עלא) ונציגים פלשתינאים נוספים. התקיימו מספר מפגשים כששמעון פרס (שר החוץ) הובא בסוד העניינים כבר מהפגישה הראשונה. רק לאחר 14 פגישות הודיעו לראש הממשלה יצחק רבין ז"ל על המפגשים שרק לאחר זמן האמין בכנות אש"פ (!!!) למציאת פתרון לסכסוך הישראלי-פלשתינאי כמו כן הבין רבין שאש"פ מוכן בשלב הראשון לכך שהישובים ביהודה שומרון וחבל עזה ישארו במקומם, ירושלים תישאר תחת שליטה ישראלית ושכל האופציות פתוחות לקראת משא ומתן על הסדרי הקבע.

לאחר שסוכמו העקרונות הועלה דרג האנשים ובהם מנכ"ל משרד החוץ אורי סביר ויואל זינגר היועץ המשפטי של המשרד. לאחר מספר פגישות דרשו נציגי אש"פ הכרה רשמית של מדינת ישראל בארגון שלהם כנציג היחיד של הפלשתינאים וכן לקבל גם את העיר יריחו בנוסף לעזה לשליטתם. בתאריך י"ג אלול תשנ"ג הביאו רבין ופרס לידיעת הציבור על המגעים עם אש"פ שכמובן חידדו את המחלוקת בין הימין ובין השמאל בישראל. כארבעה ימים לפני טקס החתימה בווישינגטון חתם ראש הממשלה רבין על ההסכם בתל אביב, ובמקביל חתם עליו ערפאת בתוניס.

ערפאת התחייב לפעול לביטול 26 סעיפי האמנה הפלסטינית הקוראים להשמדת ישראל, להודיע על הכרת אש"פ בישראל ועל רצון לפתור את הסכסוך בדרכי השלום וכן הוא התחייב להימנע משימוש בטרור ופעילות אלימה אחרת. (ללא מילים או כמו שאומרים בידיש בתרגום לעברית "אז אמר").

ישראל התחייבה בתמורה לבצע מחוות כלפי הפלשתינאים. על-פי הצהרת העקרונות שנחתמה מטרת המשא-ומתן בין הצדדים הינה, בין היתר, להקים בשטחי יהודה, שומרון וחבל עזה רשות פלשתינאית לממשל עצמי לתקופת בנייים, שתכהן לתקופת מעבר שלא תעלה על חמש שנים, ותוביל להסדר קבע על בסיס החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום
ושנה טובה ומבורכת
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

